ك. تينچورين.

جيلكه‌نسز

8 پەردەدە، فاجيعەلى كميديە.

تاتارستان دەولەت نەشرياتى.
قازان، 1928 يىل

ك. تينچورين .

جيلكەنسز

سيكز پەردەدە، فاجيعەلى كەميدييە.

تاتارستان دەولەت نەشرىياتى باسماسى.

قازان، 1928 يل.

Государственная Типография имени
«Камиль Якуб» „ТАТИЗДАТА"
Татглавлит № 873, Тираж 3000 экзем.
Казань, Тукаевская 37.
1928 г.

«جيلكەنسز» پيەسەسی تورندا بر ئيكی سوز.

برنچی پەردەدە ،نورتدین بای ئوزلنڭ كيمنازیيەبتوركەن دیلبەر ئیسمندەگی قزنا كييەو ئزلەگەندە، هەم شەهەرنڭ ئوقمشلیسی باترحان بلەن سويلەشكەدە سوزگندا:

– دیپوتات، دیپوتات غالا بولیرسا، راسمودن ئوزم كوتەرمەدی.

بەعنی ،نورتدین باینڭ ئوینده ئوقمشلی باترحان ئەفەندی «میللەت قزی» ئوچون

– ئوزن ساترعا ریزا بولسا:

،نورتدین بایدا قزن ،ەزور جەمعەت حادمننە، بەرەشر ئوچون

– دیپوتاتلق چینن سانب ئالرعادا حەزر:

كەمیدییە ،شوندی كیلنڭ بلەن باشلانا.

باترحاننڭ سەیاسی ،بولی نیندی؟

،ئول:

– یورەكم ئشلەگەن كیچەكی ئشنی بوكنگی ئاقلم یاراتمی. ئاقلم ئویلاعان كیچەگی پلاننی بوكنگی یورەكم ئشكە ئاشرمی، سەیاسی تل بلەن ئەیتكەندە، یورەكم ئانارحیس، ئاقلم ماناركیس ەدی.

یازوچننڭ رەسملەوی بوینچا ئوقمشلی باترحاننڭ فوتوگرافییە ئاپاراتی تۆشركەن بیتی ،شوندی.

یازوچی ئوزلنڭ ،بو ئەسەرندە تاتار بایلارننڭ سەودە كاپیتالندان پرامیشلننس كاپیتالنا كوچو كوزلەرندە مەیداندا كورنگەن ئوقمشلیلارنڭ توزلی ئورندا تۆزلی توسدە كورنگەن سورەتلەرندەن یاسارعا تلەگەن

– بر تیبی.

،بو سورەتنڭ بر كیسەكن «تیگزسزلەر»دەگی سولەیماندا كوررگە مومكین ئیدی.

كەریم تینچورین ئەسەرندە، ف. ئەمیرحان تاتار میللەتنڭ ئیدییال ئیتب كوتەرگەن ئیجابی تیبن، ،شونڭ تابیعی ئاعلمی بلەن ئالب بارب بر قوت ئوچقچ یەمسزە چیركەنگچ، جەمعییەتنڭ زارارلی بو سەلبی تیبی ئیتكەن.

موكار قەدەر تاتار ئوقمشلیلاری، بیگلوكدە، ریوەلوتسییەگە قەدەر «كواژادنلق» ئالمان ئوقمشلیلار ئاراسندا ف. ئەمیرحاننڭ سولەیمانی تورنسندا قزو بەحەسلەر بارا ئیدی.

کوکلەرگە ئۇچارغا قاناتلار ئۇستۇرگە تۇشقان، ئاتاسی یاۋروپا سەودەسی بلەن قزقدرغان، ئۇز تیرەسندەگی بەشلەرنی «میللی» بایراق ئاستنا جیبارغا چاقرغان سۇلەیماننڭ یازمشی بوەرکەدە بیلگنلی توگل ئیدی.

کەریم ،شونڭ یازمش کیتابی بۇتن تاتار دۇنیاسنا ئاچب سالدی.

ئەسەردە باترحان تیبی، شیك یوق، ئۇزەك تیپلەردەن. ،ئول برنچی پەردەدە

– مین، دی، سانسیپالیزمگە دین قارقلی بارغا ،ئویلیم، دی. لەکین چیقسن ناراب تیکشرب تۇرغان کشلەر باترحاننڭ

– میللی ئافیریس ئیکەنن بلەلەر.

مەسەلەن ،شول باینڭ بۇکرئە کەکری ئایاقلی قارت قزی رۇقییە

– عۇمەرلگزنی زایع قلب ،بو نیرەدە یۇرمەگز، سز ،ژولیك بولساغز، بزدە سزدەن‌دە ئۇستاراق ژولیکلەر بار، دی.

چنلاپدا ،بو ئوقمشلننڭ رۇقییە ئەیتمشلی ژولیکلنگی سیگز پەردە بوینچا نزل یب بلەن ،سوزنلب بارا. چۇنکی ،ئول ئیکنچی پەردەدە یاۋروپا سوغشی واقتندا ،ابلیزاتسییەدەن قۇتلب قالر ئۇچن لاشمانچی بولغان.

یەعنی تۇرکستانغا بارب مۇگار نەدەر بردە عەسکەرگە ئالنماغان ئۇزبەکلەردەن لاشمان ،بولگن تۇزب:

– هەر بر ناموسن، واتانن سۇبوچی گراژدان عەسکەر بولرغا تییش، یاۋروپانڭ ئورتاسندا بەشەرچی جیهانگیر گیرمانییە بتەرگە تییش.دی. ئاوراق:

– بۇتن دۇنیاداغی تنچلقنی ساقلاو بولندا تۇرکییەنیکنە توگل، یارتی دۇنیانی قوربان ئیتەرگە مۇمکین، ،بو سوغشدا واق - تۇیەك حۇکومەتلەر بتە ئیکەن - بتسن، راق - تۇیەك میللی‌تلەکلەر قوربان بولا ئیکەن - ،بولسن! ،ئوتز - قرق میلییون کشی ئولە ئیکەن - ئولسن!.دی.

ئۇچنچی پەردە، ئوکتەبر ریۋەلوتسییەسندەن ،سوڭ بولغان کۇنلەردە بارا.

،شولئوق بایلار کەمیتیتی، ،شولئوق میللی، هەربی شورالار، شولارغا بایلار ئاراسندا تالاشب ئاقچا جییولار.

باترحان مۇندا ئیندی تاعن ،شول میللەت، دین، بایلارنڭ مالن ساقلاو مۇقتاسندان بۇتن کۇچن

بالشیۋیکلار، سەۋیتلەرگە قارشی کۇرەشکە قویا. ،ئول کۇنلەر - تۇنلەر بوینچا سەۋیت بلەن کۇرەشرگە ئاکیتاتسییە یاسی.

،ئول مۇسلمان کەمیتیتندە رەئیس.

– میللی سەرمایە، ئاقچا کیرەك.دی.

– بە ئیرتەگە بالشیۋیکلار کیلب بارلیزنی سویا باشلاسالار کم یاقلار، دیدە – بارلسننڭ یاقاسندان ،تۇتب ئاقچا ،سۇری.

کەریمنڭ ،بو پەردەسندە باترحان ئاتاقلی ،کونتر ریۋەلوتسییەنیرگە ئەیلەنگەن.

ئەسەردەگی سانارحیس قارا میسباح حاجی بلەن باترحان ئاراسندا ئیدییە یاعندان بر تۇرلی‌دە ئایرماسی قالمی.

دۇرتىنچى پەردەدە باتۇرخان بايلارنى، خالقنى قۇتقۇزۇشقا بەشرىتىن

- سەۋىتكە قارشى ئاگىيتاتسىيە ياسى.

مۇندا ئېيندىن ئېكىنچى ئېپىدەشى بار - مولا. ئالار ئېكەۋلەشىپ

- مىللەتنى، دىننى، بايلارنى ساقلاپ قالوعا تىرىشالار، لەكىن بولدۇرا ئالمىلار،

- ئالارنى ،تۈتپ يابالار.

،بۇ كۈنلەردە بۇتەن ئەللە نىقەدەر بولغان ئۇتلىمشاللار، بايلار، ئەفيسەرلەر شىكللى باتۇرخاندا مۇسلمان كەمىتىتىنىڭ سىكرىتارى نىياز، ھەربى شورا وەكىلى ساھىب گەرەى، مىسباھ ھاجى، ،نورىدىن، دىلبەر - بارسىدا ماللارن سىرگە ئالىپ كىتەلەر.

ئاندامى كورىنشلەر بىلگىللى ئېيندى.

باتۇرخان، دوعاسز ئۇلۇك شىكللى، يۇرتدان يۇرتقا ئۇستىرەلىپ، مىللەت ساتىپ، كالچاك جىنگووتتە ھەپر دوعا قلپ يۇرى.

ساھىب گەرەى پاگونلى ئەفيسەر ،ئول، شىنىلىن جىلكەسىنە ئاسىپ

- شارابان!

- دىا مالچىشكە شارلاتانىنى ئودام بويىنچا ئاقترىپ يۇرى.

بايلار ئىسپىكولەتسىيە ياسيلار.

قاچاقلارنىڭ سىر ،تۇرمىشى بىلگىللى كورىنىشلەردەن.

مىنوت ساين مەسكەۋگە قايتۇنى ساعلنو، ئەفيسەرلەرنىڭ قالداۋى، ،نورىدىن باى كىلكەرنىڭ ئالداۋى، خانىقزلارنىڭ كىيلىنوۋى، باتۇرخان تىبىندەگى مىللەتچىلەرنىڭ

- مىللەتلەر ليگاسى توزۇ قابىلىسى،

- كالچاكنىڭ قايتىپ كانستىتوتسىيەلى مانارخىيە بولوب ،ئوتلوۋى،

- بالشىۋىكلارنى تىلە بولسادا ئاسىپ كىسىپ بتىرو -

بۇلارنىڭ بارىسىدا ئەسەردە كورىنە.

باتۇرخان مۇندادا:

- مىللەتكە مادى يازدەم قولن سوزماسالار مىللى تەلەكلەر ھەلاك بولاچاقلار.

- مىللى ساندىق

كىبك سوزلەرنى ئەيلەنگەن ساين ئېسكە ئالا.

سىر ئاق گۋاردىيەلىلەردەن نازارتلغاچ باتۇرخان ئېيندى

- كامۇنىس - بالشىۋىك ،بواپ ئىشلى،

،ئول مۇندادا ئاقيرا تۇرى:

- بۇتۇن دىكرىتلەر، كادىكسلار ھەم ئىدىيالوگىيە بويىنچا مىنم ئىسمم، باتۇرخان توكل، باتۇرجان، دى،

،نورىدىن باينىڭ قزى كورنگەچ

- سزنى قابول ئېتەرگە واقتمدا يوق، ئىدىيالوگىيەمدە ،سىدىرمى، دى.

بىلگىللى، ،مۇنى پارتىيەدەن قووالار، ،ئول يەنە دوعاسز ئۇلۇك شىكللى ئوزىنىڭ ئېلكىدەگى دوسلارى ،نورىدىن باى، مىسباھ ھاجىلار يانىغا قايتا.

سوڭغى ئۇلۇشىدە، 7نچى پەردەدە بىزنىڭ سەھنەدە ئەلى بىك ئاز كورىنە تۇرغان

- باكا باى
- نيمان تيپىق بىك ماتور كورسەتلگەن.
بو بىك ئوڭشاي تيپلەردەن.
باتورخان ساتاشىپ بتەر ئالدىدان جەمەئەت خزمەتچىسى تۇرسۇن ئالىپ:
- نيگە يوققا ملّى ئەدەبىيات، ميللى تل، ميللى ،چورت ديگەن ،بولىپ ياتىدۇ - ،بۇرنىق تاتارچالاشتۇرلغان كاممونيزم ئۇمان شارتلارىدىن بلەن يەشلەرنىڭ باشلارىن قاتىررغا كېرەك، نيگە يوققا ئويغور، لاتىن، ئەرەب، چوواش، ،چورت - كورت حەرفلەرى ديگەن ،بولىپ ئيلەك بلەن ،سو تاشىپ يۇررگە؛
مەدەنىيەتنى بلەن كورشى تۇرغان ،ئورس تلنىڭ تۇتارغادا، كوچەركەدى.
باتورخان مۇنەدادا ئوزلنىڭ يولسزلىغىندا سابىت، ،ئول تاغن ئافيرا تۇرماغچى بولا.
بارى سەۋيتنىڭ جەمعييەت تەرتيبى، شارتلارنىڭ ئوزگەرتشىگنە، رەقىيە ئەيتمشلى
- هامان سوز، هامان سوز،
- هامان ژولىكلىق
ئيتىپ قالدىرا، چۈنكى ،ئول ئوزى رەتلى بر ئشدە ئشلى ئالمى.
نيگزسزلەردەگى
- سۆلەيمانىنى ئەدىبيال ئيتىپ كورگەن، ئەلى ،بو كورۇنشنى ئەلىدە بۇتىنلەي ،ئۇنىتىپ بتمەە ئالماغان بىك كوپ «ئوقمشللار» بيلگىلى كەربەنىڭ ،بو ئەسەرن بارات بتدوە ئالماسلار، ئالار ،مۇنى ئەمەلدە كورسەتركە تىرشدىلار.
لەكين تاريە فاكتلارى بىك كيرى، بىك ئوز سوزللەر...
ئالنىڭ ئورنىنا ،بو ئەسەرنى سەۋىت جەمەئەتچىلەرى، كامساموللار، ئومەومەن سەۋيتچىلەر
- ياقلاياچاقلار.
ئەسەردە بر برسننە ،سينفى ياقدان ئۇشاغان ميسبار حاجى هەم ،دورتلەن بابنىڭ ،ئولى داود بار.
- ئالارغا مانارخىيە كيرەك.
- ئاقچالارنى ساقلاو كرەك.
ميللەتنى، فەلانى بارى ،شول ئبكى تلنىڭ ئوچىن كنە كيرەك. بۇلاردا ئەسەردە بۇنى نيافەتلەرى بلەن سورەتلەنگەن.
سوز ئاقتغندا ئەسەرنىڭ كوزگە بەرتلىپ تۇرغان جيتشمەگەن ياغن تلگە ئالىپ كيتەرگە كيرەك.
باتورخاننىڭ قايتىپ كاممونيس ،بولو ،چۈرى، ئانىڭ سوزلەرنىڭ قاراغاندا ،ئول 1924-25 نچى يللاردا بولورغا كيرەك، چۈنكى يۇرتلارنى حوجالارنىڭا كيرى قايتارو تورنسندا سوز بارا.
لەكين ،بو واقتدا باتورخان كبك تۇرلى واقتنىڭ تۇرلى كيروى، ،كونتر ريۋەلوتسىيە تۇزىگەن قاهارمان، كۆپە كۆنەز، ئانى تاتلغان بۇتن ئيسكى كاممونيسلار ئالدىدا
- ،بل يارم كاممونيس ،بولىپ تۇرغان فاكت سيرەك.

مین بو مەقالەمدە كەریمنىڭ بو ئەسەرین سەھنە ئەسەری بولو یاعندان، تېخنیكا سىنىڭ جیتەشو، جیتشمەوی یاعندان یەئیسە ئانداعی تیپلەرنىڭ بورنلیی، بورنلیی بولماوی یاعندان تیكشومیم، باری كەریم مۇكار قەدەر یازعان ئەسەرلەرندە، ئەپتركە تلەبدە ئەپتب بتلر، ئالماعان یەئیسە ئەپتركە تلەمەگەن كشلەر حاقندا، بیگنرلىكدە بورژووا حزمەتچلسندە، بورژووا ئاقچاسی بلەن تەربییەلەنگەن، بۇتن عۇمرن بیتسزلك، ئافیرا، بای قزلنا قۇیلەنو ئارقاسنداعنا كۇن كورر گەپلان تۇزلگەن، جەمعییەت قارشندا سەلبی بولعان قایبر «قوشمشللارنی» بۇتنلسی بلەن

- كیتەرب باسدرعان...

مۇكار قەدەر، بیگنرلىكدە ریۋەلوتسییەگە قەدەر بو تیپلەر باری بورژووا تەرتیبی شارتی ئچندەگنە كورسەتلە ئیدی‌دە، یەشلەرگە

- سۇقلانرلق بركشی بولا ئیدی.

كرەستییەن - ئشچی ۋلاسی شارتی ئچندە مۇنك

- ئیدیولوگییەسیدە،
- میللی تلەكلەریدە،
- سەیاسی پراگرامماسیدا،
- تەربییەسیدە،
- كۇن كورلشیدە

بۇتنلەی باشی، قایاعی بلەن ئوزگەرر ئیكەن، كەریم مۇتی رەسمالق كۇچی بلەن كورسەتە ئالعان. شونك ئۇچن كەریمنىڭ بو ئەسەری مۇكار قەدەر بولعان ئیسكی دەیەلرگە دیاكا بەیە نوپدراچاق.

فاتیحە سەیفی - قازانلی.

ئويناوچىلار:

باتىرجان – زىيالى.
نورىددىن – تەرەققى پەروەر باي سەودەگەر.
داود – نورىددىننىڭ ئوغلى، ستودېنت.
دىلبەر – « قىزى، گىمنازىيە بىتۈرگەن.
رۇقىييە – « « بوكرى، زەئىپ.
گۈلنار – نورىددىننىڭ قەردەش قىزى، ئالار تەربىيەسىدە.
مۇھلىسا – نورىددىننىڭ ئاشپەزى.
زەينىددىن – نورىددىننىڭ كىيەۋى، نىيمان.
فەتتاھ – واق قول باي، سپېكولەنت.
سۈنئەت – زىيالى يەشلەردەن، سانسىيالىس.
نىياز – مۇسلمان كەمىتېتى سېكرېتارى، يەشلەردەن.
مىسباھ ھاجى – زور سەودەگەر، قارا باي.
ساھىبگەرەي – ھەربى شورا وەكىلى، ئەفسەر.
فەتھى – خىزمەتكەر.
راوزا – «
ئاشپاز –
ھەزرەت – موللا – مەھەللە ئىمامى.
غۇلام ئەكە – لاشمان، ئۆزبەك.
خانى ھەم بىش، ئالتى باي.
واقىئە باشلانى 1910نچى يىلدا، بىتە بىزنىڭ كۈنلەردە.

بڕنچڕ پەردە.

بيك باى داچا، ,زدر، كيك تيرراس. شاءاچلار، كۆللەر، كلومبلار.

I – داۋد، ديلبەر.

داود – ,چن كوكلدەن قۆنليم سگلكەش . . . . . ! от всей души
ديلبەر – رەحمەت داود، رەحمەت!
داود – يە نيچك، ميديتسينسكيكەمى. ئەللە. . .
ديلبەر – ئاردم داود، بيك‌ئاردم. ئوزۈك ئويلاب قارا، توعز ,يل گيمنازييدا!...
ئەى ئيلاهم، ناعن ئوقرعا! .. ئويلاسام باشلارم ئەيلەنە باشلى.... ئەللە مين
ئەينەم، برەر يلعا قرمعا بارب يال ئيتەسى ميكەن ديم؟... نيرۋالارم تەمام ئشدەن
چەب بندئلەر.
داود – سيگا ئەتكەيلەر يانندان كيتەرگە بارامى.
ديلبەر – نى ئوچن؟
داود – ئويلەنرگە قۆتونالار ئانى.
ديلبەر – ناعن ,شول ئويلەنو ئاورووى باشلانعان ئيكەن... يە ئەيت ئيندى
داود، بردەن سين сознательный، ئيكنچدەن ئيركشى. يە ئەيت، نيگە
كيرەك بزنك ئەنيگە حاتن؟!.. تۆراسن تۆرعان بيت ئيندى ,ئول.
داود – Физиология, Биология, Экономика, Фило-
софия ئوقتالارندان قاراعاندا ئانك ئويلەنووى بزنك ئوچن زارارلى.
ديلبەر – вон как даже زارارلى؟.
داود – ئەگەردە برەر تۆقملى موللا، يە كوپيس قزى ,تورى كيلسە، بۆتن
,يۆرتنى ناسلبدنيكلەر باسار. ئاندان ,سۆك с высшим образованием
بۆرسلك سوعان ,سووى ,سووئوب (رۆقييە كرب تگلاب تۆرا).

II – داود، ديلبەر هەم رۆقييە.

ديلبەر – (,بۆرچلب) عومر ,بويى ئوقب، ئوقبدا دەولەت ئچندە بوزمەگەچ،
نيمنە كيرەك مينگا ئوقو؟!..
رۆقييە – كيمو ئلەكتەرگە... حى حى حى..

دیلبەر ـ ئاپا، بۇنچىلەن مېڭا زامیچانییە یاسارغا ! несмей، ئىككىچىلەن یەشتۇرگىنب سوز تگلاب، شمچى بولب بۇرو تەربىيەسىزلىك. ... دانانى. تفو! .. ... нахальство, свинство, гадость!

رۇقىيە ـ نوعر ... كيمماربيەدە ئۇيرە ـ كەنلەرگ . ... شەيدامى ؟ ھى ھى ھى ...

دیلبەر ـ молчать мерзкая !

رۇقىيە ـ بە ناعى ؟ ھى ھى ھى ..

دیلبەر ـ урод !

رۇقىيە ـ يە ناعى ؟

دیلبەر ـ توقتیسكمى سین колека ، توكرى پەرى !

رۇقىيە ـ ئەنەنەنەنە ! .. ھى ھى ھى !

داود ـ سكه شوكا فاراپ كەيەكمى نوراسلك ؟ . كشتمنى ئۇن، ھ ھ ھ،

رۇقىيە ـ ھا، ھا، .. ھا ! . باتنراوقلى تۇيمە تافلم دیكەچ دە ... كەدەرمە يكت، ھ، ھا، ھ ! .. ئۇل تۇيمەلەردە ئەلى ئاناكمنقى، . ... سارق، لانرين نارنماسى ! .. ھا، ھا، ھا ! ... (ھا ھا لاريىگ قادرم، ...)

داود ـ сволочь

رۇقىيە ـ ساندوعاچ دىسكمى، ھا، ھا ... ھا !

داود ـ ئەبەزىمان !

دیلبەر ـ مايمل.

رۇقىيە ـ ئاپا جان داى ... دېسرمى ؟ ھا ... ھ ... !

دیلبەر ـ يوق ... издевательство !

رۇقىيە ـ ھا ... ھا ... ھا .. ھى ھى ھى.

داود ـ ... سوقر ... سودىدا ئاب كيتمى بيت ئۇرن

رۇقىيە ـ مىنى كم ئالسن، ... دادان، ئىككىچىلەن كەكرى، ئۈچىنچىسى دەكرى، سزگە ئيمدى، لانرين نارتمالارنى، شاكالاد كاروبكالارنى ھەزرلەنەلەر شونك ئۈچن ئەنكەى ئوقتىدا بيت ئۇرنگرىنى. ... سيبولارىدا ... چفارغاندا سيمرتەلەر.

داود ـ ... ، ... ، ... ! . ...).

رۇقىيە ـ ... ئوقب تابقان ھۈنەركمى ؟ .. ھا .. ھ . ھ . ! ئوقتعان، تەربىيەلى يگت گورسون ئاپاسن ئت ياساب ئت ـ ئت ... بولماسا پسى ـ پسى دە تۇيىق ! مياو، مەوو ! ... ، مەوا . ھ ... ھ ... ھ . ... كوركلنلەر، ئۇرا ئۇرئعر، ... پسى ـ پسى تۇيماي ... لا ... مە بورى سزگە ئوچ ئمتى، ئيرتەگە ئوك ئاتلا ... ئىزم ... بولب ئەنكەيمى ... ئاللا ... ئەچە دورت ... ئوق مە ... ، ... ، ... ئىنكەشلەرم ... مەن ئالارنك ترناقلارن سزكە قارشى ... ... ، مە شولاى ئيتب ئەنكەى ئوكەچ چيماولاشب پسى ـ پسى ئەيمارز، ھا ... ھا ... ھا ! .. (چق).

دیلبەر ـ ئەی ئاللا، جور بولدىم! شول بوگرى ئوبرنىڭ تاقلداولارى بلەن ئونىنتىدا جەمەرگەنمەن

داود ـ نەرسە، نى بار؟

دیلبەر ـ ئەتکەی بوگن بادرجان ئەفەندئىنى ئالىپ كیلەم دیدى. جەزرلەنورگە قەشدى. بو، گوربون ئوبرعا ئەيتسەڭ يورى ПОДВОДИТЬ ئبنەر.

داود ـ گۆلنارعا ئەيتەرگە كیرەك

دیلبەر ـ ئانىنسىدا شول چوچقا تونسلى كورن جيردەن كونەرمى

داود ـ سور نكلاماسقا ئانىڭ حافى يوق. ئشكەيراقسر جەيرچىنى فەرەدشلەر ئسمراب يتىرى، بر لك يۇرت باگاديلغى نوكر.

دیلبەر ـ گومار، كومەر، مەزلدا كرب چق ئەلى! سين ئەيت. جەم سوبەى شەل جەيرچنىڭ جەندەماسى ئو نمە كورە دەكا

داود ـ نس س س! . : . . .

III ـ داود. دیلبەر، گۆلنار.

گۆلنار ـ سر چاقردنغرمە؟

داود ـ ئەتكەى شەمەردەن قوناق ئالىب قايتا، جەزرلەنرگە قوشەن

گۆلنار ـ مینم ئشمننى ئول، وقیبە ئاپاعا ئەيتنگز!

داود ـ ممە مین سیكا قوشام.

گۆلنار ـ كیلەچەك قوناق كمدر ئمت. رده ئمت قوناقلاردا سورنلارعا بوى مالەر

داود ـ كیلەچەك قوناق بانرجان ئەفەندى.

گۆلنار ـ بانرجان ئەفەندى!.. ئەمە... ر سمرنه مەعەى ئ،) ئلاى زور قوناقدا بولعاچ دیلبەرگە نیکە قوشمیسەك

داود ـ نەقما ئەبى كولنار، سین كم بولدك ئول جەتلى؟! . بر سیمى بكنى مەردەش ئمت تمك كورگەچ دە، هانتاماكنى بیك كونەرمە تونناش! . دیلبەر بلەن سەن برمنمى؟

گۆلنار ـ نیكە، ئىنەدا قوبولەنى يوق ئمت ئەلى، سين ئوزڭدە موگرسو

داود ـ ارى، ئوزڭ ئاكلاماعاچ، ئاكلادرعا مەجبور بولرىز!..

گۆلنار ـ بيك ياخشى، ئاكلادعاچ ئاكلارير. مەندە سزگە ئسنراو نوكل (چق).

IV ـ داود، دیلبەر.

دیلبەر ـ كەردكەنى؟

داود ـ ئورنىر عەسلى. ئور دەرەجەبى تولار ئالىدا كونەرە بلمەدك. ئور كدەن نوبەن كشىلەن هەمە بر واقتدا ئممەشلەرچە قلادرع، يارامى. قەردەش،

قەبیلەنیڭ یۇرتدا ئالسنراو ئاحماقلىق. ۋەھشەت زامانالىسدا قالغان ۋەحشی ئادەت مەدەنی یۇرتدا ئالار دولرعا تییش توگل. ئالسنراوعا قوش!..

دیلبەر ــ مۇحلیسە، مۇحلیسە!

داود ــ كوپ قالمدی، ئیكی یلدان سوڭ دو یۇرتقا مین شوندی ربوورم. كرترمن بۇتننسی ئستنرویداعی سالدانلار توسلی НА ЧСКУ زۇر!.. (مۇ علسەك.)

V ــ داود، دیلبەر، مۇحلیسە.

مۇحلیسە ــ نی دو، دیلبەر ئاپا؟..

دیلبەر ــ ئەنەكەی شەمەردەن قەدناق ئات قایتا. حەزرلەر كە قبشدی

مۇحلیسە ــ رۇقییە ئاپاعا ئەیتنگز!

دیلبەر ــ مین سیگا ئەیتمم!..

مۇحلیسە ــ مین نەرسە حەزرلەرگەدە بلمم دیت.

داود ــ قوشقاچ دلرگە كیرەڭ!

مۇحلیسە ــ قوشقاچدا بلمم شول.

دیلبەر ــ ئەللە سیندە قارشماقچی بولاسكمی؟..

مۇحلیسە ــ یوق... نی ئشلەب قارشم

دیلبەر ــ قارشماعاچ نیگە قوشقاننی ئشلەمیسڭ سوڭ؟

مۇحلیسە ــ نەرسە قوشامز سوڭ؟

داود ــ جیبین ئیدبیوت بزگە تولعان

مۇحلیسە ــ نە؟

داود ــ ئیدبیوت!.

مۇحلیسە ــ كم ئویدە یوق؟... داونمردا ئویدە. گولداردا. رۇقییە ئاپادا ئۇیدە.

دیلبەر ــ دار، رۇقییە ئاپاعا ئەیت، حەزرلەسن. حەزر بەمەسەگز، ئەنكەمدە جەوابن ئوزنگز بیررسز.

مۇحلیسە ــ ئەیم، رۇقییە ئاپاعا ئوزڭ ئەیت، ئول مەم ئشمنمی. (چغا)

داود ــ ۋۇن!..

مۇحلیسە ــ (كیرو دان) نە؟ نەرسە تاعن؟ (سز ...)

دیلبەر ــ تس س س!..

VI ئەووەلگیلەر ھەم سۇعەد.

سۇعەد ــ عافو ئتنگز. موەكیمەی؟..

داود ــ نە، نە، نە سۇنعەت ئیبەش، سز نیچك بولای؟... (مۇ علسە چ)

سۇنعەت ــ دای تانشلار ئالدنا كلرگە НОКа مەجبەرمز.

داود ــ ھامان ئیسكی سز ئیكدن ئەی. تانش بولنعر. میمم سكام!

ديلبەر ـ ديلبەر ئىھسانوۋا!
سۇنئەت ـ (كورۇشە، كورۇشە) بۇ кажется تانىش؟
ديلبەر ـ Возможно.
داود ـ بە، بى ئىشلەر ئىتتوپ تۇرامىز؟ . تۇرگەرگەنمىز. يانقانسىز. دەپ ئەيتيمىمۇ؟..
سۇنئەت ـ يانقسامدا ئەجەب توگلى. داچاعا چقمادىم. كورورتقا بارمىدىم. بولمەمن قودتلار، بومىرگە كرتىميلەر، بورچقا ئاشارعادا بيرميلەر، حى حى!
داود ـ شوننىڭ سىن... دا، ئانىستان زىرلىستىيىك نى حەللە؟
سۇنئەت ـ كوبىرناتىر كەنسەلەرىيەسىدە حەل جىيا.
داود ـ نىمىك؟
سۇنئەت ـ شولاي، بو يىل ئىمتىيحانعادا كرتمەدىلەر.
داود ـ نى ئوچىن؟
سۇنئەت ـ ئاننىسى بر ئاللاعا، ئاندان قالا كوبىرناترعاعە بىلگەلى.
داود ـ شابارتما، بوىلمب سۆيلەش ئەلى
سۇنئەت ـ بو يىل مىڭا ئانىستان زىرلىستى تورننىما ئەكمجى تۆرلى ئانىستان بيردىلەر.
داود ـ نىچىك ئىكىنچى تۆرلى؟!..
سۇنئەت ـ شولاي، Не...бла...го...надежный
داود ـ ژەل، ژەل... كەمىيتىدە ھامان ئىشلىسىگمى ئەلى؟
سۇنئەت ـ ئەبىي، ئە سىن؟..
ديلبەر ـ عەبو ئىيتىنگىز، مىڭا ئىكى يانقا چارعا كىرەك.
سۇنئەت ـ پازالستا، رەحيم ئىيتىنگىز. مىن سىزنى ئىشنگرەن بولدمەمىن ئەللە؟
داود ـ يوق، يوق، رەحيم ئىيت.
سۇنئەت ـ سىنىڭ تورگەندە بىلەر بىر، ھامان مەسكەودەمى؟
داود ـ ھامان شوندا.
سۇنئەت ـ Коммерческий институт دا؟
داود ـ ئەبىي.
سۇنئەت ـ بىچەك يىۋاش، ئاندا ئى سەياسى كرووژوكلارعا قاتناشاسگمى؟
داود ـ يوق.
سۇنئەت ـ يوق؟!..
داود ـ مىن ئوقىيم. ئوقىعان واقتدا پالتىكە بلەن شەعللەنو ГЛУПОСТЬ ئىكەن بول...
سۇنئەت ـ ئوقىب بتركەچ преступление بولۇر بولامىن؟
داود ـ Возможно.
سۇنئەت ـ شولاي بولوۋى تابيعى، ربياكسىيە بازىنىڭ قولىدا كۆچلى. تربافلارىدا قتى، كوزىدە ئوتكى. مودا ئىيتكەمە ساقسىيامىس بولاب يورووى

ئاونرئراققا كيله ,شول حەزر. Впрочем это все ерунда.
مەن سيگا ئش بلەن كيلگەن ئىسم داود

داود — رەحيم ئىت, حوس؟

سۇنعەت — سزنك كانتورعا счетавод كيرەك ئيمش ديب ئيشكەن ئيدم.

داود — بلمەم, بەلكى كيرەككەردە, مەن كيچەگەن قايتام ئەمى

سۇنعەت — سين مينى ,شول ئورنعا واقتلى رەوشدە گنە بولسادا ئورنلاشترا ئالماسسگمى؟ хотя бы مەكەرچە واقتنچاعنا؟

داود — بمكە مەن ,ئورنسرمەنمى؟

سۇنعەت — ,ئورنسزعنا دبيو ئاز, بۇتنلەى ئاللا پالاۋينيەسىدە قەدەم مۇمكين بولسا شوندا ئورنلاشتر ئەلى؟!

داود — ئەتكەيگەئەينب قارارمن, ,ئورن,بولسا مومكين,بولو, ديب ,ئويدم سيمك كاسور ئشلەرى بلەن ئانشلئعك ياحشى دبت؟ .

,نورتەدين— [illegible] ئاللا [illegible] كور ,نۇت!

VI داود سۇنعەت [illegible] هەم [illegible]

داود — ئيسەمسز بانۇرحان ئەدەنلى؟ . . . .

بانۇرحان — [illegible] ئە . . . داود ئەدەنلى, ئيسەمسز نوعان, ئيسەنمسز؟ ([illegible]) قيچان قايتتەر؟ . . .

داود — كيچە . .

,نورتەدين — (بو [illegible]) ورم, ورم, ورم ديم! ([illegible])

رۇقيىە — بەرسە ئەنكەى؟

,نورتەدين— سەن نوگن, بورمە مەنلا, كشى [illegible]) ورم گۇلنار, ئەى نەم دبلمەر, ديم!

VII - [illegible] هەم گۇلنار.

گۇلنار — بەرسە دەو ئارى؟

,نورتەدين — سين نوگللد . . بەرسە ئاياق ئستمدا بوتالار! [illegible] ,نۇنت [illegible] دوز ئارا [illegible]).

گۇلنار — عەفو ئيتنكر! .

سۇنعەت — عەفو ئيتنكر! . .

گۈلنار — ئېسەنمۇسىز؟..
سۆنعەت — ئېسەنمۇسىز؟
گۈلنار — خوشئەر!
سۆنعەت — خوشئەر! ([illegible])

VIII — داۋۇد، سۆنعەت، نۇردىن، باترخان، دىلبەر.

نۇرتدىن — ئەيدە قىزىم، ئەيدە، باترخان ئەپەندى كۈنە

دىلبەر — ئېسەنمىسىز!.. (رېۋېرانس ياسى، توقتاپ قالا)

باترخان — ھۆرمەتلى دىلبەر تونۇش، كۆمۈش مېدال بىلەن دوكىن كىمەدا رىبەنى تىروڭگزنى قوتلاپ، شوشى ساق گۈللەرنى تەقدىم ئېتەرگە رۇخسەت ئېتىڭىز!.. ([illegible]). دىلبەر تونۇش، مىللەتىڭىز سىزنىڭ شىكىللى سويگەنلى، رىياىي، مېداللى نوت شىلارغا مۇھتاج. يەشەسۇن دىلبەر تونۇش، يەشەسۇن ئارت مېداللى!

سۆنعەت — ([illegible])

نۇردىن — بۇ كىم؟!.

داۋۇد — مېنىم تانىشىم، شەھەرىمىزنىڭ يەشلەرىندەن، تانىش بولىڭىز!

باترخان — بۇ سۆنعەت ئەپەندى ئېمىش. [illegible] ئېسەنمۇسىز!

سۆنعەت — ئېسەنمىسىز!

داۋۇد — بۇ مېنىم ئاتىم

نۇرتدىن — باترخان ئەپەندىنىڭ ئۆزىنى ھەم تانىشلارىن ئۆيىمىزدە كۆرۈشكە [illegible] ئېسەنمۇسىز؟

سۆنعەت — (كۈرۈشە، كۈرۈشە) سۆنعەت سەيفىدىنوف!

نۇرتدىن — ([illegible]) سىز ئاللا تىكىنى خوجەلى يەسكىرەسپەيپەگە قالدىرۇپ خوداپىسىز سەيفىدىنمىنى؟

سۆنعەت — جۇمما بىلەن يەكشەنبەدە مېنىم ئىشىم يوق. خرمەنلەرگە ئاتناغا بىر كۈن بال كۈنى بېرىلۇون ياقلىم.

نۇرتدىن — يارى، يارى، شول ئېمكەسلىك، ئۆزى ئېكەنسىك. [illegible] ھەنلى تەرنەگە دۇشمان بولسادا، ئات بولماچ تەرنە ئىچىنە تورى كىرە [illegible] بول ئىدىم. ئۆزى كىرە، ئۆزى...

سۆنعەت — ئەگەردە ئاي تەرنەنى سىندۇرپ تاشلاسا، ئات بولماچ [illegible] كىرگە تورىدا كېلمەس ئىدى.

نۇرتدىن — ئۇرماندا ئاغاچ بىتمەگەن ئىدىم، ئاندان [illegible] تەرنەلەرنى تېمىرلىلەر بىت چىبەر بىگىت، تەرنەنى سىندۇرام دېپ ئاياقسىز [illegible] بار بېت ئانىك. ھى ھى ھى.

باترخان — ئايباي نۇرتدىن ئەپەندى، تىلگە يامان ئېكەنسىز، ھى ھى ھى.

نوردین — نی‌هەتلی قاپارتەرغا ئورشماغزدا یگت، قزل فلاکلارنەر بلەن براق پارا ئالمادئەر. بر ئانغا ئچمدە حیپمئنەزنی پرانیسقا کرتدئەر. قویس‌دا شول ئبرته بلەن چقمیم، چقمیم دیپ نی هەتلی قراوسادا. ئوپله واقتدا ئاغرا شول، ئوته قزل تیر ئوگا، دیگەنلەر باپالار. سرمنه فلاکلارئەرنگ بر چیش پەشن ئیتنگز، برسن ئاق، برسن ساری... منه شولای برگه — برگه پولغاندا پارپدا چمار پول. حومغا ئورننا پەسکەرەمەسیه پودارپ، حودای سوگپ کنه بر پەرسەدە پارپ چقماس ئنم، ئوتنوشنغز ئەفەندئەر!

پاترحان — منه سوئەت ئەفەندی حالق پەرسەدی ئه سر حالقنگ تلەگنه قولاق سامیچا ئشحنلەرنی دیکتاتر پاسارغا چیتماسر ئەگەرده سرنگ پوپ پلانلارئەر توزمشقا ئاشسا، دونیاغا شوندا‌ین ئاپارحییه نوواچاق، پالا ئاتاپی، ئنا پالانی تاننماس، کەکمەلەر ئوتلارنی سانلاماس.

سوئەت — پیك پاحشی، تاننماسلار. بر عومومەن مینەشیرمەن قارشی

پاترحان — تانغزنگ کم پاقداشقا ئاپلغانی کورەم مەن سوئەت ئەفەندی شولای‌دا مەن مینیشیرمنی سزدیکچه ئاگلامم. پونی حمالنی پراتوچی کوچ پولوغا تمیش پەت. سر ئەمدی ئاتگ مانمیمە، ئاتوم. پەلەن دیسو. منه شول ئاتوملار بلەن ئەداره ئیتوچننگ پارلغن ئاگلسنغز کیلمی. پوندی قزیرقسر قاراش فەننی قاراش بولا ئالمی.

سوئەت — ئاتوملارغا حەحەن ئزلەو مەنی قاراشمی؟... حی‌حی‌حی

نوردین — ئەفەندئەر، ئاتوم — ئوملارئەرنی‌تاشلاپ، ئورکرچە، ئاتشمجاغدا — ئوبلەشیك ئەلی.

پاترحان — مینمچە، سوئەت ئەفەندی، دین ئارقلی‌دا سانسیپ‌لەرمەنی ئورنشرگه مومکین. پەدحه، تەگرلککه، ئیقنیسدی تبگرگه پیکرلەنگەن دین، مەسەلەن ئیسلام دینی ئارقلی ئیتوپانسیپانالغا ئورنشرگه پەك مومکین.

سوئەت — حوماحلی، تاموغلی ئاللاەر شون ئیپترناتسیپاتلنگ پاشدا پوررمی؟.. حەپر بر ئاندی ئاللاغادا، ئاندی ئیمترناتسیپانلغادا، ئاندی سانسیپ‌لیزمغادا ئشانا ئالمیمز شول.

نوردین — ئەفەندئەر، مین ئوی حوجاسی پولغانلغمدان، ئاللاهی تەعالەنی تبرازغا چاروونەرغا ریزا توگلمن، سوئەت ئەفەندی، ماتسمیابزمەرنی، ئیلتر، کینتر، میمەرناتسیپالغزنی تلەگەنچه چەیمەگر، ئەمما ئاللاهی تەعالەنی چەیتەرگه رۇحسەت یوق. منه شول.

سوئەت — داود، نوردین ئەفەندئگه مینم پومشمی ئەیتسەگر مین کیتەر ئیدم.

نوردین — نیمەدی پومش؟ (باترحان بلەن دیلبەر سو...ــ بر...ــغادەر)

داود — سوئەت ئەفەندی، ئورنسز ئیکەن СЧЕТОВОД لقغا سرده پورن بوقمی، دی..

نورتدين ـ بلكامتبربيه رەتلەرنالەسكمىسولا؟.. نلكه ئوتكن بولساعزدا ئشكه چامانى دولاسر شول.

سۆنعەت ـ كىننور ئشلەرنده ياشنى ئوق نەرىبەم بار.

نورتدين ـ ئەئەئە! بولدى، بولدى!.. منه نەرسه سۆنعەت ئەفەندى! بوق ئوقتا .. گۆزنار، گوسنار!.. بيرى چق ئەلى...

IX ـ ئەووەلكىلەر هەم گۆلنار.

كۆلنار ـ نەرسه دەو ئابى؟

نورتدين ـ منه سۆنعەت ئەەسدىگه هەيبەتلەب چەى ئچنرنگز ئەلى..

سۆنعەت ـ رەحمەت، چەى ئچەسم كيلمى.

نورتدين ـ ئەرسك، ئچەرسك ئاللا بويرسا... بر شول ئارادا سيمى كانتورعا ئالو نوونىانوزئارا سۆيلەشب قارابر. (كۆلنار چقا). بار، بار. رەحمەتلەنب، ئشقمچا نلەگەن قەدەر ئه!... (چقارا). قايا بالالار، ياقننراق كيلنكر، باترحان ئەەبدى سرده، بو ملاى باشم، بر ئوى سالدى، سرنگچه رەرلاب ئاينكەله پلان

داود ـ پلان ؟!.. نى نورلدا؟..

نورتدين ـ نكى قەوى شەكرت ئوز ئمنس دوماعا ئونكەرر ئوچون بوتن سايلارنى، مولالارنى ئورننه قارانقان. يەشلەر ئارقنلى، منه بو مانعا سانسيبا يسلار ئارقنلى باترحان ئەەسدىنى دوماعا ئونكەرب دولمامنى ديم. بارلبر ئالار ئەرلەرى سابلاناداناملار: سايلانرعا پراوالارى ابوق ئەللەمين ئەيتەم، باترەن ئەەسدىنى. بوتلەب سۆيلەشكەچ سايلارعادا ريرا بولرلار. ئورلەرى سايلانمادچ ئالارعا بارى ر توكلمنى.

داود ـ باترەن ئەفەندى ئوزى بى ئەيتر ديب: ئالار ياعمدان سايلانب بارعاچ، دومادا ئالار قايدامن قارارعا نورى كىلر. سەياسى پلاتموماعر سيلدرامى سولا؟

نورتدين ـ سيلدرر، سيلدرر، ئوبلاب ئشلەگەنده سيلدرر ئاللا بويرسا. شولاى بيت، سيلدرر بيت ئاللا بويرسا؟

باترحان ـ بيك ئوك سيلەرماسادا بر ئازن سيلدرسه كىرەك.

نورتدين ـ ئەنتەمبيت سيلدرر ديب. بزنك باترحان ئەفەندى ئشلار بومنى دار كوكلى نوگل. ئالارنى عنا نوگل. باشەلارىدا سيلدرر ئاللا بويرسا

داود ـ نيچك ئيندى بول ئالاى؟!..

باترحان ـ منه نيچك مين ئيدا. يەعنى دوماغا بونن دار ميللەتلك قايدامنى ئوچون ترنشاچامن مللەت ئچده ايلاردا، ئشچلەرده، پرتنلاردا دا. شولاى دولعاچ ئور پلاتمورمام ئالارنك پلاتمورماسىدا سيرعان بولام.

نورتدين ـ منه بارب دا چقدى. سوعبدا يقدى ديبوتات ئاللا بويرسا. پيرۆى گملدى ديپوتات.

دیلبەر ـ قەوی شەکرتلەرگە ئوچ ئیتیب بولسادا باترحان ئەفەندىنى دیپوتات ئیتەرگە کیرەك.

نورتدین ـ ئیشنتەسرمى، نەرسە دی بو؟.. دیپوتات ئیتەرگە کیرەكدى... ئای سز بەشلەرنى، حی حی حی... دیپوتات. دیپوتات ئاللا بویرسە، راسحودلارن ئوزم کوتەرمم.

باترحان ـ نورتدین ئەفەندى، سزگە راسحودلار توتارغا ربرالق بیرە ئالمیم... مین دیلبەر توتاشنى ئاگلیم...

نورتدین ـ ئاگلاغانغا دیپوتات دیمدە بیت ئاللا بویرسا

داود ـ کوندرب بولسا، بو ئشدە سونعەت چەلابدا بیلە زور باردەم ئیتە ئالاچاق.

نورتدین ـ ئیکى سوز بلەن ئاوزن توملاماسام، ئیسمم پراتیسقا کرسن میىنم.

باترحان ـ ئول موندا‌غى سانسیپالیسلارنك ئیك قاتنلارندان ئیسەبلەنە.

نورتدین ـ ئەنە قورچ نیندی قانىدا، شولای‌دا ئرتتەلەر. ئول باقـدان کوکلنى کیلك توت باترحان ئەفەندى...

داود ـ باشدا ئوستالق بلەن حەیەسن تارترغا کیرەك. بولماسلق بوسە سرنى ئاچودان حیکمەت چقماس.

نورتدین ـ ئالابسا بار، مین جەیەسن تارت. موندا کرگەچ مین توغن ئاتارمن... بار ئولـم، بار... ئەمین شول ئارادا ئویلە نامارمنى توقب ئابیم سز سویلەشە تورغز!... (داود بر یاقا، نورتدین ئیکنچى یاقا چقالار.)

X- باترحان، دیلبەر.

باترحان ـ (ئوکابسرلاب) شولای دیلبەر توتاش، شولای...

دیلبەر ـ ئەبیى.

باترحان ـ نەرسە سوك ئول ئەبیى؟

دیلبەر ـ شولای باترحان ئەفەندى، شولای.

باترحان ـ ئەبیى.

دیلبەر ـ باترحان ئەفەندى، مین سزدەن بر نەرسە سوراماقچى بولام.

باترحان ـ رەحیم ئیتنگز!

دیلبەر ـ بو سەیاسەت، میللەت پلانلارغز بردە یالقدرمیلارمى سزنى؟

باترحان ـ پرافیسیەم شول بت سویکلى دیلبەر توتاش. مینم بشمدا قای چاغندا یوزەر، مگەر پلان بر بولى تورا. قای چاقلاردا شول پلانلار میکروبلار توسلى بر برسن ئاشاب بتمرب بوتنلەیگە یوقغا چغالار. منە شوندى چاقلاردا باشم بوتنلەی سافلانب قالادا، یورەگم بلەن ئاقلم برلەشب فقەت برگنە نەرسە توروندا ئویلى باشلیلار. منە حەزرگى شیکللى تورمشداغى شول سەعەتلەرم ئەك یاقتى بەختلى سەعەتلەرم بولا.

ديلبەر ـ مەن نى قەدەر ئويلاسامدا، باشمدا بۇنى بر يلان ئويشادۇرا ئالمىم. نيگە، ئۇل ئالاى ئيكەن؟

باترحان ـ سزنڭ ئاقلنڭز بلەن بۇرەگنگز ناتو تۇرالار بولرغا كيرەك.

ديلبەر ـ نيگە، ئەللە ئاقل بلەن بۇرەك تالاشالاردامى؟.

باترحان ـ تالاشوغنا توگل، سوعشالاردا. ئاقلنى بلەن بۇرەگن برلەشدۇرە ئالعان كشىگنە ئۇزنچە تۇرمش قۇرا ئالا.

ديلبەر ـ سزنڭ ئەقل بلەن بۇرەگنگز نيچك سۆك؟

باترحان ـ مينم ئاقل بلەن بۇرەكنڭ بوتقالارى پشەى.

ديلبەر ـ نيدەن ئالاى ديب ئويلىسز؟

باترحان ـ چۆنكى بۇرەگم ئشلەگەن كيچەگى ئشنى كوب واقتدا بوگەنگى ئاقلم ياراتمى. ئاقلم ئويلاعان كيچەگى پلاننى بۇگەنگى بۇرەگم ئشكە ئاشرمى. سەياسى تل بلەن ئەيتكەندە، بۇرگم ئانارخيس، ئاقلم مانارخيس.

ديلبەر ـ بيگنرەك باوز دۇشمانلار ئيكەن؟ حى حى حى... سز حەزركمە بۇرەگم بلەن ئاقلم برلەشب، مەقەت بر گنە نەرسە توروندا ئويلى باشلىلار. ديگەن ئيدنگز... ئانارخىس بلەن مانارخيسنى برلەشدۇرە ئورعان ئۇل «بر گنە» نەرسە، نەرسە سۆك؟

باترحان ـ ئانارخيس بلەن مانارخيسنى برلەشدرگەن ئۇل «بر گنە»... سز ديلبەر توتاش!...

ديلبەر ـ مين، ها ها ها!.. (سۇ ... دا ... كرە ...)

XI ـ داود، سۇنعەت، باترحان، ديلبەر ... بۇرنديدە

داود ـ ئەتكەى مۇندا يوقمنى؟

نورتدين ـ (ئۇعا قلا، ىلا چىب) مۇندا، مۇندا، ئاللاهى ئەكمەر... ئەيدە سۇنعەت ئەفەندى، ئەيدە، كم سۇنعەت ئەفەندى، ئوز ئارا كيگەشب سزنى حزمەتكە ئالرعا بولدق. باشقا كشنگە يگرمى سوم برگەندە، داودنڭ دوستى بولعاچ، كيرەك چاعندا سزنڭ سوزنى‌دە تڭلار ئەلى ديب، سيگا ئيما 45 سوم قويارغا بولدق. نوقتا، قارا ئەلى!... (چالبر توزمە كه ...).

سۇنعەت ـ رەحمەت داود، حوشنعز ئەفەندلەر!..

نورتدين ـ سيمك چالباركمك تۆنى نوتەلەى پرانيسقا كرگەنلە باسا (ئەمە، ئوب باسەرسو مەقتل چالبار تەر قاشاب قارى). ئيرتەگە ئوك داللا بۇيوساء كيمنكە تۆشب جانڭ تلەگەن كيسەكلەن بر چالبارلق كيسدۇرب ئال... چقلاب ئەيتم، جانڭ تلەگەن كيسەكلەن ئولچەتدە ئال. ئوربزنڭ ئوك تگوچنگەدە ديرب قالدر... بولاى پرانيسقا كرب، بولگەن چالبار بلەن بولگەن بابار توسلى بۆررگە بارامى. منه ئۇزاقلامى دوماعا سابلاولار بولر. جەماعەت ئالدنا چارە. توری كيلو... بەلكى ديپوتات بولب پيتۇرگەدە كيتەرسك.

سۇنعەت ـ ئانتسى بولماس.

نورتدین ــ نیگه، ئەلله سینڭ سایلانوعا پراۋاڭ یوقمی؟

سۆنعەت ــ پراۋامدا یوق. پراۋام بولسادا ،مۆندی قارا گروه دوماعه دەپوتات بوب بارماس ئیدم.

داود ــ واقت ئوزماعان، لیبیرال دوماعا سایلارعادا مۆمکین بیت ئەنی.

نورتدین ــ دوما دیگەندەن، کم سۆنعەت ئەفەندی. تکّی قەویشەکرلەر نور ئارا ،ئۆیلمشب ،چیین پرانیسقا کرکەن کشیلەرنی سایلارعادیب نورالار تالیق، مەسەلەن، نیرام مولالرن . . . ،ئول تەکفش تاناو ئاندا دارب نیشای ئالو ئمکن. ئورسچا توکل تاتارچادا سۆیلەشە دامی بیت ،ئول. حەزر بیت ئش یەشلەر قولمدا. ئوزنکر داولاب چعارعان دوما بیت. میللەت ئوچن فایدالی کشیلەرنی سایلارعا کیرەك، سینڭ یەشلەر ئارامندا سۆزڭ ئوتە دیلەر . . . ئەیدەگز بوشەب، ،ئول تکفش تاناولارعا ئوچ ئیتب باترحان ئەفەندنی سایلیق.

سۆنعەت ــ بیك یاخشی، سایلاعز.

باترحان ــ ئەفەندلەر، مەسئەلەنی ئاچق قوبارعا رۆخسەت ئیتەدر؟

نورتدین ــ ئاچق ،بولسن. ئشنڭ بوتن ئەگەمە، کۆلنمەلەرن سۆنعەت ئەفەندلکە توشمەلەرگە کیرەك

باترحان ــ سۆنعەت ئەفەندی، ئش منە نەرسەدە، دەولەت دوماسنداولاچاق .ابلاۋلاردا ئاعای ئمنڭ مەی برلەرنی ممم کاندیداتورامنی قوبماقچی بولالار. بەکمن ئور ئورگنی ماقدلو ئەلله نمکنروەن کەلشمی.

نورتدین ــ نیشلەب کەلشمەسن. ماقتامچا، ئاول ئاعاینمادر ئ رشین ممسادا بتن ،بولمی، ئە ،بو یب مەلەب ئوچن دیبوتات ! . .

باترحان ــ پلاتفورماعا کیلگەندە هەر حەلدە بیرام مولاعا قاراعاندا مین سزگە یاقنراق تورام

سۆنعەت ــ زارارلنلق یاعنی امنی؟

باترحان ــ دۆرستن گنه ئەیتکەندە مین سزنی ئاکلی ئ مەم سۆنعەت ئەفەندی، سز بر یاقدان ئیقتیسادی، روحانی هەم سەیاسی یاقدان ئمرکەسەنی ئازادلقعا چعارابز دیسز، ئیکنچی یاقدان ئوزنکرنی پرالیتاریەب کیرنەسی دیگەن کیرتە بلەن کیرتەلیسز. تاتار ریۋەلوتسییەنیرنی ئ مندا بردەی ،پلا ا بر حالقنی ئیمپیریسنی بوررعا نییش. ئەسز بوتن دۆنیا کومەکی کەلە رکە م ت شلمر

نورتدین ــ سوع لماعان ،زور کونەرر دیگەنلەر قارتلار

باترحان ــ بوتن دۆنیا پرالیتاریەسنی دیگەن ئەکیمەتنی، حەمن ،باشلارعا واقت. قولدان کیلگەننی تشەرگە کیرەك.

سۆنعەت ــ ،شول ،بوتن دۆیا پرالیتاریەسنی ئحنمە تاتار پرالەریەنی کرمیمەمی؟

داود ــ کرر ئوچن ئمڭ ئلاك پرالیتاریەسنی برعا کیرەك. قارا ،ئول؟

سۆنعەت ــ ھــە. پرالیتاریاتی بولماعاچ بەلکی بورژوازیەسیدە بوقدر . . .
ھی ھی ھی.

باتورخان ــ دۆرس، بزدە بچن پرالیتاریات بولماعان کماك، بچن کاپیتا ــ لیسلاردا یوق. بوتن تاتار بایلارنڭ کاپیتالی درگە جیساك، ئامیرکانڭ برئورن کاپیتالیسی کاپیتالی قەدەر کاپیتال جیبا ئالماسلك. شولای بولعاچ، کاپیتال، پرالیتاریات مەسئەلەسی تاتار دۆنیاسننا چیتدەن ئاداشبقنا کرکەن بر مەسئەلە بولب قالا.

سۆنعەت ــ چیادگننە کورە قابقاچی ئەدەنلەر ئیکی، سنفلك ئیتیبریسلارن بوتارعا بز بیینمیبز، ئاگا بەشلی، سارئلی توسدە بوركە تلەمەبز. بزنڭ ملتنی بولنیر، پراکرامە دز بار، چككەنكە قەدەر شول بوب بلەن باراچقمز.

نورتدین ــ بو گالدیش نی سۆیلی بو.

داود ــ سۆنعت توعان، ئاقلما ئوتنروعا واقت، بول یولارنەر، بون پراکرامە لارنەر مۆھال ــ УТОПИЯ دیت. ربیالمی نۆرمشدا ربیالمی جارعا کرەگ. عاسرلاردان سۆك بولو ئیحتیمالی بولعان ھییال بلەن باش واتقانچی، بو کۆنگی حەقیقەتكە، واكتعا بویسننو ئاریتعنراقلر د ب بۆیلیم.

سۆنعەت ــ بر داود بدوس بوگی بووب ئیرتەگە ئولە نتورعن واكتلارعادا، ئاعملارعادا ئیبەرمیبزدە، بویدا بسۆنمیبز.

باتورخان ــ بز و تەعەسسب ــ ۋــاتاتــبرم سۆنعەت ئەفەندی، ئالماشنو كۆلەرندە واانیرم قولی بولو بارامی. ھەر بر دوورنڭ ئورننڭ عادەتلەری، قانونلاری بولا . . .

سۆنعەت ــ بر عادەتلەرگە قەینرق بولاسنەز کیلمی. بز ئورنەر دوورگە بتون دورکە دیینمابز.

بنورتدین ــ باری بكتلەر، بتوندا دورتكر، مەكا دسە بتوابدا دیرتكز! ئەكیمدەلەرنكرینی باشقاواقت، ئیرکن چاقت اسۆیلەنوسر، ئشكە كرتشەك. بولایدا بوگی مەللەت بولمدا یۆری نۆرعاچ کیمتـكەدە نۆشە ئالمادم . . . یە سۆنعەت ئەفەندی، کورگە کوز قاراشب سۆیلەشیك. باترحان ئەفەندینی دیپوتات ئیتب سایلیمزمی، یوقمی؟

سۆنعەت ــ سز سایلاعز، بز یوق.

بنورتدین ــ یاری، سز مۆسلمانلاردان ئایرلب، میسییانیر دیاك مالاینی کالابوشكەمنی سایلاماقچی بولاسرمننی؟ . . .

سۆنعەت ــ مینم ئوزمدنڭ سایلارعادا، سایلانرعادا پراۋام یوق.

بنورتدین ــ سۆنڭ ئالای بولعاچ، ئورنە سایلاماعاچ، باترحان ئەفەندی دیپوتات بولامی، باشقاسی بولامی، سیكا باری بر توگلمنی؟ . .

سۆنعەت ــ میكا دیسەگز بۆتنلەی دوماسی ئوق بولماسن بنوردین ئەفەندی.

نورتدین ـ نەرسە؟ بۇلای بولعاچ تل تالدرب، ئوز کوگەرنب سۆیلەب توراسىدا یوق. دوما چیکلى دومانىدا پرانیسقا کرتکەچ، مەعرور، ژالونیبەگنى 20 سومدان ئارتدرا ئالمابز . . . (رۆقییە کرە) .

XII - ئەووەلگىلەر هەم رۆقییە.

رۆقییە ـ ئەتکەی، کیچەگى یووان ئورس کیلدى.

نورتدین ـ حەزر، حەزر، کابینیکە کرتڭگر! سۆنعەتئەفەندى، خوش ساو بولڭز، بولمەگزدە تاعن بر قات یاحشىلاب ئویلاب قاراعز . . . ئیرتەگە حرمەتکە چققاچ تاعن بر قات سۆیلەشب قارارىز. چالبارلقلارنڭ ئانگلییسکەلارى بار . . . باری، خوشڭز.

سۆنعەت ـ (بارلىقنا اشنى ئیپ) خوشڭز! . . (چعب کیتە).

نورتدین ـ ئەیدە ئولم، کشى کۆتمەسن . . . قزم، ئاشاتلارمى، ئچترەلەرمى، نی ئشلیلەر ئیکەن ئاندا . . . (چعالار).

دیلبەر ـ ئەزرلەنرگە دیب ئەیتکەن ئیدم . . . بلمیم.

XIII - باترحان، دیلبەر.

باترحان ـ شولای دیلبەر تونتاش، شولای . . . ! . . .

دیلبەر ـ ئالای.

باترحان ـ نەرسە ئول ئالای ؟ . .

دیلبەر ـ شولای باترحان ئەفەندى، شولای! . .

باترحان ـ ئالای . . .

دیلبەر ـ باترحان ئەفەندى، سز بابا یۆرەگنگز بلەن ئاقىللىڭزنڭ برلەشووى تورندا نەرسەدر ئەیتمەکچى ئیدڭگز . . . (رۆقییە کرە، بولمە ئچیب ىرش

XIV - باترحان، دیلبەر هەم رۆقییە.

باترحان ـ ئە، ئیین . . . ئاقىلم بلەن یۆرەگم برلەشب هەقدە . . . (رۆقییەنى کورب) ئە . . . ئیسەنمى سز رۆقییە تونتاش!

رۆقییە ـ ئاللاها شۆکر.

دیلبەر ـ ئاپا جانم، گۆلنار ئۆیدە میکەن، ئەتکەی ئەیتە، حەزلەندلەر میکەن، دى، بار بلب کلە کیل ئەلى!

رۆقییە ـ ئوزڭ باررعا ئاپاقلارگنڭ ریمانتیزلاری قورعالدمى ئەلە؟

دیلبەر ـ ئاپا جانم، کشى ئالدندا تەربییەلىرەك بولرعا کیرەك.

رۆقییە ـ کمدەن ئورنەك ئالب تەربییەلى بولیم ئیکەن؟

دیلبەر ـ باترحان ئەفەندى، عافو ئیتڭگز، مین حەزر کیلرمن. ئاپا، برگەمینوتقا چعیق ئەلى، سینده یومشم بار ئیدى. ئاپا ئەیدە چعیق دیم'

رۇقىيە ـ چەاسلىك كىيسە چىق . . . قۇمغانىڭ سوۋى بار، ھى ھى ھى!..
دىلبەر ـ ئاپا! . .
رۇقىيە ـ ئاۋ و وا . . .
دىلبەر ـ بۇ ئىزدىۋاتىلىستىنوا، بۇ سۆيىنستىنوا، پازور، ئىسكاندال ھا ھا ھا!..
(ئەسەبىلەپ چىقىپ كىتە).
رۇقىيە ـ (قارتىندان قورنەپ) ئە تە تە تە تە! ھى ھى ھى (باتورخان ئۆز ئايىسىزلاپ تۇرىدۇ).

XV ـ باتورخان، رۇقىيە.

رۇقىيە ـ ھەر واقىت شۇلاي، ئۇل چەمجىنى بىيە توشلىنى ھەزر تەرتە سندۇر رعا كرىشە. ھى ھى ھى . . . ئۆيلەنگەچ مىقلارنەزىنى يۇلقىبىتەرر، ھى ھى ھى... ئانىڭ تاعن بر يامان عادەتى بار، ئەيتسەم چەچلەرنگز ئۆرە تۇرر! . . نىبگە ئەدەشمىيسز، ئەللە تىلىڭزنى لامپاردقا سالدىڭزمۇ؟
باتورخان ـ ئەدەو ئىيتىڭز توناش، سوزلەرنگزگە توشىنە ئالمىيم.
رۇقىيە ـ بارى، بارى، لاندتورىنلانماعز . . . دىلبەرگە ئۆيلەنرگە ئۆيىنەر بارمۇ دىيم، ئەللە بۇلاي شۇمارتىبقا يۇرىسزمۇ؟
باتورخان ـ عادو ئىيتىڭز، مونداي دۆرىا سوئاللەرگە جاۋاب بىرونى قىيىش ئەدەمىيم.
رۇقىيە ـ شۇلايمۇ؟ . . مىن ئەنكەي سوزنگنە ئەيتەم. يوق ئىسە، بردە سىبىلك شىكلنى چىن قانات مىيقلى بىلك كوب كىيەولەر شۇمارتىدىلار.
باتورخان ـ سزنىڭ بلەن سۆيلەشرگە تلەمىيم!
رۇقىيە ـ نىيگە ئالاي؟ . . مىنىم بايلىنىم دىلبەرنىكىدەن بردە كىم توگل ئىت، ھى ھى ھى . . .
باتورخان ـ سز مىنى نەھقىر ئىيتەسز توناش!
رۇقىيە ـ ئىيتسەنى، سزگە بارىنى بر توگلمىنى؟
باتورخان ـ نەرسە؟! . .
رۇقىيە ـ سزنىڭ تيرنگز بىلك قالن دىلەر بىيت.
باتورخان ـ سز نەرسە ئەيتىرگە تلىسز؟! . .
رۇقىيە ـ عۆمرلىكزنى زايعى قلب يۇرمەگر، دونىيادە، سر ژولىك بولساعر، بزدە سزدەمندە ئۇمسىراق ژولىكلەر بار.
باتورخان ـ ئۇيلاپ سۆيلەشنگز توناش!
رۇقىيە ـ مىن ئىشتكەنلەرمنى گىنە ئەيتەم.
باتورخان ـ نىچىك؟! .. مىنىم تورمدا ئاندى سوزلەر ئەيترگە كم باتورچىلىق ئىيتە؟!
رۇقىيە ـ بو يۇرتدا مىندەن باشقا بۇتنلىسى شولاي، دى.
باتورخان ـ نەرسە؟!

رۇقىيە ـ مىن ئەيتىدى دىب ئەيتمەسكە سوز بىرەسزمى؟
باترحان ـ نىگە سز مىنى ئەحقىر ئىتەسز، ئىندى ئوچنىگز بار مىمدە. نىگە ئەحقىر ئىتەسز ؟ ! . .
رۇقىيە ـ سزنى ئەحقىر ئىتەرگە ئويلاعانىمدا يوق. لەكىن مەسئەلەنىڭ بو باشى مىكادا قاعلعانعا، شول قوت ئوچقو سزنى سزگە ئاچارعا تىبشمى.
باترحان ـ نەرسە بول، نىندى سر تاعن ؟ !...
رۇقىيە ـ مىن ئەيتدى دىب ئەيتمەسكە سوز بىرەسزمى؟
باترحان ـ سز كشنمى، شايتانمى؟! . . [illegible] ئاقلمنى چوواتدەز . نەرسە بار، نىندى سر؟! . .
رۇقىيە ـ مىن ئەيتدى دىب ئەيتمەسكە سوز بىرەسزمى؟
باترحان ـ يراق بولنعز سانتاريسكە! . .
رۇقىيە ـ مىن ئەيتدى دىب ئەيتمەسكە سوز بىرەسزمى؟
باترحان ـ يوعالنعز قارشمدان، يوقسا مىن سزنى [illegible] [illegible]. يوعالنعز، يوعال، يوعال! . . (قاپاقلارنى بلەن تيبە تيبە [illegible]).
رۇقىيە ـ ھى ھى ھى!.. [illegible]

XVI - باترحان، رۇقىيە، نورتدين، داود، دلبەر.

نورتدين ـ نى بار، نو نىندى داوش؟ . . باترحان ئەفەندى، سز نى [illegible]؟
رۇقىيە ـ ئاڭلا مىنڭ نەرسە ئەيتكەننى [illegible] چەچلەرنى [illegible].
ھى ھى ھى . . .
نورتدين ـ سىن موندا نەرسە بوتالب يوريسك. مارش موندان! . . [illegible] ئالب [illegible] [illegible] قىلا).
باترحان ـ نورتدين ئەفەندى، دلبەر تونتاش، عاوو ئىتنگز . . . مىن بورچالىم: ئارتق موندا قالا ئالميم . . . عاوو ئىتنگز! . . [illegible])
بارىسى ـ ئاڭا نى بولعان ؟ . .
رۇقىيە ـ شاشقان! ھى ھى ھى! . . [illegible]

پەردە توشە.

ئىكنچى پەردە.

ىلك ىەى ىۇرت ئىچى — قورۇ. مو ىەسى.

I — سۇنعەت، گۇلنار.

سۇنعەت — ئىرنەگە بونك ىپولكمنى فرونتقا ئۇراتالار. تاسار ئۆلگەندان مەعىيەكە ئىمان ئۇقتقان نوسلى، مەحيالەشر ئۈچۈن دۆكن بىرنىدە ئىكنشىر سەعدت كە كارارمادان چعاردىلار . . . ئە ئيمدى ئانما، ىۇن كوندەن بەلكى ىپولكمك سەلمە فلاگىعنا ئيسەن قالر.

كولنار — سر بىت موعشقا قرشى ئبلنىر سۇنعەت ئەەنلى، نيكە كورەلەتە ئولمكە باراسز؟!.

سۇنعەت — جيبەرەلەر.

گۇلنار — نيكە برەر ئابارون ئشلنە كرب قالميسر؟

سۇنعەت — ئابارون ئشلىە قولما ملنقدا، ىومبىندا بيرمەلەر كولفار توناش.

گۇلنار — نيكە كيرەك سزگە ملنق، بومبا؟..

سۇنعەت — كيرەك، ھەزر واقتى ىشوندى.

گۇلنار — ئەنە دەو ئابى داودنى سوعشقا جيبەرمەس ئۈچۈن، سوقما داوىگنى ئارع. بۆرى، سزگەدە بەلكى شوندا برەر ىۇرون ئابلر ئيدى.

سۇنعەت — يوق، برگە ھەزر قولما ملنق، بومما ئالرعا كيرەك.

گۇلنار — ئەى ربەپار، كوبمى سۆلە سز؟

سۇنعەت — ميلىيونلار!.. ىۇنەى واقلار بۆز بللارعا برگمە ىورى كيلە بيت كۇلمار توناش. ھەزرگى واقتدا كۆچ ٥٥، قۇرالدا ئشچى — كرەستيەن قولندا نمس، فرانسور، ئيتاليان، تورك ئشچى كرەستيەنلەرىنى ئۈچۈن، كم ئۈچۈن ئولمە حۆكم ئننلوەرن ئاگلاميلار ديب بلەسزمى ئەللە.

گۇلنار — ئالار ئاگلاودان نى وايدا، بزنڭكنلەر ئاگلامعاچ.

سۇنعەت — بزنڭكنلەردە ئاگليلار. منە فرونتقا چعاچاق بزنك پولكدا 4000 كشدەن 3.900 ى سوعشقا تلەمى...

گۇلنار — تلەمو بلەن ئش بتەمىلى. منە سزدە بيت سوعشقا تلەمى ئيدىگز، جيبەرگەچ باراسز.

سۇنعەت — بزگە ھەزرگى واقتدا سوعشقا بارىعا كيرەك.

گۈلنار ــ منه ئۇزلەگزده ئەيتب بيردلـگز ئيندى.
سۈنعەت ــ سوعشنى بتنرر ئۈچۈن سوعشقا بارره، كيرەك. منه شۇلاي گۈلنار تۇناش، باقتى كۈنلەرنى كورر گه كوب قالمادى . . . گۈلنار تۇناش، منه شۇنى حاتنى ساليح ريزوانغا زينهار تابشرساعزلا. ئول ئاتنا، ئۇن كۈندەن قايتر . . . حاتنى سزدەن كيلب ئۇزى ئالر . . . لەكين هيچ بر كم بلمەسن ئيدى.
گۈلنار ــ ئنچه بولنعز سۈنعەت ئەفەندى (حاتنى ئالب كوكرەگنه ...) . . سز مينى تەمام ئۆچتى يەشچنگى ئيتدلگز ئيندى.
سۈنعەت ــ يوق، سزبزنلك ئۈچۈن ئۆچتى يەشچنگى گه توگل، يانەى تورعن تيمر ساندق.
گۈلنار ــ ساندقمى، يەشچكمى، كلەتمى، ئاننسى بارلبر ئيندى . . .
سۈنعەت ــ سزدەن گۈلنار تۇناش تاعن بر دوسلق ئۈتننەچى بار.
گۈلنار ــ رەحيم ئيتنگز!
سۈنعەت ــ ريزوان ئيبدەشنلك سرگه برەر يۈمشنى تۇشسه ميكا كورسەتكەن دوسلقنى، ياردەمنى ئاگادا كورسەتنگز.
گۈلنار ــ ياردەم كورسەترگه مۈمكين . . . ئەمە دوسلق تورندا سوز بيره ئالميم.
سۈنعەت ــ نى ئۈچۈن؟
گۈلنار ــ شۇلاي ئيندى . . . مۈگارچا ساقلانعان سر بو يولندا سر بولب قالسن.
سۈنعەت ــ سر؟.. تۈشننه ئالميم گۈلنار تۇناش؟!
گۈلنار ــ تۈشنمەسەگز بيكتۈەكده ياحشى.
سۈنعەت ــ گۈلنار تۇناش، كيناەلى سوزلەرلـگز بلەن سز مينى تويعا سالاسز.
گۈلنار ــ ئۇل سرچنلاردا سزنى ئويلاندرا ئالسا. مەن بك شاد بولور ئيدم (رۆقىيە كرە).

II ــ سۈنعەت، گۈلنار هەم رۆقىيە.

رۆقىيە ــ نيندى ئەفيسەرنى ديسەم، بنلى سالدات ئيكەن، حى حى . . . ئيسەنمسز سۈنعەت ئەفەندى؟
سۈنعەت ــ ئيسەنمسز!
رۆقىيە ــ قارا، قرا، يچن سالدات توملى ئۆك بولماسك ئيد
سۈنعەت ــ سالدات بولماچ موللاغا ئوشامام بيت.
رۆقىيە ــ بۇلاي بولماچ ئاي، واي ديب يرلىدا. سرعترادا بله دورعاسكدر؟
سۈنعەت ــ هو! . . . نيچوك كنەئەلى . . . مين سزعرعاندا تەرەزە پيبالالارى در. درر كند.

رۇقىيە- ھەر كۈن تاڭ بلەن دزنڭ قارشىدان شاو- ھشو كيلب، برلاشب، سزعارب ئەللە سز ئۇتەسزمى؟

سۇنعەت- يىگە، ئەللە واقتسز يۇقتەزدان ئويانالارمى؟

رۇقىيە- توپاس سالدات يرلارى، درنڭ ئابرازاونى لاندئورن تىرتمەلارننڭ كەبەلەرنىنەبردەكيلشمى، تاڭ بلەن ساتدانلار برلاشب ئۇتكەن ساين دەكدس سيبرلار دۇسلى مۇگىرى باشليلار.

سۇنعەت- يۇقتلارى بولمنە تۇرعاندر ھشول.

رۇقىيە- قارا ئەلى سۇنعەت ئەفەندى، سوعش بتە ديلەر، دۇرسمى؟

سۇنعەت- ئبشتكەنم يوق.

رۇقىيە- سوعش بتە ديب ئاھ، واھ كيلوچنلەر بار. ھى‌ھى‌ھى ..

گۇلنار ـ سوعش بتكەنكە كم قايمرسن ئيكەن.

رۇقىيە ـ بار ھشول، بار، قايعتروچىلار بار.

سۇنعەت ـ فرونتقا بارعاچ كورربز ئاعن.

رۇقىيە ـ سىن سوعشقا كيتـكەنچى سوعشدا بتەر. بىر يلـدان بيرلى كيتەم ـ كيتەم ديسك، ئە ئوزڭ ھامان ئەلى مۇندا.

سۇنعەت ـ ھو ھيوانى ئيندى تەعەين كتەم. . ئيرنەگە پاھود چعادر.

رۇقىيە ـ سوعشقامى؟

سۇنعەت ـ ئبيى، فرونتقا.

رۇقىيە ـ بارعا ھبولدكمنى ئيمدى.

سۇنعەت ـ قوشقاچ نى حال ئيتەسك.

رۇقىيە ـ توقتا ئەلى، توقتا! ھئوين. كۇلكى بر باقدا.تۇرسن، چنلاب‌ئوق شولاى سوعشقا كيتەسگمنى؟

سۇنعەت ـ بيك چنلاب. پاھودقابچقلارنىبردا دەيلەنگەن.

رۇقىيە ـ قارا ئەلى، نيشاەب دەر ئابارونعا كرميسك. دۇتن دۇنيا ئابارونعا كره بيت.

سۇنعەت . بارلمزدا ئابارونعا كرگەچ كم سوعشر ھسۇ ؟!

رۇقىيە ـ دوراڭ، عيبديلەر بتكەنمنى.

سۇنعەت ـ منە مين‌دە ھشول عيبدبلەر دلەن برگە بارعا ھبولدم. ئاقللىلار مۇندا قالسن.

رۇقىيە ـ مين سينڭ ئورنگدا بولسام بارماس ئيدم.

سۇنعەت ـ نيگە؟

رۇقىيە ـ بارىق ئەدەم رەتلى كشىلەردى سوعشقا جيبەرب بورى ئوترتب دىرەدەر، ھجبن ئوسال، ھحيبى قوسز ئاباروں ھبولب مۇندا قلا.

سۇنعەت ـ سز مينى شولاى ئەدەم رەتلىلەر ئاراسنا كرنەسزمنى؟

رۇقىيە ـ نيگە كرنمەسكە . . بزدە تۇرعان چاقدا تىگى بزنڭ لاندئورين نارتمالارنڭ قانلارنا ھتوز سيبكەندە رەحەتلەنە ئيدم ئيچماسام. سين‌دە بولماعاچ دۇتەلەى رەحەتلەنب قالرلار ئيندى.

سۇنعەت ـ ھەير رۇقىيە توتىاس، مىن ئۇلەرگە دەب كىتەيم... يارى گۇلنار توتاش، ساۋ بولىغىز!.. بىزنى بىۋتۇنلەيگە ئۇنۇتماغىز! خوشىغىز رۇقىيە توتاش!.. لانتۇرين نارنمالارنى دىيسزمى ئەلى؟.. ھى ھى ھى... [illegible] بولسا ئول تارنمالار تىزدەن بوشارلار، يارى، خوشىغىز!..

گۇلنار ـ سۇنعەت ئەفەندى، خاش بارغىز! مۇمكىن قەدەر تىشىراق بارغىز! مۇمكىن قەدەر تىشىراق!.. (يالت بۇرىلا).

سۇنعەت ـ يارى، يارى گۇلنار توتاش... [illegible] گۇلنار [illegible]؟!. منە!.. (قارىتۇراپ، [illegible] قىلا) يارى خوش. ساۋ بولىغىز! [illegible] [illegible] رۇقىيە [illegible] كىتەدە.

III ـ گۇلنار، رۇقىيە

رۇقىيە ـ يارى، جىتەر گۇلنار. [illegible] نۇسلى [illegible] كىنگەن ھەر بر كشنى ئۇرەمنمى...

گۇلنار ـ ھۇندى بالا جانلى، ساف يۈرەكلىلەر ئۇلەلەر [illegible].

رۇقىيە ـ بردە ئۇلمەس، كوردەڭمۇ، ئەھيسەر [illegible] قايتر، ئۇمىدلى [illegible] ئول. ئۇس ئىنىپ ئۇتارلىق بوەر نەرسە بىيود كەنى [illegible] ئۇزىدە

گۇلنار ـ ئاۋر رۇقىيە ئاپاجانم، ئاۋر!.. [illegible]

رۇقىيە ـ ئەي شكشلما ئەلى، دۇنيادا جىگل نەرسە [illegible]، [illegible] لانتۇرين [illegible]لارىغنا [illegible] ئورلەرىمە [illegible] [illegible]، [illegible] ش ش بۇريلەر.

گۇلنار ـ ئۇچ يل بوينچا كوكلمدە ئاسىراعان سوزمەنى ئەمدە ئەلمى قالدم

رۇقىيە ـ ئەيتمەوغ بەلكى ھىيرلنگەدر ئەلى... [illegible]، جىتەر!

IV ـ گۇلنار، رۇقىيە [illegible] دىلبەر.

دىلبەر ـ ([illegible]) ئەنكەى ئۇيلەمى؟

رۇقىيە ـ ([illegible] يوق!.. [illegible])

دىلبەر ـ [illegible]

رۇقىيە ـ [illegible] قايىق ئىشى!..

دىلبەر ـ [illegible]، دوياس، ھەمىدە! [illegible]

رۇقىيە ـ ئەنەئەنە!.. فلانشلار ئماقاراپ ميكرىن بولىدىك. ھى ھى ھى!.. ئەللە نيمدى [illegible] بىدنارعان نۇسلى [illegible] ـ [illegible]، [illegible] كيلمەيدىغ مايعا سالعان سوعان تەنسلى چاش ـ چۇش ش ش... كيلەلەر ([illegible])

V ـ رۇقىيە گۇلنار [illegible]

دىلبەر ـ گۇلنار، ئەنكەى كوبلەن چقىدمى؟

گۇلنار ـ چققانن كورمەدم.

رۇقىيە ـ بىكە ئەت كورگەن مەچى تۇمانى بەكەركەنى ئاقايىنلىق .
ئەلە بىرەر ئەبىسەر كەنى سوعشقا قوەللارمى؟..

دىلبەر ـ Не твое дело

رۇقىيە ـ مونو، مونو . مونو! .

دىلبەر ـ قارت دورا!

رۇقىيە ئونونونو!..

دىلبەر ـ رەھەر، يلان، كاركەدىل!..

رۇقىيە ـ ئەئەتەتە!..

دىلبەر ـ نەو!..

رۇقىيە ـ تىمەدى، ئەلەى، ھەلەلى، نىمەدى!

دىلبەر ـ (ئوتلو... [illegible])

گۈلنار ـ نورتەبىن ئابى بىكە كىرەڭ قىلەدى بولا؟..

دىلبەر ـ بىلاي سولشا قانى چورىيرولار... راگرانيچەي بەدڭ كەلگەي... نىلاھى خالق. ئىلاھى خالق! . بركىنە بلانبىدلق بولساد ئەلب ھەلاسى نىلدى، [illegible] ئالا ھەم، ربىچار ئىللى بسوم بىرب نور ئەدى؟... ئەمكەدى قايىقاپدا نولەرمن... ([illegible])
[illegible]

رۇقىيە ـ ئەمامالىق ي بولا؟

دىلبەر ـ راكرانيچەي يەڭ بىت. ناعن قايچان بولو... ئەي ئىلاھم، ئەلب بىنرەبەر، بىنرەلەر... سوعشىدا بىمەدى چەنچلكىرى!.. يە بىر ئىلەدى ئاپا بەعرم، بىللەھى ئەتكەدى قايتقاپدا نولەرمن

رۇقىيە ـ دوەرسكەنى؟

دىلبەر ـ بىللەھى بولەرمن

رۇقىيە ـ نىمەدم كەر، ئورم مۇردار بولسم نوەرمن، دىكن؟

دىلبەر ـ نىمەيم كەر، ئوزم مۇردار بويىم ئەگەر نو ارمن

رۇقىيە ـ ئەيىبىش بىر ئوەب سىن شولاى ئەلى، ئىيانى بىل ئوقنسا دىرسەگە يارار ئەلە ئەكەن.

دىلبەر ـ ئىيا [illegible] من سىنلەن ئوسەم، ئور كەمىدە نەكلارمن

رۇقىيە ـ دوستم، بەعرم، دىكن

دىلبەر ـ دوستم، بەعرم.

رۇقىيە ـ سىنسەندە يەن دوستم، ئاسوەتە بەوق، دىكن.

دىلبەر ـ سىنسەندە باقن دوستم، ئەچيرەنە بوق، بىر ئىسەدى

رۇقىيە ـ مونداى بولا ئاياق ئەستەكدا نورراق بەرمن، دىكن؟

دىلبەر ـ ئى، بىكترەك ئىلەدى سىن ئەعن.

رۇقىيە ـ من كىمەسنى يەڭ نوكن، ئەچنىيار؟

دىلبەر ـ ئارابلا، بىر ئەلەدى.

رۇقىيە ـ مۇندان ،سۆك ئاپاق ئاستىگدا تورراق ،بولرمن، دېگن؟
دىلبەر ـ يە، يە، مۇندان ،سۆك ئاپاق ئاستىگدا تورراق ،بولرمن.
رۇقىيە ـ قۇچاقلاپ ئوپ!
دىلبەر ـ يە، كوكلك ،بولسن .. ([illegible]) بەر!
رۇقىيە ـ تزلەن!..
دىلبەر ـ ([illegible]) قارت نە. . قارت نە... قارت نەنەە...
رۇقىيە ـ نەرسە؟!...
دىلبەر ـ قارت نەنەى، قارت ئاپاى، قارت، قارت، ئاپا دەءرم، جدم بر ئېيندى!...
رۇقىيە ـ تزلەن!
دىلبەر ـ (تزلەنە) يە بېرا..
رۇقىيە ـ ئاقچام بوق!.. حى حى حى!..
دىلبەر ـ ([illegible]) باجانكە، ئېلبېونكە، ،ئورود، تەوا!..
رۇقىيە ـ تفوا لاتدۇرين!..
دىلبەر ـ حولېگانكە، ئشپانا، دورا، تەوا!..
رۇقىيە ـ تفوا!.. سبزعى!..
دىلبەر ـ تفوا!..
رۇقىيە ـ تەوا!..
دىلبەر ـ ([illegible] چققا [illegible] كرەر).

VI ـ رۇقىيە، دىلبەر، ،نورتدىن ھەم داود.

،نورتدىن ـ چو، چو قزم، ،بو نى ئشلك!.. ([illegible])
دىلبەر ـ عەفو ئېت ئەتكەى، سېگا توكل، منە ،بو ئېلبېونكەء! تەوا!
رۇقىيە ـ تفوا!..
،نورتدىن ـ بالالار، ،بو نى ئشنگزا!.
دىلبەر ـ بتدى، بتدى، ئەتكەى بەءرم ئېللى ،سوم ئاقچا دېر، بېك كرەك، بېك، بېك!
،نورتدىن ـ يارى، قارابز.
دىلبەر ـ يوق، يوق، قاراب تۇررعا واقت يوق ئەتكەى، حەرر كيرەك، حەرر بېرا يوق ئېسە، ئچقتما، ئچقنالا.
،نورتدىن ـ نەرسە ئچقتا؟!..
رۇقىيە ـ كېيەوى!... حى حى حى!
،نورتدىن ـ سېگا مۇندا نى قالەان، مارش مۇندان، كۆچاك!
رۇقىيە ـ ([illegible]) كوچكنك ئاناسى ئت ،بولر دېگەن ئېمدى.
،نورتدىن ـ مارش، يوعال كوزمدەن، چانان دوگمر!.

روقىيه — مىشەرئەيتمشلى، ماتور — ماتورچوچقالارنڭ بلەن قل، ھرو، ھرو، ھروا (كيته باشى).

نورتدين — منه شاشقان، ئاكمرا تاوق!

روقىيه — نۇل ئەدەچە، كيكريكو كو كوا..

نورتدين — ۋون مۇندان كەكترى كامر!.. (ھۇدەم ئسه، روقىيه چىقه).

ديلبەر — ئەتكەى بەعرم، شول زەھەرگە قاراب قانكتى بۆزما، ئيلى گنه سوم.

نورتدين — ئەى بوتالماسانا... نەرسەگە نۇل ھەتلى.

ديلبەر — بر جيردە بيك زاتلى زاگرانيچنى يەھك بار. بەيەسى‌دە بيك ئارزان. ھەزر بارماسام ئۇچقننا...

نورتدين — (قانچا بره - بره) منه شاشقان، گوربون شايتان... مە!

ديلبەر — رەھمەت ئەتكەى بەعرم!.. (يۇگترب چىب كيە).

نورتدين — باشقا بەلەگە توعان كەكترى ئيمگەك. باش - ئاباعى بلەن چرانيسقا كرگترى، بونسز، بۇنن زيھننى تارانتدى... قايا، ئشچونتى بير ئەلى!.. كورسەترمن مبن سيكا، نۇل ئەنەچكنى، مييك چرگەن نەرسە، تاوق باش!..

داود — (ئسچوت بيره).

نورتدين — جيبيتتسى كوبمى ديسلك؟.. مه كەكترى گالديش!

داود — دورت يۆز نوتز ملك.

نورتدين — (اسچوتقا سالا) بزنلك ئۇلشكە كوبمىسى نۇشه؟

داود — يۆزده قرق ئۆچ ملك ئۆچ يۆز سوم.

نورتدين — كوبچى كەعەزلەرى نچلك بولا ئيندى؟

داود — ئالاردادا، بزدەده.

نورتدين — تعلعان كاپيتالعا قاراتلبمى؟

داود — ئيبي.

نورتدين — ئەگەر سوعش توقتاب كيتسە نۇل فابريكنى قاي قويار؟

داود — سوعش ياكا قزاعما ئەلى ئەتكەى. ئوھوھو... بو سوعش توقتاعاچى سومابز ئۆچ نۇلش بولب قايناچاق.

نورتدين — كشى بلەن ئورتاق ئش ئيتونى ياراتميم، ئاندان سوڭ سوعش توقتالا قالسا ھەردب بيت.

داود — سوعش، ئاللا بۆيرسا، تيز توقتالمى ئەلى.

نورتدين — شولا بن شولاى دا، ئولم، ئەللە مبن ئابتەم، تكى ئورمان پادرەتن گنه ئاليقمى؟!.. نونبدش، بگرمى ملك ياتا ئسكەن، چورت ئسنيم، باتسن. جان نتمه بولر. ئابارونددا قالرلق بولعاچ، سيكا باربر توگلمتى؟

داود — بوق ئەتكەى، شول بارتبر توگل. ئورمان پادرەتتە كورەلەتە توزب يگرمى ملك سومنى سوعا تاشلارعا توري كيله. ئە بو فابريك ئشندە. ئاللا بيرب سوعش ياكادان ئيكى - ئۆچ يلعا تارتلسا، ئيكى - ئۆچ يۆز ملك ساق فايداسى كورتلب نۆرا.

نورتدین ـ چقلداعن بوزقرق ئوچ مكمنى چعارب سالرغ، كيرەك بيت.
داود ـ ئەگەردە بزلك بەهنكە سوعش تاعن بر ئوچ يلعا سورلسا، وايدامنما ئوزندەن بزور فابريك قوررعا مؤمكين بولر.
نورتدین ـ ئامين! ئاللامى تەعالە عەزرەتلەرى پشدك كوكلمە ئاچو سالسن ئيندى!..(باترهان ئەبسەر كيلمەن، عولام ئەكە ئورمە كينە...)

VII ـ نورتدین، داود، باترهان هەم عولام ئەكە.

باترهان ـ هەيرلى كون ئەفەندىلەر!
نورتدین ـ سوبهانئاللا، ماشائاللا!.. باترهان ئەفەندى!.. كوككەمەنى، هيردەنمى سز؟!.. (قوچاقلاشالر).
داود ـ ئورامدا ئوچراسام تانىماس ئيدم مين سزنى!..
باترهان ـ نيكە؟.. ئەللە قيافەتم ئەكەمەتمى؟
داود ـ يوق، سز عەسكەرى توگل ئيدىڭز بت.
باترهان ـ بوسمالم... بوتن ياورويانى چوعاعان بازار واقتندا هەر بر دموسلمنى واتانن سويوچى گرازدان عەسكەر بولرغ، تيبش. ياوروپانى واسطالارنى هەر بوركورقلارندان قوتقاررعا كيرەك! ياوروپالك ئورەكملە يەشەوچى سوعش ئوداماسنى جيهانگير گيرمان بتەرگە تيبش. شول چاعندا عنا ياوروپا هەم بوتن دونيادا مەڭگلك سولح تورواچاق...
داود ـ بو كم؟
باترهان ـ بو، عولام ئەكە لاشمان.
داود ـ ئەمە.
نورتدین ـ رەهمەت ئيتنكز كم باترهان ئەفەندى. توركلەرگە گيرمان دقلى بيس، گيرمان (عولام ئەكە قاولونا وى سلا) جيكلسە، توركلەردە بتەر بيت.
باترهان ـ بوتن دونيادا عى تنچلقنى ساقلاو بولمدا توركيەنى گنە توگل، بارلق دونيانى قوربان ئيتارگە مؤمكين، لەكين، ئاسلدا توركيە بتمەس، توركيەنك ياوروپادا ئاداشب قالعان ئوچ ـ دورت شەهەرى كيتە ئيكەن. ياوروپا مچلنعى ئاللندا بول بيك كچكنە مەسئەلە.
داود ـ سز ئالك بولاى سويلەمى ئيدىڭز باترهان ئەفەندى؟
باترهان ـ هاها! ئوتكەنى ئيسكە توشنروچنك كوزى چقسن ديلەرمى ئەى. ئوتكەنگە قاراسا، مين يان ئيسلاميس بولبدا شاشقنب يوردم. ميللەت ديگەن بولب دوماعا ديپوتات بولرعادا يوگردم. بونعمادا توگل ئەلى. قومعاى، كەنەپوش، ئكسپيديسى نوشستواسى نوزب ميلى كاپيتال ديب هيليمانبر بولرعادا هيساللاندم، لەكين، لەكين... ئاللا ساعشلى، ئاللا ساعشلى، ديگەنلەر باباىلار، تاريخ بولرعى ئوقات واقعەلەر ئالدندا هەر بر ئادەمنى غرازدان بر

چوگەرگە تېيىش. سوغىشلارنىڭ سوغىشى بولغان بۇيۈك بو سوغىش كېلەچەكدە بولىو ئېحتىمالى بولغان بۇتۈن سوغىشلارنىڭ سۆڭگەنسى بولاچاق. واي-تۆيەك حۆكومەتلەر بىتە ئېكەن، بىتسەن! واي-تۆيەك مىللى تلەكلەر قۇربان بولا ئېكەن، بولسەن! بۇنىز-قرق مىلىيون كىشى ئۆلە ئېكەن، ئۆلسەن! ئاللەمىش-جىتمىش مىلىيارد ھاۋاغا ئۇچە ئېكەن، ئۇچسەن! قزغانچ توگل. لەكىن بو سوغىشدان سوڭ بوتىن دۇنيادا ئېزىلگەن مىللەتلەرگە ياقىنى كۈن، تېڭزلىك، رەھەت بۇرمىش ئۆواچاق. بىز شونىڭ ئۆچۈن ئۆرۈشابىز، شونىڭ ئۆچۈن قان تۆكەبىز، شونىڭ ئۆچۈن ئۆلەبىز... ئۆلگەندە، يەشەسۇن ياۋروپانىڭ تىنچلىقى، يەشەسۇن مەڭگۈلىك سولىھ دېپ قىچقىرىپ ئۆلەبىز!.. (غۇلام ئەكە واھى تۆكۈلۈرۈ).

نورىددىن — ئالاي... باتۇرخان ئەپەندى، بو سوغىش تاغى ئۆزاققا سوزۇلۇرمى ئېكەن؟

باتۇرخان — گېرمانىيەنىڭ كۆلى كوككە ئۆچقان كۈننى مەڭگۈلىك سولىھ كەلگۈسىنە ئېمزا ئېتىلۇ.

غۇلام ئەكە — ھەم شوتنە كۈننى ئاپا سوفىيە ئودەسىگە ھاچ ھەم قويىلۇرمى دى كو؟

باتۇرخان — ھايت غۇلام ئەكە، شەشمەڭ، جوم بولڭ!

نورىددىن — نەرسەدى، نەرسەدى... ئاپا سوفىيە نەرسە، دى؟..

باتۇرخان — ھەم شول ئۇق كۈننى ئاپا سوفىيە تودەسىنە تەرىدە قادالۇرمى، دى، ئاحماق!..

نورىددىن — يوق، كم باتۇرخان ئەپەندى، نورى سۆيلى بول. ئاپا سوفىيە توبەسىنە تەرى قادالىرغا بز مۇسلمانلار رىزا توگل.

غۇلام ئەكە — ھا، ماشا ئاللا، ماشا ئاللا ھەم چال نوعاي ئەكەدە جودە نوزلۇ گەپ بولدى كو.

باتۇرخان — شەشمەڭ!.. لاشمان!

نورىددىن — دۇرستىن سۆيلى بول، بارەكەللا...

باتۇرخان — بۇتىن دۇنيا تنچلىقنى ئالىندا. بۇتىن مىللەتلەر ئازادلىقنى قارشىندا ئاي، تەرى مەسئەلەلەرى كچكنە مەسئەلەلەر. ئاپا سوفىيە توبەسىنە تەرى قويىلو بلەن تۆرك مىللەتى نەرسە جويا. تۆركىيەنىڭ باشىنا توغان بۇتىن بەلەدە ئەنە شول ئاپا سوفىيە توبەسىندەگى ئايدان بولدى.

نورىددىن — يوق ئېبدى، بى بولسەدا ئاپا سوفىيە توبەسىندە ئاي قالسىن ئېدى ئېبدى. تەرى قويىلووىنا بز رىزا توگل.

داود — باتۇرخان ئەپەندى، كۆنلمەگەندە قايان بۇلاي كېلىپ چقدىڭز؟..

باتۇرخان — تۆركىستاندان. مۇندا ئۆتشلىگنە كردم.

داود — قايا ئۆنەسز؟ (نورىددىن غۇلام ئەكە يەنىداراپ ساداقا دېر، دوعاقلالار).

باتۇرخان — فرونتقا.

داود ـ فرونتقا؟!..
باترحان ـ ئەبىى، لاشمانلار ئلب بارام.
داود ـ (عۇلامنى كورسەتب) بۇلار ئاندا نى ئشلەرلەر ئىكەن؟!..
باترحان ـ مىللەتلەر ئازادلقنى ئۇچىن بولعان كۇرەشدە، تۇركستان قەردەشلەرئمزدە، ئوزلەرئنك وانان پەرەسلكلەرن كورسەتسنلەر دىبز.
داود ـ حەزرگى سوعش ئشئنە يارائلارمى ،سۆك؟
باترحان ـ ئورمان كىسەرلەر، يوللار ياسارلار، ئاكوپلار قاررلار، تيز ئارادا لاشمانـلار دىۋ ۋىـزىيەسى تـۆزلەچەك. ئشـكە يـاراسالار ،كـورپس تـۆزەرگەدە ،ئوبليبز ئەلى.
داود ـ ئۆبرەنمەگەن هاواعا، كونـكمەگەن ئشكە ،چدى ئالرلار ميكەن. قرئلب بتمەسلەرمى؟
باترحان ـ قرلسنلار، بتسنلەر، نيقەدەر كوب ئولسەلەر، ،شول قەدەر وانان هەم باۋروپا قارشندا تۇرك ـ تاتار ميللەتئنك ئابرويى كونەرئلوگە سەبەب ،بولر. نيگە ئاڭا ئچك پۇشا داود ئەفەندى؟
داود ـ يوق، بۇلاى ئديتەم، فابربكداعى قـارا ئشكە نيچنـكئرەك بولرلار ئيكەن... بارئبر وانانعا حزمەت بيت... (دیلبەر کرە، قولندا تۆرگەك).

VIII ـ ئەووەلگئلەر هەم ديلبەر.

ديلبەر ـ ئۆلگردم ئەنكەى، ئۆلگردم!.. ئاه، پاردون!
باترحان ـ ئيسەنمئسز ديلبەر توتاش!
ديلبەر ـ (قاتب قاراب تۇرا) باترحان ئفەندى، ،بو سز؟! ئفيسەر؟!..
باترحان ـ شولاى ديلبەر توتاش، شولاى!..
ديلبەر ـ ئالاى...
باترحان ـ شولاى!.. عەسكەرى موندير كيبو هەربر ناموسلى گراۋدانعا عارز حەزر.
عۇلام ئەكە ـ (،ئووئب) ها تورەمزنك مارجا ئاپاسى چيرايلوك كو!..
،نورتدين ـ يوق، يوق، مارجا توگل، ميلم قزم.
ديلبەر ـ عەسكەرى ،ورمى سزگە نيندى كيلشە...!..
باترحان ـ رەحمەت!
ديلبەر ـ ئەللە سوعشدا بولدئعزمى؟
باترحان ـ يوق، بارابزعنا.
ديلبەر ـ سوعشقا؟!!!..
باترحان ـ ئيىى. ئيشالونم ۋاكزالدا كۆتب تۇرا. سزگە ئوزمنك سوعشقا كرر ئالدندان بولعان سەلەممنى ئيرشدئرگەگمە كردم.
ديلبەر ـ سز پيحوتدامى، كاۋاليرييەدەمى؟
باترحان ـ برسندەدە توگل (،نورتدين، داود، عۇلام برگە سۆيلەشە)

دیلبەر ـ ئارتیللیربیەدە؟
باتورخان ـ توگل.
دیلبەر ـ مارەك، پیلوت دیسەم قورماغز ئۆشامی، کم ،سۆك سز؟
باتورخان ـ لاشمان ،پولنگنك ملك باشی.
دیلبەر ـ لاشمان.
باتورخان ـ ئەبىی.
دیلبەر ـ کم، نەرسە ،ئول؟

باتورخان ـ (غۇلامنی کورسەتب) ئەنە!.. باری، خوشنغز، فانیجەدە بولنغر، لاشمانلارم مینی کۆنە تۇرغانلاردر. (دیلبەرنك قولی ئەلب) خوشنغز دیلبەر تونالش، ئولسەم قۇرئان ئوقنەز، ئیسەن بولسام ئۇنتماغز! قـایداغنا بولسامدا، یراقـدا، ئاکوپلاردا، توپلار تۆنمنی ئاراسغدا سزنی ئۆیلاوچی، سزنی ساغنوچی، سزنی سۆیوچی بر جان بارلنغن ئیسنگزدە تۇتنغز!.. خوشنغز ئەدەندللەر!

،نورتەدین ـ چەیدە ئچە ئالمادقمی باتورخان ئەفەندی؟

باتورخان ـ ئیشالونم کۆنە، عەسکەری ئشدە جیماق بولرغا ،توری کیلە. غۇلام ئەکە، کەللەمنی بیر!..

،نورتەدین ـ قایا باتورخان ئەفەندی بر دۇعا قلیق!.. (،نورتەدرنشب دۇعا قلالار). باتورخان ئەفەندی، ئـاورسنمیچاغنا ،شونی ئـالنغز، بـرەر راسخودلغزغا یـارار شوندا (ئانچا بیرە)

باتورخان ـ رەحمەت ،نورتەدین ئەفەندی. ئالا ئالمیم. ئەگەردە ئارتق ئاقچاغز بار ئیکەن، مۇسلمان لازاریتی فوندنا بیرنگز! خوشنغز! (غۇلام ئەکە بلەن چقالار).

غۇلام ئەکە ـ هەی، هەی!..

،نورتەدین ـ (ئابداراب قالب قالب) ئاقچا ئالمادی!..
دیلبەر ـ (هوشندان یازغان سماق) ئاه!.. کیتدی!!!..
داود ـ (ئاچولی تاوش بلەن) ئیدیبوت!!!..

(سۆزگمی ئوچ جۆملە برگە ئەیتلە).

پەردە تۆشە.

ئۆچنچى پەردە.

مۇسلمان كەمىتەتى كەنسەلەرىيەسى. دىواردا شىمارلەر. قارشىدا ئورتەسى بەش،
ئۇسكى چىمى ئاق، ئاستى قزل بايراقلى، «يەشەسن حۇررىيەت، مۇساوات،
عەدالەت!» يازلمان.

I - نىياز ھەم نورتدين.

نورتەدين - (پاتۇرادان سۆك نوش كرب) كەمىتەتنىڭ پرىرىدىيوم ئەعزالارى جيىلىب جيتدىلەرمى؟

نىياز - نىشلەبدر بوگن ئاقىرن جيىلالار.

نورتەدين - باترحان ئەفەندى مۇندامى؟

نىياز - كىلگەنى يوق ئەلى.

نورتەدين - كىلگەن ئەعزالار قايا سۆك؟

نىياز - ئەنە ئاندا، يوعارىدا (حاتن كرە، نورتەدين چعا).

II - نىياز، حاتن

حاتن - قارا ئەلى بگت، مىڭا كەمىتەت كىرەك ئىدى.

نىياز - قايسى كەمىتەت؟

حاتن - مۇسلمان كەمىتەت.

نىياز - ھوش، نى يۇمش؟

حاتن - ئەللە ئۆزڭ بولاسگمى؟

نىياز - يۇمشنگنى ئەيت!

حاتن - ئسلابود بولعاندان بىرلى ئىرمدەن كۆن كورمەم، ئاير دىسەم، ھەزر ئسلابودى، دى . . . ئايرمى. راستىدقا ئاقچا سۆرى باشلاسام ئسلابود ناماعەگنى تويدىرسن دىب ئۆرا. سوعا. باردەم سۆراب كىلووم ئىدى. بە ئول مىنى ئايرب جيبەرسن، ئايرمى ئىكەن تۆرعا ئاقچا بىرسن . . . (يوردم ئيەسى دەتساھ كرە).

نىياز - ئەنە شول بولمەگە كرىگز . . . قازى ئايرب تاشلار.

حاتن - نيچك ئايرب تاشلار؟ . .

نىياز - بارىعز، بار، ئەنە شوندا كرىگز (حاتن چعا)، نى يۇمش؟

III - نیياز، فەتتاح.

فەتتاح ـ ئەسسەلەمئعەلەيكم، ئيسەنمی، ساومی؟
نیياز ـ نی بولمش؟
فەتتاح ـ چوقتراق حەيدەر مالاين مینم بوُرندا فاتیردا تورا، ئسلابود بولعان كوُندەمن بیرلی فاتیر حاقی تولەمی؟
نیياز ـ نیشلەب تولەمی.
فەتتاح ـ شابتان باسن ئانی . . . حەزر ئسلابود، دی، پاتشادا، زاكون‌دا، یورت‌دا یوق دی، كوب شاولاشساك، دی، میـڭا ئەینە، ئوز فاتیرنـڭا كرب یونترومن، دی.
نیياز ـ بالشیویكدر بول.
فەتتاح ـ شولاپدر، ساروچیدا ساتو ئیته.
نیياز ـ بالشیوٗیك بولسا بز بر نەرسەدە ئشلی ئالمیبز . . . سانسیبالیسلار كەمینیتننه بارئعز. بالشیوٗیكلارنی ئالار قاری.
فەتتاح ـ میڭا موندا كیلوركه قوشدئلار.
نیياز ـ موندا بزدە حاق موُسلمـان ئاعای ـ ئنی ئشـلەرنگنه قارالا. بالشیوٗیكلار ئشی بزدە قارالمی.
فەتتاح ـ ئانك بالشیوٗیكمی، توكلمی ئیكەنلنگن قایان بلەملك، ماكعابندا یازلماعان بیت.
نیياز ـ ئوسنلده كون یتوزوركی، بیلنده ناگان، كوكرەكنده قزل ناسما بولسا، توزعان چەچلی، شاشقان قیيافەتلی بولسا بالشیوٗیك بولر.
فەتتاح ـ ئاندی نەرسەلەری كورنمی.
نیياز ـ ئاللانی سوكەمی؟
فەتتاح ـ نیشـلەب ئالـلانی سوكسن، موُسلمان بول. ئوزی یونسز بولسادا جوُمعادان قالمی.
نیياز ـ قارت حاننن ئایترب بەش قزعا ئوٗبلەنگەنی بوقمی ئەلی؟
فەتتاح ـ یوق، سیزلكەنی یوق.
نیياز ـ كوٗارنال باساعن تولیمی؟
فەتتاح ـ بزنك كوٗارتالنك كزناچییی مین، ئاننسن ئالابر. منه شوكی بولنشب فاتیر ئاقچاسن تولەمی.
نیياز ـ ئالایسا بزنك تەەعه ئیـكەن. ئەنه شول بولمەگه قازیعا كر. بول قارار (باترەان كرە).

IV - نیياز، فەتتاح، هەم باترهان.

باترحان ـ جیبلەئلارمی؟
نیياز ـ ئاقثرن جیبئلالار.

باترحان ـ ،بو ئابزيما نى كيرەك؟

نيياز ـ ئابزى بارئمز، قازيما كرئگز.

فەتتاح ـ ،سود بوق، زاكون يوق؟ ئاللا بلسن، كم حوجا. ياساق جيبا بلەلەر (چما).

باترحان ـ نيياز ئەمندى ئيشتئگزمى، ،شۇملى حەبەر.

نيياز ـ نەرسە ئاعن؟

باترحان ـ مەسكەو كيتكەن.

نيياز ـ بولماس‌لا ؟!

باترحان ـ كيتكەن . . . يەشئرن ،فوند ئسپيسكەلەرن ياندئرئمز. 25 نچى سيننەبر ،ئوتئرئشئنك‌پرتاكوللارن يەشنرئكر. ئاقچا ئالئمانلقا بيرلگەن ،بوش كۆبنانسييەلارنك كاربشوكلارن يوقفا چمارئمز. تـگئلەر باعدان كبلوچئلەر بولمادئمى ؟

نيياز ـ كملەردەن ؟

باترحان ـ حەربى ريۋەلوتسيبوننى كەميتيتدەن .

نيياز ـ بوق.

باترحان ـ ،بو بونالش ئيكن . ئۇچن‌ئابما نارتئلر تۇملى‌كورئمە. ئاوللارعا بوگندەن قالميچا ئاگيتانرلار جيبەررگە كيرەك. بۇتن ناباتچ حەرر ئاولدا. دبن باعن قاپرسنلار (ئاسئراو كره). نيشلەب گەزيت چقماعان، بلمەدگمى ؟

نيياز ـ مۇرەتتيبلەر جيماعانلار. بوگن ئشكەدە چقماعانلار.

V ـ باترحان، نيياز هەم ئاسئراو.

باترحان ـ سۋولچلار ! . . ئت سيمرسە ئيپەسن تشلىدى ،شون. ئەنە سەۋيتلەرئنە نارب قاراسنلار. بوگندەن ئوك بازاردا مال قالماعان، ياحشلقنى بلمەسەلەر، يۆررلەر شوندا ئاباق،توزدئرب، سەۋيت سوعادن،سوولرب! كبلوچئلەر بارمى ؟ . . (،بئورئلب چما باشلى).

نيياز ـ بر قەدەرگمە . . .

ئاسئراو ـ ئابزى، پراشيفييەلار قارى نۇرعان كەميت ،شول بولامى؟

باترحان ـ ئەنە ،بو كشئگە كورسەت (،بورتدين كركەن بولمەگە كره).

نيياز ـ نى ،بۇمش.

ئاسئراو ـ (كەعەزن بيرب) مين ئلك سابيرجان‌ئابيلاردانۇرعان ئيدم، ئول ئابارونعا ئيژ زابودئنا كيتكەچ حەديچە ئپا بزگە ئاسئراو كيرەكمى ديگەچ ميسباه حاجيگە كردم

نيياز ـ ،بۇمئشگنى ئەيت نەرسە كيرەك؟

ئاسئراو ـ ،بۇمنشم ،شول ئبندى. كرگەن كۆندەن باشلاب حاجى ئابى ميگا قول سالا باشلادى.

نییاز ـ یه؟
ئاسنراو ـ شول، قول سالا باشلادی: ئول سالا، مین ئالام، ئول سالا، مین ئالام!.. (قارا ساوت، کیتابلارنڭ توزانلارن سۆرته).
نییاز ـ نی کیرەك سۆك سیڭا...
ئاسنراو ـ قبل سالا تورعاچ برکۆنی، نەعیمە ئابستای مۆسلیمەلەر جەمعیبەتنده دیب کیتەکەچ ئیشکلەرنی بیکلەب ئالدیدا، حەزر ئسلابود، تلەسەم نیشلەته ئالام مین سینی دیب... کوچ... (بلی) قایتقاچ نەعیمە ئابستایعا ئەیتکەن ئیدیم، ئیرتەگەسن قووب چعاردیلار.
نییاز ـ بتدیمی؟
ئاسنراو ـ یوق ئەلی... کومەچچی مەنگەر سالاحیبندا، کورسیلارعا کیلگەن بزنڭ ئاولنڭ ئوقتوچسی مەچتوره ئاپا قاتیردا تورا...
نییاز ـ باری جینەر، ئاڭلاشیلدی.
ئاسنراو ـ یوق ئەلی ئابی، ئاڭلاشنلب جیتمەدی ئەلی. شول مەچتوره ئاپا ئەیته، بوئیشنی‌یولای قالدرمادی، حەزرحەررییەت‌دی، منه بازب‌ئوبرەنب جیبەردی،
نییاز ـ باری، بتدیمی؟
ئاسنراو ـ حەزر بته... مەچتوره ئاپا ئەیتە، مۆنڭ ئوچن ئانڭ ئارت ساباعن نکلانرلاردی. ئابی‌جانم. زینهار ئوچن شول‌قارت مۆردارنڭ ئارت‌ساباعن نکلاتمەز ئەلی...
نییاز ـ ئانڭ ئارت ساباعن نکلانودان سیڭا نی فایدا؟
ئاسنراو ـ ئەدەم ریسوایی بولسن (فۆستەل توزانن سۆرته باشلی).
نییاز ـ بو کەعەزڭ بلەن مۆسلیمەلەر جەمعیبەتنده باردکەنی؟
ئاسنراو ـ یوق، مەچتوره ئاپا باررعا قوشمادی. نیك‌دیسەڭ، نەعیمە‌ئابستای ئاندا پرچیدەتل بولب ئوتنرا ئیکەن. قارعا قارعانڭ کوزن چوقتماس‌دی. ئاندا بو نەرسەده ئشلەمیلەر، جیبنلشب کولمەك مودالارنی تیکشترب، عەیبەت کنه سۆیلەب ئوتنرالاردی.
نییاز ـ سین ناعی توتندڭ. سۆیلەب بتنرەسکەمی ئیندی؟
ئاسنراو ـ بتدی.
نییاز ـ شاهیدلارڭ بارمی؟
ئاسنراو ـ نەعیمە ئاپا بلەن مەچتوره ئاپا بلەلەر.
نییاز ـ نیچك بلەلەر؟
ئاسنراو ـ مین ئالارعا بەینه ـ بەینه سۆیلەب بیردم.
نییاز ـ ئولعا جینمی... بەلکی سین شانتاژیراوایت ئینه تورعانسکەنر.
ئاسنراو ـ ئشانماسلق ناز شیعرت بولرعا مین ئانا بالاسی‌لا. ئابییم جانم.
نییاز ـ کەعەزڭ مۆندا قالر، ئه ئوزڭ ئەنه شول بولمەگه کر.
ئاسنراو ـ ئەیم، کرمیم مین ئاندا. مین ئازعان ـ توزعان قز بالا توگل.

نىياز ـ ئشكنى قازى قارار.
ئاسترا او ـ قارامى ،تۇرسن ئەلى، قاراغچ قوشارلار. ئەيم، كيرەكمى ! . .
نىياز ـ ئىجتىبيارك (فەتحى كرە)

VI ـ نىياز، ئاسترا او هەم فەتحى.

ئاسترا او ـ بلەم مين سزنى، مين ئالدالانا تۇرغان قزبالا توگل. قاراسين ئادن، پسى جىپسى سۆيلەشكەن ،بولب، بولمەگە كرتب مينم ئوك ئارت ساباقنى تگلاتماقچىسگىز. تگلاتمى ،تۇر ئەلى . . . تگلاتقچ قوشارلار. مەچتورە ئاپانى ئالب كبلسەم ئوزگىنك ئارت ساباغنى تگلانر.

نىياز ـ نەرسە ساناشالىك، تۇش كورەسگمى ئەللە سين؟!..
ئاسترا او ـ تۇش كورگە ئاياق ئۆستمدە بلسب تۇرام لا.
فەتحى ـ نەرسە توناش، ئەللە ،بو قاترغى ،موين ئابزابت ئينەمى؟
نىياز ـ سزگە نەرسە كيرەك؟
ئاسترا او ـ پراشيلييە بلەن كيلگەن ئيدم، بولمەگە كر، دى جمو ديت.
فەتحى ـ بۆرمە موندا قزى، بۆرمە يوقغا. بايلار قايغلسن قايغرتوچى كەمىتيت بيت ،بو، سين بزنك كەمىتينكە بار.
ئاسترا او ـ ،ئول قايا تاغى؟
فەتحى ـ مۆسلمان سانسيباليسلار كەمىتيتى ديسەك هەر كم ئەيتر.
ئاسترا او ـ مەچتورە ئاپا بلە تۇرغاندر. نيچك ديدك ئەلى؟
فەتحى ـ مۆسلمان سانسيباليسلارى كەمىتينى.
ئاسترا او ـ مۆسلمان سەت، سەت...
نىياز ـ مۆسلمان سەلەمەلەرى كەمىتيتى ديك، حاحاحا!..
فەتحى ـ بز سەلەمەلكدەن حورلانمىبزتەتى يگت، منە سزنى سەلەمەلەندرب تاشلاساق نى ئشلەرسز ئيكەن سلەگەى ئاوز! (ئاسترا او چە.)
نىياز ـ ئابزى كشى، سوگنىرگە ،بوقاباق توگل، بۆمەشنعزنى ئەيتمگزدە، بولغمزدا بولغمزا!
فەتحى ـ قاباقدا ئيچماسام ئوجب ئيسترەسلك، ئە سز موندا ئوچى ئيسرگەنسز، (كەزيت چعارب) مينم فاميلييەمنى كم رۆحسەتى بلەن موندا باسدئرب چعاردغز، ئە؟..
نىياز ـ قايا؟
فەتحى ـ قويما باشندا... ،بو نەرسە ،سۆلك؟!..
نىياز ـ فەتحوللا ناسيرف دۇنيادا ،بر سزگنە ديب بلەسزمى ئەللە.
فەتحى ـ مينم ئۆچن بر مين گنە ،شول.
نىياز ـ قزغانچ... فەتحوللا باى سزنك بلەن ئاداش بولوونى حورلانسا بر حەل ئيدى... سزگە نى قالغان.

فەتحی ـ کبلەسی گەزیننگزدە، سابن زاۋودننك کننورشیگنی فەنحوللا ناسیرو بلەن ،بورژوی فەنحوللا ناسیرو ئاراسندا ئاداشلقدا، قەردەشلكدە، توعانلقدا، ،چورتدا بوق دیب باسدئرئمز! مین،مۇنی سزگە یاخشلق بلەن‌ئەیتم. باسترماساعز ئوپکەلەمەگز . . . مین ئوزمنك ،چیسنی فامیلییەمنی какой-то ساداکن، ،بورژوی فامیلییەسی بلەن ،بونیسم کیلمی. منە ،شول! . .

نییاز ـ (تۆکنرب) ئشپابا! . . (فەتحی چما، پاتوزادان ،سۆك میسباح حاجی کرە).

VII ـ نییاز، میسباح حاجی.

میسباح ـ جیبلدئلارمی؟

نییاز ـ بۆگن ئەللە نی ئشلەب بیك ئاقئرن جیینلالار حاجی ئەفەندی.

میسباح ـ قارا ئەلی کم، قابقا تۆبندە بر قز ئۆچنرادی، ،ئورن ـ فەلەن ئزلیمی ئەللە؟

نییاز ـ بوق.

میسباح ـ نی ئشکە ،سۆك ،ئول مۇندا بوتالب یۆری.

نییاز ـ سزنی ئزلەب کیلگەن.

میسباح ـ (تورقب) مینی؟! . .

نییاز ـ ئبیی، سزنی حاجی ئەفەندی.

میسباح ـ نیگە کیرەك ،بوللم ئیکەن مین ئاگار؟!

نییاز ـ منە عاریزا قالدئرب کیتدی.

میسباح ـ عاریزا؟!.. نیندی عاریزا؟..

نییاز ـ سزنك ئۆستنگزدەن ژالو بلەن کیلگەن حاجی ئەفەندی.

میسباح ـ مینم ئۆستەمن ژالو بلەن؟!..

نییاز ـ ،ئول سزدە ئاسئراو ،بولب تورعان ئیکەن.

میسباح ـ یە، یە؟!

نییاز ـ بیکەگز مۇسلیمەلەر حەمعییەتننە جیینلشقا کیتکەچ، سز، حاجی ئەفەندی، ئیشکلەرنی بیکلەب ئانك بلەن کتی ـ کتی ئوینەب ئالعانسز ئیکەن.

میسباح ـ (لاب ئیتب ،ئوتئرب) ئە؟!.. (کینەت ،تۆرب) یە، ،حوش، ،حوش، نەرسە، دی؟

نییار ـ ئشنی زورعا جبەررگە ،ئویلی. ئەگەردە حاجی ئابی ریزالاندرماسا، ئشنی ،ئولای‌عنا قالدرمیم، مۇسلمان ساتسیبالیسلارنی کەمیتیتننە ئیرشدرم،دی.

میسباح ـ ،حوش ئیرشدردی، دی، ئاندان نی بولعان، شاهیدلەرنی قایا، ،حوش شاهیدلەرنی قایا، بە؟!..

نییاز ـ دوکتردان قارانقان.

میسباح ـ ئای قەهەر ئیکەن، ئاللا ئورعان ئیکەن، ریزالاندرر ئۆچن ئوزنچە کوبمی سوراعان بولا؟

نيياز ـ ئول ئوزئنه كوب سوٴرامى.
ميسباح ـ شولاىدا كوبمى‌دى؟
نيياز ـ ئوزئنه بيش بوٴز‌دى، ئانى برەو قوٴترنا ئيكەن، ئاكادا ىر. ئيكى بوٴز كيرەك بولر. دوكتورنى‌دا كورب سوٴيلەشرگە كيرەك. جيينمنسى ملك سومعا جيتلر.
ميسباح ـ ملك سوم؟!.. ملك سومعا دوراك، مين ئالما توٴسلى 17 يەشلك موللا قزن عوٴمرلككه ئالام. بوٴز سوم بيرسەم‌دە توبەسى كوككه نيبەر ئەلى.
نيياز ـ ملك سومدان كيم بر تيين بولسادا ئالماسقا قوشدى.
ميسباح ـ نيچوك قوشدى، كمگه؟
نيياز ـ مېگا.
ميسباح ـ سيگا؟!..
نيياز ـ ئەيين، منه يازووى.
ميسباح ـ ئيكى بوٴزگەدە كونمەس ميكەنئى؟
نيياز ـ كونەر توٴسلى كورنەى... واقتنى بيك ئوگايسزعا توري كيلدى. نى ئەيتسەڭدە شەھەردە كوٴپ ياشيوٴيكلار قولدا بيت. ئش ئالارعا ئيرشسە، شونى بەھانه ئيتب ئاتب قويولارى‌دا بار.
ميسباح ـ هە، بيش بوٴزگەدە كونمەس ميكەنئى؟
نيياز ـ كونمى حاجى ئەەندى، كونمى. ياحشى چاقدا بتررگە كيرەك.
ميسباح ـ ئانچا كورسەتكەچ بەلكى ئاتنى بوٴزگە كونب‌دە قويار.
نيياز ـ ئيحتيبارلمز. ملك سوم ئوٴچن ئاتب قويسالار...
ميسباح ـ ئوٴركتمە يگت، ئوٴركتمە... ئامىراو ئوٴچن ئاتالار‌دى، ئاتمى نى ..
نيياز ـ شوندىعنا ئاتب قويارلار...
ميسباح ـ (ۇلدىرب) بارى، يارى ... ئاياق ئاستىدان چقفان قازا ئمكەن، حەيرلى بولسن. ملك بولسا، ملك بولسن.
نيياز ـ (شادلانب) منه، ئەلله قايچان شولاى كيرەك ئيدى. قابا رەحيم ئيتنكز!..
ميسباح ـ نەرسه؟
نيياز ـ ملك سوم.
ميسباح ـ ئه كم، ئاقچانى ئوزئنه ئوز قولم بلەن بيررمن، سين شاهيد بولرسلك، يەمى!
نيياز ـ نيچوك؟
ميسباح ـ شولاى. مەسلىحەتلەرڭ ئوٴچن رەحمەت. جيلدللار ديسكمى؟ (چعا).
نيياز ـ ئالرسك شايناندان ئيمان... (براشينيەنى ناراب) ئەعە... پشدى گنه. ئادريسى كورسەتلگەن... قزينى ئالدان كورب بوٴزگە كوندرسەم... قالعانن

ئیم، ئیم، ئیم... (نوللارن ئوو) (سەھنە ئرتمدا شاو - ,شو باشلانا، شاولاشب چەلالار).

VIII - نییاز، ,نورتدین، باترحان، ساحیبگەرەی ھەم باشقا بایلار،

میسباح حاجی - (چعب کیتمەکچی بولا، باشقالارنی حیبەرمیاەر) **واللاھی عازیم در تیبین بیرمیم. ئاللا بوُلسا بر تیین یوق!**

باترحان - حاجی ئەفەندی ,سوُکن ئوبلاعز!

,نورتدین - بر نەرسە بولسا حەزر تەرتەگە تیبە باشلی. سین ئەرتەگە تیب، مین تەرتەگە تیبیم، میلدتنی کم قایعرتو.

ساحیبگەرەی - Деньги на кон отец деякон! **ئـانچا سزدەن، ھزمەت بزدەن!**

باترحان - حاجی ئەفەندی سز ئـاقللی کشی، ,سوُکن ئوبلاعز! ,دولی توُرعان واقت توگل. ئەفەندیلەر ئوتتۆرلشتعز، مەجلسنی دەوام ئتتدرەیز، نییاز ئەفەندی ئوتترلعز! (,زور ئوُستەل فەیلەسلنە قوتلونشالار. نییاز کەمەزلەر قالب قوتلرا).

میسباح - ئوترسام ئوتترام، لەکین بر تیین بیرمیم، سوزم سور! بۆلای‌دا ئیمدی بیره - بیره بیزگەککە سابنشب بتدم

,نورتدین - مین بیرمیمەی؟ بورعان حەتلی گەریت چمارام، ,شونـك ئوُستنمە کەمیتیتکەدە، حەربی شوراعادا، باشقاسنادا سینك بلەن تیگز بیرەم.

میسباح - حوُررییەت، میللەت، کەمیتیت، شورالارلعزنك بارلسی‌دا مینم کسەگە کوُبە توُشەرر ئوُچون قورلعان تگرمەن. بردە بیر، ئال دییوچی یوق.

باترحان - گل ئـالرعاعنا دیمەگەنـدر بیت. ئـالعان حەتلنسنە شوُکر ئیتلگز. قایچاعندا بیرگەدە کیرەك بیت ئاحترلسی.

ساحیبگەرەی - بزگە ئوز ئیحتیمارلعز بلەن بیرمەسەگر، بالشیوُیکلار قچقرنب ئالرلار.

باترحان - موُسلمان کەمیتیتی پریزیدیومنك نەورەتدەن ,تش فەوقەلادە ,ئوتترلشنی دەوام ئیتە. قارالاچاق مەسئەلەلەر: برنچی، حەربی شورانـك ماددی یاعن توُزەتو. ئیکنچی، موُسلمان کەمیتیتنك تشقی ھەم ئچکی ئیدارەسن ئاوتانومیەلی ئیتب ئیعلان ئیتو. ئوُچەنچی، سەوُیت ۋلاسن تاسدیق ئیتو، ئیتمەو مەسئەلەسی.

میسباح - ئالای ئیکەن، سزگە ئاقچادا بیر، ,شونك ئوُستنە سەوُیتنی‌دە تاسدیق ئیت... ئالای بولسا بز کیتدك، حوشعزا!.. (,نورت کیتمەکچی بولا، ,توُتب ئوتترتالار).

نییاز - سابر ئیتنگز!

باترحان - ئوتترلعز، سزمینی ئاڭلامادئمر حاجی ئەفەندی. ,ئول ئالای توگل.

,نورتدین - ,بو نیبکەن کیرلگە ئوُستلرولە ئیندی سنك؟

ساحیبگەرەی - Деньги на кон отец деякон.

میسباھ ـ مینم ئاللمدا سەۋیت دیگەن سوزنی تلگە ئالاسی بولماعز: رۆحسەت یوق! ،جیین رازبوینیك، گالاھ، زیماگور، دینسز سەلەمەلەر شایکنسی بیت ئالار. شابیت ئیمش، شابکی، شایکی، شابکی!.. ،ئوووو! ئاللا بیرب بوعاولانعان کۆنلەرن بر کورسەم، تیرئلەرن ئوتمەس پچاق بلەن ئوز قولم بلەن تونار ئیلم. ،ئوووو! ئاللا بۆبرسا، ،ئوووو! ئاللا بۆبرسا!.. (ئۆستەلنی تونەئلاپ، منە سزگە حۆررییەت، منە سزگە ئسلابودا! منە سزگە ماگازین، منە سزگە کانتریبوتسییە!..

باترحان ـ منە ،شول شادلقلی کۆنلەرنی کورەسنگز کبلسە، حەزرگی واقتدا دەولەتنگزنی قزعانماسقا کیرەك.

ساھیبکەرەی ـ بوگن ،ئون ملڭ بیرەسنگز کبلمەسە، ئبرنەگە یوز ملڭ کانتریبوتسییە تولەرسز.

میسباھ ـ ئاقچام یوق دیگەچ پچاعنما کانتریبوتسییە سالامنی ،ئول!

ساھیبکەرەی ـ تابارلار...

میسباھ ـ تابار منە!.. (یۆزرئەن کورسەتب) کیلب قاراسن، بیررمن!..

IX ـ ئەووەلکئلەر ھەم حەزرەت.

حەزرەت ـ ئەسسەلەمی عەلەیکم!

،نورتدین ـ وەعەلەیکم ئەسسەلەم، ئەیدوك حەزرەت!

باترحان ـ حەزرەت، سۆكما قالئبنراق کیلدئگز (دۆعا قلالار).

میسباھ ـ ئاشارعا چاقرساك واقتدا کیلە ئالار، مۆندا بیت مایلی بەلش تۆبی کۆتمی ئاشئرعا...

حەزرەت ـ نیکاھ مەجلسنی بار ئیدی.

میسباھ ـ ،شوندی قییامەتدە قایسی دیوانەسی ئۆیلەئرگە ئویلاعان تاعی؟

نیییاز ـ شولای ئیندی، قایسی ئۆیلدنە، قایسی سرسی بولمە بیکلەب کتی ـ کتی ،ئوینی...

میسباھ ـ یکت، مای قاب!.. بتدی!..

،نورتدین ـ کمگە نیکاھ ئوقئدئمز حەزرەت؟

حەزرەت ـ ئیبراھیم بایعا.

،نورتدین ـ چەیچی ئیبراھیم بایعامی؟

حەزرەت ـ ئەییی، بیکەسی بیك کورکەم، یەش کنە، ،یۆنی باگا چعب کیلە تۆرعان ئوردەك بەبکەسی تۆسلی. بیك زیفا، بیك ،سلو. ھۆنەریدە بار ئیکەن

باترحان ـ یەش باشی بلەن 65 یەشلك قارتقا چققاچ ھۆنەری باردر ،شول.

حەزرەت ـ ھۆنەری بار، دی، بار. تشلەر باماوچی، دی.

میسباھ ـ یەش بولعاچ ئیبراھیم باینڭ تشندە، کسەسندە بر ،یولی بەمب قویار ئاللا بۆبرسا، حیحیحی!..

ساحیبگەرەی ـ بایلار، قاراب تۇرامدا مین سزگە، ٸشنك، سەیاسەتنك قایا تابا بارعانلنعن تۆشنمیسز کورەم بۆتن شەهەر سەۋبنلەر قولندا. ٸورامالاردا نەمایشلار. بۆگن، ٸبرنەگە ریکۆیزاتسییە، کانفیسکاتسییە، کانتریبوتسییەلەر باشلاناچاق. ٸولم قورقنچی ،بۆرن تۆبنده تۆرعان بر زاماندا مۆسلمان کەمیتینی پربزبلبیوم ٸاعزالاری بیـکەچلەب یاتالار. تۆلای بولسا، عافو ٸیتنگز بـایـلار، ٸوزلنگزده بتەسز، بزنیده بتنررگه جیینداسز. مین حەربی شورانك وەکیلی ،بولووم سیفاتی بلەن تاریخی واقیعەلەرگە سزنك بۆلای سـلفن قاراشنعزعا پراتیس بەیان ٸیتب مەجلسنگرنی تاشلاب کیتەرگە مەجبورمن. عافو ٸیتنگز بایلار، سز بزگە کیرەك توگل، بز سزگە کیرەك. خوشنعز! (چعا).

باترحان ـ ساحیبگەرەی ٸەفەندی، ساحیبگەرەی ٸەفەندی!..

،نورتدین ـ ،بو نی ،بولدی، ،بو؟!..

باترحان ـ مەسئەلەنك نیچك بولعانن تۆشنددگرمی ٸیندی بایـلار؟.. ساحیبگەرەی ٸەفەندنك ،بو چعشن حەربی شورانك بزدەن ٸایرلووی دیگەن سوز.

میسباح ـ ٸە سز ،شول قۆیرقسز سایسقانلار ٸۆچن بزدەن ٸاقچا داولیسز.

،نورتدین ـ توقتا ٸەلی سین، ٸشنك تۆبن ٸاکلامیچا لعرداما ٸەلی.

باترحان ـ ٸیت ٸوزلنگندەن قۆرتلی دیگەنلەر بابایلار، بزنك کەمیتبتدە ٸوزلنگندەن قورتلادی ٸەفەندلەر. مەن کورەسز، کەمیتتنك مەوقەلعادە جیینلشنفا شوندایین مۆهیم واقتدا بیش کشی کیلگەن. (قچقرب) ،بو نی ٸش ،بو!..

میسباح ـ قچقرما، بارعبر میندەن بر تیین یوق!

باترحان ـ ،بو ٸشنبز بلەن ٸوزنبز موینلارنبزعا باو سالابز.

میسباح ـ سین سال، مین سالمیم.

باترحان ـ بە منە ٸیرنەگە بالشیۆیکلار کیلب بارنبزنی برەم-برەم سویا باشلاسالار؟.. کم یاقلار، تایانچنبزدا کمدە؟..

میسباح ـ ٸۆر کتمە یگت، ٸۆر کتمە.. ٸاللا بارلنعن ٸۆنتما ٸەفەندی! سین ٸاللاعا ٸشانسکمی، ٸەللە قۆیرقسز سایسقان حەربی شوراعامی؟.. شولای بیت حەزرەت؟..

حەزرەت ـ ٸاللا، ساقلانعاننی ساقلارمن، دیگەن. دیننبز، میللەتنبز بتەسن دیسەگز ٸبعادەلەرنگزنی قرعادماعز. مال قزعانا تۆرعان چاق توگل.

نیبیاز ـ ٸەفەندلەر، ،بو مەوقەلعادە مەجلسی بولمادی، بو مەوقەلعادە بونفا ،بولدی، پرتاکولعا نی یازارعادا بلمیم.

X ـ ٸەووەلگەلەر هەم داود.

داود ـ (شاشلب کرە) حاراب ٸەفەندلەر، حاراب!

نارٸسی ـ (سیسکەنب ،تۆرب) نی بار، نی بولعان؟!..

XI - ئەووەلگىلەر ھەم حاتىن پلەن فەتتاح كرەلەر.

فەتتاح - } نی بار، نی بولعان؟
حاتىن - }
داود - میللەت بتدی!..
بارئسی - بتدی؟!..
داود - دین یوعالدی!..
بارئسی - یوعالدی؟!!..
داود - دەولەت ،ئۆچدی!.. (ئارب ئوتئرا).
میسباح - ئۆچرمابز، رۆحسەت یوق!..
باترحان - میللەتکە نی بولعان؟
داود - (تولن سوناب) حاراب!..
حەزرەت - دیننن نیشلەنکەنلەر؟
داود - . . . حاراب!..
،نورتدین - دەولەتکە نی بولعان؟!..
داود - قاراول، قاراول!..
حەزرەت - بارەببی ئەلئەمان، بارەببی ئەلئەمان!..
بارئسی - نی بار ،سۆك، نی بولعان؟!..
داود - یوعاری ئورامدا بۆتن کیبتلەرنی پیچەتلەب کیلەلەر!
بارئسی - ئە، ئە، ئە!!!
داود - توبەن بازارنی پاترولەر چۆلعاب ئالعانلار!
بارئسی - سۆبحان ئاللا، ماشا ئاللا!
داود - ئورام باشلارندا پولیموتلار!..
بارئسی- لاحەوله، لاحەوله... (تورتئنالار، حەرەکەت).

میسباح - (باترحانعا حیکترئس، ئیشننەسگەنی پراۋاسز ئانباکات، ،تول پیستون. قابا میللەتلك، قایا ئیتتیفاقلك، قابا حەربی شوراك؟!.. ئاندا بزنك کیبتلەرنی تالیلار بیت!.. (نورتدینعا) سین ،شول قزنکا کیبەو ئزلەب ،شول شارتلاوقنی بزنك ئاراعا تقدلك، (باترحانعا) کیبتنبزنی تالانر ئۆچن جیدی ئای بوینچا ،زدن ئاقچا جیلئعزمئنی. ،بوش قووق، شارتلاوق!.. (نورتدینعا) تاپعا قاراب ئازعان ئات، سین نەرسە قارادلك، ،تۆل دۆدەك!..

،نورتدین - جیکرنمە میکا جولەر بالق، یوقا باش!

باترحان - ئەفەندلەر سابر، ئوبکەلەشە تۆرعان چاق تۆگل، حۆلقسز-لانماعز، سابرا.. بۆتنلەیگە ئۆمنننکزنی ئۆزمەگز، ،بو ئشلەر واقتلیعنا.

میسباح - مالم، دەولەتم تالانعاندان ،سۆك ئانك مەنگی بولماوندان میکا نی فایدا؟!..

باتورخان ـ مال بنسه تابىلىر. جاننى ساقلاب قالرغا كېرەك.

ميسباخ ـ مال بولماغاچ ھەيرچى جان نى نىشكە ميگا؟ (شىشىس، قاياېيرنگر بالنا، بېرنگز كوسەك، ملتىق بېرنگز، دين بولسدا شەھيد كېتەم، چوقندۇرب شەھيد كيتەم! (شاشلىب كشلەرگە، ئورندقلارغا بەيلەنە).

حەزرەت ـ
فەتتاح ـ } سابر ھاجى، سابر، تنچلانىڭز، ئولتۇرڭز! (ئولتۇنالار).

ميسباخ ـ (يىلاب) ئاى ماللارىم جان كيسەكلەرم، ماللارم!..

نورتدين ـ يە باتوراخان ئەفەندى، ئېمدى نىشلىيمز؟

حەزرەت ـ يارەببى ئەلئەمان، يارەببى ئەلئەمان!..

داود ـ ئورنىمز عەيبلى، ئوزنىمز: قوينىمزدا يلانلار ئاسىرادىق!

باتورخان ـ ئەفەندىلەر شاشماڭز، بولاى ئوميدسز بولرغا يارامى . . . تىر بولىڭز!..

ميسباخ ـ ئەى كافر، ھەزرگە قەدەرمىنى جانن ديب يۈردگىمنى... (مەرحوم قلا، حەزرەت يۈتا).

حەزرەت ـ سابر، سابر ھاجى ئەفەندى!

ميسباخ ـ حورلىغىنا چدار حەلم يوق حەزرەت. شول ساقالم بلەن مېنى جانن ئيسەبلەب جولەر ساتدرغان بيت شول... ئاى ماللارم، جانلارم، ماللارم!.. (يىلى).

باتورخان ـ جەمەعەت، ئەفەندىلەر، ئورنلارڭزغا ئولتۇرىڭز!.. بالشيۋىكلارنىڭ شوندى چمشلارى، كورنگزده تۇرىڭز، ئوز باشلارىنا بولو. شەھەرنىمزنىڭ بالشيۋىكلار قولىنا كوچكەننە بر ئاتنادا بولمادى، بازاردا مال، ئيكمەك، چەى-شبكەر قالمادى. بو ئىش قارا حالقنى ئوزن ئوك تنچسزلاندراچاق، بو ئامەنتەن قوتىلرغا يوللار بار، لەكين ھامان‌دا شول بر نەرسە كېرەك.

بارئسى ـ نەرسە، نەرسە؟!..

باتورخان ـ ميللى سەرمايە، ئاقچا كېرەك.

ميسباخ ـ (ئورنىدان سكلرب، يۈرب باتورخانغا يارب) ناغن ئاقچا؟!.. (كوكيش كورسەتب) منە، موننسى ئاقچا!.. ئە منە، موننسى ميللى سەرمايە! . . (سۆنعەت ھەم ئيكى قوراللى ئشچىلەر كرەلەر).

XII ـ ئەووەلگىلەر، سۆنعەت ھەم ئيكى قوراللى ئشچى.

سۆنعەت ـ ئەفەندىلەر، برشەھەرده ئيكى ۋلاستنىڭ يەشەوى موڭكين توگل. ريۋەلوتسىيونى ۋايانىى كەمىتت ئيسمندەن بارلىغىڭزنى ئوتنەم، قوراللارڭز بولسا تاشلاڭز!..

باتورخان ـ سۆنعەت ئەفەندى، ئيسەنمەنسز!.. (قولغا ئالنى).

سۆنعەت ـ ئورنىڭزدان قوزغالماڭز!..

(بوۋاقدا ئينتېرناتسىيانال برلانا. ميسباخ ئوستەل ئاستىنا قاچا، بەشقالار قاتب قالا.)

پەردە توشە.

دورتنچى پەردە.

باى زال، ئۆيلە.

I. - داود، نورتدين، ميسباح حاجى، ديلبەر، حەزرەت، سەحيبگەرەي، فەنتاد هەم باشقا بايلار.

سەحيبگەرەي - итак ئەپەندىلەر، ئەگەردە بىزنىڭ رەئيسلەرنى 24 سەئەت ئىچىندە ئازاد ئيتميلەر ئيكەن، بز قوراللا يابىشىرعا مەجبور بولاچاقمز.

تالپا - قورال كونەررگە كيرەك، مەسلىحەت.

داود - قورال كونەررلىك ريبالنى كوچ جيتەرلكمى؟

ساحيب - جيتەرلك هەم تاييار.

داود - شولايمى؟

سەحيبگەرەي - تيمر دروژينا برنچى سيگنال بيرو بلەن سوعشقا چقارعا تاييار تورا. تيك بر ئابلق ژالونيلارن ئالدان بيرئلوون سوزيلار.

ميسباح - قارا سين ئالارنى، ئاقللى باشلار ئيكەن. سوعشماس بورون ژالونيا ئالماقچىلار. ئيك ئالك سوعشسنلار، جيكسنلەر، ئارناىي ئالرلار. بز قچب كينميمز ئيچ.

داود - سوعشقا چارلق بولسالار سوراعانلارن بيررگە كيرەك.

ميسباح - موكارچى بيرگەنلەرنىڭ ئاللا قابول ئيتسن. ئالان ژالوبيالارن ئالب بنرگەچ، نەرسەگە قزئعب سوعشرلار ئيكەن ئالار؟ بىز ئنم ئش حاقن كەلەپوشچنلەرگەدە ئالدان بيرب قويميمز. بو سوعش ئشنى، نوين قوگل بەلكى نول قابقادان چموعا ئولەر.

سەحيبگەرەي - تيمر دروژبنانىڭ تلەكلەرن ئيرشەردم، قالعانى ئيعتيبالعزدا بايلار!

نورتدين - سەحيبگەرەي ئەفەندى، سوعش ئشندە حەيلە كيرەك بيت، هەستەرن كوردنگزمى؟

سەحيبگەرەي - بوتن پلانلار ئەزر.

نورتدين - شولايدا؟

ساحيبگەرەي ـ برنچى، برانبۇبكلار ئونە ئالماسن ئۇچن بۇتن ئورامىلار ئارقىلى تـورەنەلەر نزئلب ياتا. ،زور بۇرنـلارنڭ چارلاقـلارئما، مەچت مانارالارئما پولىموتلار قويلدى.

،نورتدين ـ توپلار نيندى ئورنلاردا بولاچاق؟

ساحيبگەرەي ـ شەهەر سوعنشىدا توپلارنڭ كيرەكلەرى يوق.

،نورتدين ـ يوق، يوق، توپلار كيرەك. گورسلەنب ئاتب جيبەرگەندە گۇزۇۋ كيلسنلەر ئيدى.

ميسباح ـ قۇرال ياعى نيچك، قۇرال ياعى؟

ساحيبگەرەي ـ كمنڭ؟

ميسباح ـ تيمر دروژينانڭ.

سەحيبگەرەي ـ ئشانچلى. 800 ،ئشتيك، 12 مڭ پاترون، ئۇچ پوليموت؛ لەكين ئەكنسن تـۇرەنرگە كيرەك ،بولر. حەير شەهەر سوعنشىدا پـوليموتنڭ ئەهەمىيەتى ئاز...

داود ـ كاۋاليربيە بولامى؟

ساحيبگەرەي ـ ئەلبەتتە، حەزرگە ،ئوتز بيش باش ئات، 28 ئيەر...

،نورتدين ـ ئازلراق ئيكەن...

ساحيبگەرەي ـ 19 سۇنگن، 96 قلنچىبز بار. لەكين كاۋاليربيەنـڭ شەهەر سوعنشىدا كيرەگى‌دە ،شول قەدەرگنە.

داود ـ ئەفەندلەر، ،دو قۇرالـلار بلەن‌گنە سوعش باشلاو بـاشقا بەلەدەن باشقا نەرسە تودرماس. 12 مڭ پاتروننى بر سەعەتدە ئاتب بتررگە مۇمكين. ئاندان ،سۇڭ نى ئشلەرىر؟ مانارادائى بر پوليموتدا كوگەرچىنلەر قورقتودان باشقاعا ياراماس. مينم فيكرمچە، ئوز ئارا ياكادان ئـاقچا ،جيب برنچى پلاندا قۇرالنى نعتترعا كيرەك.

ميسباح ـ ناعى ئاقچا؟!.. ئاقچا بلەن قـۇرال نعتترعا ئويـلاساعز، مينى بۇتملەي يوق ديب بلنگز. نعتتاسن نعتدق ئيندى، ئاللا قابول ئيتسن.

ساحيبگەرەي ـ سز بايلارنڭ ياردەمندەن باشقا نعتتب ،بولمى.

ميسباح ـ ميللەتنگز قـايىا ،سۇڭ؟.. بولاى‌دا بر يلدان بيرلى مىللەت، دين نعتتردتمز. ئيندى حـەزر قـۇرال نعتدررعا ،ئويليسزمنى؟.. نى عەيبە، مەعزور ئەفەندلەر. ئەنە بەش بيكەچكە ئۇيلەنگەن ئيبراهيم بايدان نعتدرئعر. كەميتينكەدە بازئلب قنا تولەميچە قۇتلدى. ئە ئوزى بر ئاى تشندا تۇگەل بر ميلليون ،سوم پادشا ئاقچاسى ،جيب ئالدى. نيكە ،ئول نعتمى، نعتسن!..

حەزرەت ـ جيهاد ئشندە قۇرالنڭ نـقى، يـاحشى هـەم كۈچلى ،بولووى، ئەلبەتتە كيرەك. لەكين سوعشدا ئيك كيرەكلى نەرسە حەيمەت، عەيرەت هەم ئيمان. ئاليبق مەسەلەن بەدر، ئۇحد سوعشلارن. تاريق ئيبنى زەيدنڭ ئەندلسنى ئەتحن...

نورىددىن ـ ھەزرەت، ئىش ۋاقتىدا ئەكىيەت سۆيلەمىلى.

داود ـ مۇسلمان پولتكىنىڭ نى ھەلى بار؟

ساھىبگەرەى ـ ئۇنى ئۇيۇشتۇرۇپ بۆتۈن كىلىش بازرىھان ئەپەندىگە تاپشۇرۇلدى.

داود ـ مىنىمچە بىزنىڭ ئىك كۈچلى تەرەگىنىز ئەنە شول مۇسلمان پولتگى بولۇغا تىيىش. ئۇل ئۇيۇشماغاندا سوغىش باشلاۋدان، دابا ئەيتكەندىچە، بر مەغمەدە چقماس (ئاۋش).

نورىددىن ـ بازرىھان ئەپەندىنى قولىدا بولسا بارىپ چىعار، ئاللا بۇيرسا.

فەتتاھ ـ ئەلى ھەزرەتنە بىر ئەسەر ئەپەندى بورەنە دىگەن ئىدى ھەزرەتى ۋاقتىدا سالىلار يوق: ئورمان بىراق. ئاندان سوڭ ھەزرەتى ۋاقتىدا ئەھەردەندە چىب بولمى بىت. ئۇبلاب، ئۇبلاب تۇرامدا، ئۇل ھەتلى بورەنەلەرنى قابىلى تاپ بىتتۇرۇپ ئىك ئىن دىم. ئەللە مىن ئەيتەم، بورەنەلەر ئورنىدا ئۇراملار ئۇرقىلى نىرەن ـ تىرەن چۇقۇرلار قازۇ مەسلىھەت بولۇر مىكەن دىم. قرعىچ. كورەك، لوم، ئاللاغا شۈكر، ھەر بر يۇرتدا بار.

ساھىبگەرەى ـ تىلىفون، تىلىگرام باغانالارنى ھەرر گە جىنەرلىك

ھەزرەت ـ بورەنەدە بولسن، چۇقۇردا بولسن... بو ئىندى، يەغمى مەسەلەن ئەسرى سەغادەتدەگى خەندەق سوغىشى توسلى...

نورىددىن ـ ھەزرەت، ۋەعەزكىزنى مەسجددە، ئېركن، چاقداسۇبلەرسلى. بە ھوش، ھوش، تاغى؟

دىلبەر ـ قارتلاردان ئوزۇب بولسادا مىڭادا سوز بىرسەگزلە!

ساھىبگەرەى ـ رەھىم ئىتىڭز!!

مىسباھ ـ بو نىتكەن قوش تاغى؟

ساھىبگەرەى ـ مۇسلىمەلەر جەمعىيەتىدەن كىلگەن ۋەكىلە.

دىلبەر ـ ئەفەندىلەر، جەمەعەت، قارتلار، سز قوراللار، بورەنەلەر، چۇقۇرلار تورىندا سۆيلەشدىڭز. ئەمما سانىتارلق تورىندا ھىچ بر ئىكز بر سوز ئەيتمىسز. مۇسلىمەلەر جەمعىيەتى مەجروحلەرنى قاراو ئىشن ئوز ئۈستىنە ئالا. بر مۇسلىمەلەر جەمعىيەتىنىڭ بۆتۈن ئەغزالارى شەفقەت تۇتاشلىغىنا ماتلىبراۋايت ئىتەدى.

مىسباھ ـ مىنم قارچقىنىدا تۇتاش ئىتەدىگرمى، ھەھەھا!.. يۇرمەگر يوق بالەن ساناشب.

دىلبەر ـ ئەگەردە كىرەك بولسە، خانىم ـ قزلاردان دروژىنا تۇزەرگە سوز بىرەدر.

مىسباھ ـ ئە؟!.. ھاھاھا.

دىلبەر ـ (قاتى) ئىيىپ، يوقىا كۈلەسز ھاجى بابا.

مىسباھ ـ سوڭ بىت بزنىڭ ئىرلەردەن تۈزلگەن نىمر دروژىنامز بار، خانىملاردان ئاغاچ دروژىنا تۈزمەكچى بولاسزمىنى؟.. ماشاللا شاعر يوق بلەن كىشى كۈلدۈرب... ئىنجى قالفاقلى دروژىنا، ھاھاھا!..

دیلبەر ــ خەبر حاجی بابا، سز ئەلی هامان‌دا حانن ــ قزلارعا قورچاق ئبتب قاراماقچی بولاسز ئیکەن. لەکین یالعشاسز، کیربنسکی ئۆزئگەن ئۇدارنی باتالیوىلارنی ئۇنتماعر!..ژامەدی ئارق، ئارلمیەنسکی دیوالارنی ئیسنکزگە ئۆشۈرئگر!
میسباھ ــ ئارولان دیمکنلارنعردا، قەھقلی دروژینلارنعزدا ئۆزئکرگە بولسن، بەلەگزدەن باش ئاياق.
دیلبەر ــ ئای حاجی بابا، حانن قز دیگەچ‌دە سزلك ئازیيانلق پروژینا عز باشلدی بولرعا کیرەك.
میسباھ ــ تیمر دروژینا، ئاعاچ پروژینا قویساڭ باسامی حەلی یوق ئنك، حی‌حی‌حی!...
بارئسی ــ یوق ئشکە کردئگز، یوق ئشکە! .. (شولاشلار بیرحان کرە).

II ــ ئەووەلكئلەر هەم باترحان

باترحان ــ (چیس ییرب) ئەفەندئلەر، یولك حەزر، فارماننعزنی کۆتە!
بارئسی ــ ئۇرا، ئۇرا، ئۇرارا!...
نورتدین ــ یەشەسن مۇسلمان یولنگی، یەشەسن باترحان!
بارئسی ــ ئۇرا، ئۇرا، ئۇراررا!...
باترحان ــ یەشەسن چگەز ئەولادی!
بارئسی ــ ئۇررا، ئۇررا !..
داود ــ یەشەسن نتارنلك ئەنوەر پاشاسی !
بارئسی ــ ئۇررا، ئۇررا!
حەزرەت ــ (نەکسر ئەینە باشی، سام مگەرەی قاورن قولی بلەن قىلى).
باترحان ــ ئەفەندئلەر!...
بارئسی ــ تس، تس!.. (حەزرەت تەکبیرن بورە).
باترحان ــ مۇسلمان یولنگن سوعشقا چعارر ئۈچن ئۆچ نەرسە کیرەك!
بارئسی ــ ئون بولسن، یوز بولسن، بارئسن‌دا ئۇتیبز.
باترحان ــ شول ئۆچ نەرسە بولسا یولك سزنئکی!
بارئسی ــ ئۇتیبز، ئۇتیبز، تلەکلەری نەرسە سۆك؟
باترحان ــ یوك تلەگەن ئۆچ نەرسەنلك برنچسی ئاقچا!..
بارئسی ــ ئالای!..(پاقورزا).
باترحان ــ ئیکنچنسی...(پاقورا).
نورتدین ــ حوش؟
باترحان ــ ئاقچا!..
میسباھ ــ ئبشتدك!
باترحان ــ ئۆچنچنسی هەم ئاحرعنسی ئاقچا!..
میسباھ ــ برلك ئۆچن فایدالی سوز ئەیتەمی دیسەم، هامان شول ئیسکی قووقنی شارتلاتوولا ئیکەن ئنم.

باترحان ـ بە ئەفەندىلەر، مين جاواب كۆتەم، ئاقچا بولامى؟

ميسباح ـ ئاقچا بولسا مين مىللى مۇسلمان بولنىڭنى توگل، كروسلى كافر بولنىڭدا تۆزى ئالام.

باترحان ـ بولمى ئيكەن. بوگن ئوك توتلە بولك ئاوللارىندا تارالاچاق.

ميسباح ـ سوعشقان ئۈچن ئۆيلمچا ئاقچا سوراوعا ئالار مىللەت توگلمىنى؟

باترحان ـ ئالار حەزر مىللەتدە، چورتدا توگل. ئالار سوعشدان ئالحىعان ساللداتلارعنا. بە بايلار، نى ئەيتەسز.

بارئسى ـ (بىر قالا پاتاواز).

باترحان ـ ئاقچا جىياسزمى؟

بارئسى ـ (بىر، پاتاواز).

باترحان ـ ئاقچاعز بارمى؟

ميسباح ـ يوق!..

باترحان ـ يوق بولعاچ مەعزور، ساو بولڭز!.. (گيتمەكچى بولا).

نورتدين ـ توقتا ئەلى باترحان، توقتا!

باترحان ـ بايلار، مين ئيكى سوپلەشرگە ديب كيلمەدم، ئاحرعى سوزم، ئاقچا بيرەسزمى،يوقمى؟

نورتدين ـ كوبمى كيرەك بولك؟

باترحان ـ ژالونياعا سيكسەن ملك، قۇراللارعا ئيكى ميلييون.

بارئسى ـ ئالاى ى ى!...

داود ـ ئەفەندىلەر، باترحان ئەفەندى مەسئەلەنى ئوڭاعاسالدى، نى ديسز؟

فەتتاح ـ بول سوراعان حەتلى بولماسادا، قەدەرى حەل جيب بيرگە كيرەك بولور.

ميسباح ـ ميندەن سوقر بر تيين يوق. بولايدا بيرە ـ بيرە بت باسدى ئيندىمينى.

نورتدين ـ سين كم حاجى، بر نەرسە بولسا حەزر پوزيرعا كرەباشلايسك. ئالاى يارامى، سين بيرمە، مين بيرميم، كم بيرر؟

ميسباح ـ مىللەت بيرسن.

نورتدين ـ سين، مين مىللەت بيت ئيندى.

ميسباح ـ ئالايمى، ئاقچا سوراعاندا مىللەت، ماگازينلارنى پيچەتلەگەندە ئيمگەك.

باترحان ـ منە شول پيچەتلەنگەن ماگازينلارڭزنى ئاچدىرر ئۈچن، يورتلارڭزنى قايتارر ئۈچن، كانتريبوتسيەلەر تولەمەس ئۈچن، تۆرمەلەردە عازاب چيكوچى قاهارمانلارنى ئازاد ئيتەر ئۈچن ئاقچا كيرەك!

ميسباح ـ ماگازينلارمنى تاوارلارى بلەن، يورتلارنى زارارلارى بلەن سوعشب قايتارب ئالب بيرسنلەر، بيررمن. يوقسا توچى تللەنب باواچاق قارعا، توكاچاق بوزعا تشاندرب جيتەرلك قابن ترەتدڭز ئيندى.

نۇرىددىن – تونقانلىقى ھاجى، سۆيلىسەڭدە سۆيلىسەڭ، باشقىلارغا سۆيلەرگە ئېرك بېر. خوش، باترخان ئەپەندى، نىشلىك ئېكەن... بەك زور ئاقچا بىت، ھېسىب بولۇر مىكەن؟..

باترخان – يۈز يىللار بويىنچا جىيلغان دەۋلەتلەرىڭگىز تار-مار بولسۇن دېسەڭىز، ئاقچا بېرمەڭىز! مىڭ ئۈچ يۈز يىلدان بېرى كېلگەن دىنىڭىز مەسخەرە ئېتىلسۇن دېسەڭىز، ئاقچا بېرمەڭىز!.. نىكاھلى خانىملارىڭىز، بويغا يېتكەن قىزلارىڭىز خورلانسۇن دېسەڭىز، ئاقچا بېرمەڭىز!

مىسباخ – يۈز يىللاردان بېرى جىيلغان دەۋلەتىم كېتتى. ھەر ئېشىكلىك قىزىم يوق، يەشىسى بەشەگەن، ئاشىسى ئاشاغان. قارچىغىمنى ئالالار ئىكەن ئۆپكەم يوق، ئالسىلار.

دىلبەر – مىللەتنىڭ قارت ئاتالارىنا، شۇندى تارىخى ۋاقىئەلەر ئالدىدا، مۇندى سۆزلەر سۆيلەۋ ئۇيات. مىڭ مەرتەبە ئۇيات! دۇنيا يارالغاندان بېرى قولىغدا، خورلۇقدا يەشەگەن بىز، شەرق خانىن-قىزلارى، بۈگۈن يېتكەچ ناموسىمىزنى ساقلاب قالۇر ئۈچۈن ئاقتىق نامىنى قانىمىزغاچا كۆرەشىب قۇربان بولۇرغا ھەزىرمىز!.. بۇ نەرسەبىر زەل نوگل!.. مەنە سىزگە ئىنجىلى قالغانىم، مەنە سىزگە رىددىكولىم (ئۈستىگە ئاتادى). بىز بىچارە خانىملاردان تاغىن سىزگە نى كېرەك؟!.. ئورامالارغا چىقىب سوغىشىنەر دېسەڭىز بىز ھەزىر! ئۆلۈڭىز دېسەڭىز ئۆلەرگەدە بىز ھەزىر! بىرىڭىز قورال، قورال بېرىڭىز!.. قورال، قورال، قورال!.. (ھوشسىز يازغان بولا. داۋۇد بىلەن نۇرىددىن دىلبەرنى دەسلەپتە تۇتۇبىلەر.)

ساھىبكەرەي – سۇ بېرىڭىز، سۇ!..

نۇرىددىن – مىللەت يولىدا قۇربان بولغان قىزىم، قىزىم دىلبەر!..

داۋۇد – ئەنكەي، ئالىب چىقىڭ!..

نۇرىددىن – قىزىم، قىزىم! (قولتۇقلاب ئالىب چىقالار. دىلبەر قالغان، رىددىكولنى قوشا چىقا).

باترخان – ئەپەندىلەر، كۆردىڭىزمۇ بۇ قەھرىمان توتاشىنى، شۇنى كۆرۈبدە كۆڭۈللەرىڭىز يۇمشارمادىمۇ؟... ئۇيات سىزگە، ئۇيات! شۇلاي ئوق خانىملاردان تۈبەن قالدىڭىزمۇ؟.. قايا سۆزدە باباڭىز چىڭغىز خانىڭ غەيرەتى؟!

مىسباخ – قالغانى بەرسەم غەيرەت كۆرسەتسىڭىز كېرەك بولسا. (كەلەپۇشىنى قات ئۈستىگە بەرىب) مەنە سىزگە كەلەپۇشۇم، ئالىڭىز، ئال، ئال! كېيىن زىنھار، ئاقچاغا سوراماڭىز!.. ھە، قورال ئېمەش، قوراللارنىڭ كېلسە تېمىر دۇرۇژىناغا بارسىن... ئېر-ئات ئالدىدا قىز باشى بىلەن ھارجى كەمتەنى ئويىمامسىن (شاۋ ...).

III – داۋۇد، دىلبەر، نۇرىددىن، باشقالار ھەم زەينەتدىن.

زەينى – ئەسسالامۇئەلەيكۇم!

ھەزرەت – ۋەئەلەيكۇم ئەسسالام!

ساھىبكەرەي – ئەپەندىلەر، مەنە تېمىر دورۇژىنادان كېلگەن ۋەكىل، ئۆزى بىلەن سۆيلەشىڭىز.

زەينى – دۇرس جەماعەت، مين وەكيلن وەكيل، لەكين تيمر دروژينادان توگل.

ساحيبگەرەى – قايدان؟

زەينى – مين ئۇز ،يۇمۇشم بلەن‌گنە كيلگەن ئيدم.

ساحيبگەرەى – ،حوش؟.

زەينى – مىڭا فەتتاح ئاتى كيرەك ئيدى، فەتتاح ئاتى كيل ئەلى!

فەتتاح – (،تۇرب) مينمى؟

زەينى – ئەبىن، كيل ئەلى!

ساحيبگەرەى – جەماعەت، تارالماعزا!..

فەتتاح – مين حەزر، حەزر... يە، نى بار زينەتدين؟.

زەينى – ئەيلە كيتدك، رەت چقدى.

فەتتاح – يە؟ (باشقالار ئوز ئارا سۆيلەشەر).

زەينى – بر جيردە بيش چيلەك ئسپيرت قالقب تۇرا.

فەتتاح – (شادلانب) بولماسلا؟!...

زەينى – بيللەحى ئەزيم... ئەيدە!

فەتتاح – ياما؟

زەينى – سوراب‌دانۇرما، موق... ئەيدە كيتدك!

فەتتاح – مەجلس بيت، چعارماسلار، ئوزلەگنە رەتلە.

زەينى – مينم سوما جيتمى ،شول، بولماسا ئاقچاعدا بير!

فەتتاح – ئاقچا... كوبمى كيرەك؟

زەينى – ئيكى چيلەگنتە ئۇزمەدە رەت بار، قالعاننا سوما جيتمى.

فەتتاح – يانمدا ،ئول حەتلى يوق ،شول كم، زەينەتدين.

ساحيبگەرەى – ئەفەندىلەر، ئورنلارغزغا ئوتنرشنەر، مەجلس دەوام ئيتە.

فەتتاح – حەزر، حەزر.

زەينى – ئۇيكدە بارمى؟

فەتتاح – تابلر.

زەينى – ئەيدە ئالايسا، كيتدك.

فەتتاح – مەجلس بيت، ميللەت ئشلەرى.

زەينى – ئەى دوراكلانمامانا... ميلەت قايەرتا تۇرعان چاقمدى... بيش چيلەك بيت!.. ئەيدە!

فەتتاح – شولايمى؟

زەينى – نيشلەتدك، ئەيدە ديم ئيندى!

فەتتاح – حەزر. . جەمەعەت مينم حاذن ئولە ئيكەن، مەعزور، ساو بولنەر!.. (چعالار).

زەينى – ئولەگنە توگل، شنتى ئيندى، شنتى.

بار ئىسى - نارلمعز، تارلما جەمەعەت، بو نينكەن ئش بوا .

IV - زەيدي بلەن ھەتتاحداش باشقالار ھەمداود بلەن نورتدين.

ساحيبكەرەى - يە جەمەعەت، كوبمنشەر يازلاسز؟..
نورتدين - ميندەن ئون ملك يازلعزا.
ميسباھ - ميندەن بر نيين‌دە يوق.
نورتدين - يارامى حاجى، يارامى.

ميسباح - حەزرگە باراب نورر... سۆك ئوزك ئويلاب قارا نورتدين، پولنگننا بير، شوراسننا بير، دروزبناسلنا بير، كەمينيتئدە بير، مۆحتەسيبئنەبىر، كۆارتال كازناچيينا بير، چورتننا بير، مورتننا بير: بيردە - بيرا.. مە ديگەن كشى يوق، بيرە - بيرە بتمەسكە، مينم كسەم زەمزەم قۆيئنسى توگل يگئلەر.

باترحان - منەئيرنەگە ئوكسەلەمە قزل گواردىسلار يۆرتلارلمزعا كرب، كۆز كۆنى قازلارنى سوبعان كبك برەم - برەم بارلمزنى سويب چعاچاقلار. ئيسەن قالعانلارعا عوْمرگە تولەب بتتەرە ئالماسلق كانتريبوتسييەلەر سالب، جيننمزنى دوْعاولاب ئاكوپلار قازعا ئالب كيتەچەكلەر. سالقن قرلاردا، بوران، بوزلى ياكمر ئاستمدا ئىچ، يالانعاچ كيلش ئاداشقان ئىلەر توسلى قرئلب بتەچەكسز. ئولەكسەلەرئگر قوزعىلارعا، ئاچ بورئلەرگە ئازق بولاچاق. كەمن ساروچمز بولماس، قەبر قازوچمز بولماس، جينازا ئوقوچمر بولماس، سۆيەكلەرئگرنى توقانلار كيمئرررررا..

ميسباح - ئۆركنمە يگت، ئۆركنمە! . يارى، ملك سوم يازلمر!

نورتدين - ميندەن ئيللى ملك (ساحيب يازا).

باترحان - ئاتا، بالالارئمر عيبادەت قلعان مەچتلەرئگرگە سيبرلار، دوكمزلار بايب، ناماز لقلارندان گەليەن ئشتان تگەرلەر. قورئان، كتابلارئمزعا ماەرا تۆرب كۆيرەترلەر.

حەزرەت - بزدەن‌دە ئيللى سوم يازلعزا!

ميسباح - كينكەن كبنكەن ئيكەن، ئيكى ملك بولسن .

نورتدين - ميندەن 60 ملك! (باشقالار تامئ يازدلرالار).

باترحان - (درا مارب) حانملارلمزنى، سلو، زيبا قزلارلمزنى پلين ئالب كازارمالار، كوپرلەر بودئرب، زيماگورلارنك شاھشى كييملەرن يامتب، قزل گۆارديسلارعا نيكاحسز، زاگس ياساب كيبەوگە بيررلەر، ئەبى، بابالارلمز كوملگەن زيبارەتلەرنى ئستاديون ياساب كامساموللاردان موتبول نيپدئررلەر!

نورتدين - ميندەن يۆز ملك!

ميسباح - مين سيندەن كيممنى، يازلعز ئون ملك! (باشقلار يازللار .

حەزرەت - بزدەن‌دە جيتمش بيش سوم يازلعزا!

V – ئەووەلگىلەر ھەم نىياز.

نىياز – جەماعەت، جەماعەت!..

بارئىسى – (قورقۇشۇپ تۇرالار) نى بار، نى بار؟!!..

نىياز – (تاغى تىچقىرىشىراق) جەماعەت!!!..

بارئىسى – (قورقۇشۇپ، سىسكەنىپ تىپچاىلار).

نىياز – جەماعەت!.. فىنلەندسكى پولك كېلدى، ۋاكزالدا سەۋىت ئاگىنتلارى ئۇلارنى قۇتۇرنالار. ئۇز ياعىنىزغا ئاودارىغا كېرەك. بارئىسىدا قورالى!

مىسباھ – كىشى قورقىتمىچا ئەيتسەك ئاۋزىڭ تۇزار دىپ قورقىدىمى ئەللە، سايىسقان!

داۋد – ئەفەندىلەر، ئۇل پولكنى ئۇز ياعىنىزغا ئاودارىغا كېرەك.

مىسباھ – ئالارغادا ئاقچامى؟..

باتىرجان – ئەفەندىلەر، بايلار، ئول پولك-قا ئەبى، بابالارىمىزنىڭ عەدەتى بولغان قوناقچىلىق كورسەتو سىزنىڭ بورىچىڭىز. ھەزردەن جۇمھورىيەتنىڭ بۇتىن ئورامالارىدا، تىقرقلارىدا فارمان تاراتىرغا كېرەك. ھەر بىر عائىلە 4 - 5 سالداتنى قوناق ئىتسىن! (تاۋىش).

نىياز – ئاندان بۇلۇك توپچىلار كازارماسىندا بولدىم. بۇز مىڭگە يىكرمى توپ ساتارغا بولدىلار.

نورىددىن – ئالىرغا كېرەك، بىزگە توپلار كېرەك.

نىياز – ئاندان بۇلۇك بىر قىزل گۋاردىيس بۇزەر سومغا ئونبىش پولىموت ساتارغا بولدى.

بارئىسى – ئالىرغا كېرەك!

نىياز – ئالىرغا كېرەك بولسا ھەزر، شول مىنوت ئاقچا بىرىڭىز!.. تىزرەك، تىزرەك، ۋاقت ئۇتكەرمەڭىز!

نورىددىن – بارئىسى كوبمى كېرەك؟

نىياز – يۇزمىڭ، ئونبىش پولىموت مىڭ بارم. بارىسى بۇزدە بىر مىڭ بىرم.

مىسباھ – سانولاش، بەلكى توشەرلەر.

نىياز – شوندان كىيم بىرمىلەر.

نورىددىن – بە جەمعەت، بىرە باشلاعز. بىسمىللاھىرراھمان ئىرراھىم، مەن يىگرمى بىش مىڭ!.. (ئاقچا بىرە).

مىسباھ – كۆنەرگە بىرمىلەرمى؟

نىياز – ئاقچا، ئاقچا، كېرەك ئاقچا!..

نورىددىن – قايا ھاجى، كوبمى سالاسىڭ!

مىسباھ – يانمدا بارلىغى ئون بوم كىلگەن.

نورىددىن – بارى، تىگنى ماى ھىساپىدان سىنىڭ ئۇچون ئونز مىڭ بىرەم.

مىسباھ – نىشلەيدىڭ ئىندى سىن... قارت كۆنىگدە سىنىدە قىزل گۋاردىن بولدىڭمى؟..

نيياز ـ بيرەسزمۇ، يوقمۇ؟
ميسباھ ـ ئە، مۇندا بيش ملڭ بار ئيكەن. قايا جەماعەت، ھەللۇ ھەلنچە
سزدە سالنمز، بزنۇڭنە ساوارعا ديمەگەندر بيت (باشقالاردا ئانچا سالالار).
نورتدين (ئانچا سالب) بولدۇ، منە نەق يۈزدە بر ملڭ بيش يۈز سوم.
ميسباھ ـ ئالعان نەرسەلەرنگە يازدرب ئىچوت ئال!
نيياز ـ (ئانچالارنۇ كسەسنە سالب) يارى جەماعەت، تلەكدە بولنمز! ئولب،
نينب قالب قايتماسام بەھيل بولنمز!..
بارئسى ـ بەھيل، بەھيل!..
ھەزرەت ـ جەماعەت، بە ئەكبيرا.. (تەكبير ئەيتەلەر. نيياز چەل. برافدا
پوليەت تاولشى «за власть советов» كۆيمە بر تاوئشى ئيشتىلە. تەكبرقاقرنلانا
قورقىب بر بىرسنە قاراشالار، بيك قتى قچقرب ديلبەر كرە).
ديلبەر ـ كيلەلەر، كيلەلەر، ماتروسلار كيلەلەر (بارئسى قورقشب قاب قالالار).
باتورخان ـ ئەيتدم مين سزگە!..
بارئسى ـ تس س س س!.. (قاچا باشلىلار. پوليەت تاوئشى كۆچەيە).

پەردە تۆشە.

بیشنچۇ پەردە.

سبر شەھەرلەرلنڭ برسندە بومیر. چۇمادانلار، کەرز نلەر حەزرلەنگەن

I نورتدین، میسباح حاجی.

میسباح ـ سزدوراك، سزدوراكدان بیتەر مین دوراك!.. یەنیینمە قالعان یۇرت ـ جبرمنی تاشلاب چگەن تۇسلی شەھەردەن شەھەرگە سۆرلنکب یۆرو. یە، نیینمە قالعان؟.. ئوز ئیر ككڭ بلەن یۇت دا یۇنن مۇلكەتكنی تاشلادادوواداڭ كوكی تۇسلی كیت ئیمش. بودا بولدکمی ئش: بودا بولدکمی ئاقل: بودا بولدکمی سەودەگەرلك. شولای شول. ئاللا برەونڭ باشنا بەلە جیبەربم دیسە، ئیڭ ئلڭ ئانڭ ئاقلن ئالو دیگەنلەر . . . بیك دۇرس . . . منە حەزر یۇنن مۇلكەنكدەن قۇلاق قاعب، قەردەش ـ قەبیلەكدەن ئاینرلب یۇل ئانا قاز تۇسلی چۇمادانلار كوتەرب یۇر ئیندی مۇندا سۆیرەلب. (باشن توتماقلاب) ئەی سین قارت دوراك، میڭگۇرەو بوكەن، یارق چولمەك، بوش باراباں!.. قایدا ئیدڭ سۇڭ سین؟!.. ئاحر عۇمرمدە شول دوراكلقنی كورسەتر ئۇچن مین سینی ئالتمش بیش یل بوینچا موینم ئۇستندە ئاسنرادممنی دوراك، دوراك!..

نورتدین ـ دۇلای حۇلقسزلانو كیلشمی حاجی، بر سیبكگمە باشقا تۇشكەن بەلە توگل، ئیل بلەن كوتەرەبز.

میسباح ـ تۇكنرەم مین سینڭ ئیلڭگە!.. ئیلكدە مینم نی ئشم بار. میڭا رەحەت بولماعاچ... قارت چكەن تۇسلی كوپر تۇبندە ئولگەندە ئیلڭ مینم ئاوزعا سو سالرمی سۇڭ؟ (باترحان كرە).

نورتدین، میسباح هەم باترحان.

باترحان ـ ئەسسەلامئەلەیكم!

نورتدین ـ وەعەلەیكم ئەسسەلام! ئەیدوك باترحان ئەوەندی، ئوتنرلعزا. شادلقلی یاڭا حەبەرلەر یوقمی؟ سۇعش ساحەدا نیلەر بار؟..

باترحان ـ ئۇۆفی كیتكەن.

میسباح ـ ئیشكەن ئیكەن . . . بز ئانی سیندەن باشقادا ئیشتدك: كیتكەننی سین ئەیتمەسەڭدە ئاللاعا شۇكر ئیشتە تۇرابز. ئالعاننی سین ئەیت بزگە. مۇڭگارچی كیتكەنلەرن ئاللا قابول ئیتسن...

نورتدین ـ بارسنما حاجی، حوش، حوش باترحان ئەوەندی، حوش؟

باترحان ـ چیلەبی تۇبندە سوعشلار بارا دیلەر.

نورتدین ـ شولای ئوقمنی؟!..

میسباح ـ ئوفنسیده کینەر، چیلەسیدە کیتەر، ئومسکیدا کیتەر، بوتن سبیریدە کیتەر. بزگە نی ئش قالا، بزگە قایا بارریعا؟...

باترحان ـ ناعندا براعترافقا کوچەرگە تورئ کیلر.

میسباح ـ رەحمەت کیگەشنگە، ئاقللی سوزڭ ئوچن ئاللاهی نەعەلە کلەوز حاتنعا دوچار ئینسن‌ئوزگنی... تابقانلار برسوز، کوچەرگە ئیمش... دولایدا ئیندی کوچە ـ کوچە ئیسکی کوچەر توسلی شومارب بتدم. بوتن دونیانی ئالب بترسەلەردە هامان شولای کوچۈرسزمی؟...

باترحان ـ شوندان باشقا چارا یوق حاجی ئەفەندی.

میسباح ـ چاراسی یوقلغن سبندەن باشقادا بلەم. کوچۈرە، کوچۈرە ئاعاچ ئانقا ئالاندروولغرنی‌ئازسنب، ئەللە ئیندی‌یولدزلارعا ئالاندرماقچی‌بولاسزمی؟.

نورتدین ـ کیت حاجی، توزعا بازماعانمی‌ئیچماسام سین سوبلەمە. بوتن دونیانی کم بیرە ئلارعا. منە کورنگزدە تورلغز، چیلەبی توبمدە بورنلارن سندرماسالار باشم پراتیسکە کرسن!..

میسباح ـ برقات پراتیسکە کرگەن‌باشنی‌ئیکنچی قات‌ناعنی، حی‌حی‌حی!..

نورتدین ـ توقتا ئەلی حاجی، سین توشنمیسلک؟

میسباح ـ توشنگەن حەتلسندەن‌دە ئوقتنا ئالمیم، زینهار باکا باشقدان توشندرە کورمەگز ئیندی.

نورتدین ـ سوڭ بیت بوتن گبنیراللار، بارلق ئەفیسەرلەر، ئادۋاکاتلار، دوکترلار بو باقدا. واقتنی حبتکەچ شوندی قزدترا باشلارلار ئاللا بویرسا ـ ئول قزل شاپتانلار مەسکەونی تاشلاب کیتکەنلەرندە سیزمی قالرلار.

میسباح ـ ئوز سوزن سوبلەگەن دوراڭ، برگنە قات دوراڭدی. باشقا دوراڭ سوزلەرن سوبلەوچی دوراڭ یوز قات دوراڭدی. سین نورتدین ئنم، بو بولنی سوکمسی بولب قالدڭ، بی‌عەیبە. سوڭ کشی سوزن سوبلی تورعان چاقمنی؟.. ئەمنە مین گبنیراللارنعزعادا ئشانمیم، قزللارنعزعادا ئشانمیم... تورقیەم قایعی. نبکە میکا دیمەگەبی، جبیننسی شوندا برگە چوقتنب جەهەننەمکە پاحود کیتمی. بارتسی‌دا دزنڭ باشقا بەلە بولب تورعان ئیمگەکلەر... ئمندی ئشنڭ توبن ئویلاساڭ، بارتسنادا منە موڭ توسلی شارتلاوقلار، ئول پیستونلار عەیبلی. حوررییەت، کەمینیت، چورت. گورت دیگەن بولب، چیر ئوسندەگی بەرەکەتنی کونەردلەر. پاتشا ناچار بولعان ئالارعا. پاتشاسز کەمیتیت بولب کون کورر گە ئویلاعانلار. قردلەر... تویدان سوڭ دومبرگە دیگەندەی، سزئاشاعانعا ئاوز سورتب ئاداشقان ئت شیکللی بور موندا ئوستترەلب.

نورتدین ـ بو شاپتان توین مەگگنگە نارتنلر دیب بلەسگمی ئەلاە سین. بالشیۋیکلارنڭ نیندی قوش ئیکەنلکلەرن حاق حەزر ئوزیدە ئاڭلادی ئیندی. منە ئاللا بویرسا، کیلەسی یلعا شول واقتدا، کالحاڭ حەزرەتلەری مەسکەودە پاتشا بولب ئوترماسا، باشم پراتیسکە کرسن.

میسباح ـ ئاگارچا قزللار ،موینگنی کیسسەلەرنی ئەیتوسلڭ؟ حی‌حی‌حی!.
ئەی، نەرسەگە دیب تل ،توزدئوب قارت باشلڭ بلەن مالای ـ شالای سوزن سۆیلەب ئوتئرامڭ ئیرنمیچە. مەسکەو ئیەش، بارب قارا، حەزرلەگەنلەر، دی... ئیسەن، ساو ئاننب ئەبی، بابایلار یاننا کومسەلەردە رەحمەت ئوقرسلڭ ئەلی... ئەی سین پوعاچ بانر، ،توَل پیستون، قەمەر سوقفنری، نیگە نلگنی ،یوَتدڭ؟... بیڭشاپنرئنا ئیدڭ بیت ئەلی . . . رەت قالمادئمننی؟ قایا میللەتڭ. قـایا کەمیتێتڭ، قایا حەربی شوراڭ؟... حوَدانڭ حیکمەتی، بزدە رەت بار چاعندا بارئسی‌دا بار ئیدی، بزدە رەت کورنمەگەچ کیراسین سیبلگەن قانداللار توَسلی ئەللە قایا یوقغا چعب بتدئلەر. کەمینیت‌دە یوق، شوراسی‌دا یوق...

باترحان ـ ئاحماق سوزنی ئاناڭ سوَیلەسەدە تڭلاما، دیلەر...

میسباح ـ یاری، ،حوش، ئاقللی سوز ئیشنتیڭ... قایا ،سوَڭ میللی کەمیتیت. شورالارڭ؟ یە، قایا؟...

باترحان ـ حەزرگی واقندا روسییەدەگی بوَتن تاتار ـ توَرڭ میللەتن ئوَیشدئرانوَرعان، ئالارعا ،یول کورسەتە توَرعان میللی ئیدارە بار.

میسباح ـ نەرسە، کم؟...

باترحان ـ موَگارچی ئیسمن‌دە ئیشتمەولگر تەئەسسی.

میسباح ـ سبر جیلندڭ شاوقنمدان قولاقلارم توَنسادا، توَنماندر. بی عەیبە، نەرسە، کم دیدئگز ئەلی؟

باترحان ـ میللی ئیدارە.

میسباح ـ ئالایمی؟

باترحان ـ شولای.

میسباح ـ یاری، یاری، دارا توَرعاچ میللەتکەدە قوینرق تاقفانسر ئیکەن ئم.

نورتدین ـ قوی ئەلی حاجی یوق بار سوزلەرگمی. ،حوش دادرەن ئەفەندی، ،حوش؟

باترحان ـ کیچەگندە ئەلی میللی ئیدارەنڭ ئاعزالاری موَفتی حەزرەت بلەن برلکدە کالچاڭ حەزرەتلەرئنڭ ئچکی ئشلەر مینیستری ئورنباسارئنڭ سیکریتارن کورب سوَیلەشدڭ.

نورتدین ـ ،حوش، ،حوش، نیگە ،سوَڭ ئانی بابادان بیرەی ئەیمی توَراسز، یە ،حوش نەرسە، دی؟...

باترحان ـ ئچکی ئشلەر وەزارەتی یاندا میلەتلەر بولنگی دیگەن بر دولڭ توَزەرگە موَمکین ،بولر توَسلنرەڭ سوَیلەشدی.

نورتدین ـ منە ،شول‌ـ،شول، یونلی بولساڭ برەودە چیتکە قاقمی. یاحشللاب توبەنچلڭ بلەن ،سوَری بلگەچ بوَتن حوقوقلارنی بیرولەر ئەلی ئاللا بوَیرسا.

باترحان ـ لەکین حەزرگی واقندا میللی ئیدارەنڭ ماددی یاعی عایەت باچار. تیز ئارادا میللەت یاردەم قولن سوزماسا، بوَتن میللی تلەکلەر حاراب بولاچاقلار.

ﻧﻮﺭﺗﺪﯾﻦ ـ ﺣﻮﺵ، ﻧﻰ ﺋﯩﺸﻠﻪﺭﮔﻪ ﻛﯩﺮﻩﻙ ﺋﯩﻜﻪﻧﺪﻯ.. ﻧﯩﻤﻪ ﻳﺎﺭﺩﻩﻡ؟...

ﺑﺎﺗﺮﺣﺎﻥ ـ ﻣﯩﻠﻠﻰ ﺣﯘﻗﯘﻗﻼﺭ ﺑﯩﺮﯨﻠﺴﻪ ﺩﯦﺴﻪﯕﯩﺰ، ﻣﯩﻠﻠﻪﺕ ﺧﺎﺭﺍﺏ ﺑﻮﻟﻤﺎﺳﻦ ﺩﯦﺴﻪﯕﯩﺰ، ﻣﯩﻠﻠﻰ ﺳﺎﻧﺪﯗﻕ ﻓﺎﻳﺪﺍﺳﯩﺰ..

ﻣﯩﺴﺒﺎﺡ ـ ﻧﺎﻏﻦ ﺋﺎﭼﺎﻣﯩﺰ؟...

ﺑﺎﺗﺮﺣﺎﻥ ـ ﺋﯩﻴﯩﻖ، ﺋﺎﭼﻘﺎ ﺑﯩﺮﯨﯖﯩﺰ!

ﻣﯩﺴﺒﺎﺡ ـ (ﺗﻮﺭﯗﭖ) ﻣﯩﺸﻪﺭ ﺋﻪﻳﺘﻤﯩﺸﻠﯩﻰ، ﺣﯩﭽﺘﻮﭖ ﻗﺎﺗﺎﻻﺗﺴﺎﻙ ﺋﯚﺯﯨﯖﯩﺰﻧﯩﯔ ﺑﺎﺷﯩﯖﯩﺰ ﺗﻮﮔﯜﻝ. ﻗﺎﺭﺍ ﺳﯩﻦ ﺋﺎﻗﯩﻠﻠﯩﻰ ﺑﺎﺷﻼﺭ، ﺑﻮﻣﺎﺯﯨﺒﻜﯩﻨﻰ ﺋﺎﺯﺳﯩﺰﻧﯩﺐ ﻣﯩﻠﻠﻰ ﺳﺎﻧﺪﯗﻗﻘﺎ ﺋﯘﻕ ﻳﺎﺑﯩﺸﻘﺎﻧﻼﺭ.

ﺑﺎﺗﺮﺣﺎﻥ ـ ﻭﺍﻧﺖ ﻣﯘﮬﯩﻢ"ﮬﻪﻡ ﻗﻮﺭﻗﯘﻧﭽﻠﯩﻖ. ﺋﻪﻣﭽﺎﺑﻮﻟﻤﺎﻧﺪﺍﻋﻨﺎﻣﯩﻠﻠﻰ ﺋﯩﻨﺘﯩﻴﺎﻗﯩﻨﻰ، ﻣﯩﻠﻠﻰ ﻣﻪﻧﭙﻪﺋﻪﺗﯩﻨﻰ ﺳﺎﻗﻼﭖ ﻗﺎﻻ ﺋﺎﻻﭼﺎﻗﻤﯩﺰ.

ﻣﯩﺴﺒﺎﺡ ـ ﺋﺎﻻﺑﻤﯩﺰ؟..

ﺑﺎﺗﺮﺣﺎﻥ ـ ﺷﯘﻻﻱ ﺣﺎﺟﻰ ﺋﻪﭘﻪﻧﺪﻯ...

ﻣﯩﺴﺒﺎﺡ ـ (ﻛﻮﻛﯩﺶ ﻛﻮﺭﺳﻪﺗﯩﭗ) ﻣﻪﻧﻪ ﺣﯘﺋﯘﻧﯩﺴﻰ ﺳﻪﯞﺩﻩﮔﻪﺭ ﻛﻮﻛﯩﺸﻰ، ﺋﻪ ﻣﻪﻧﻪ ﺣﯘﺋﯘﻧﯩﺴﻰ ﻣﺎﺑﻠﻰ ﻛﻮﻛﯩﺶ، (ﺋﯩﻜﻜﻰ ﻗﻮﻟﯩﺪﺍﻥ ﺑﯩﺮ ﻛﻮﻛﯩﺶ ﻳﺎﺳﺎﭖ) ﺋﻪ ﻣﻪﻧﻪ ﺣﯘﺋﯘﻧﯩﺴﻰ ﺋﯩﻨﺘﯩﻴﺎﻗﻼﺷﻘﺎﻥﻣﻪﻧﭙﻪﺋﻪﺗﻠﯩﻚ ﻛﻮﻛﯩﺶ!..

ﺑﺎﺗﺮﺣﺎﻥ ـ ﺋﺎﻻﺑﻤﯩﺰ؟...

ﻣﯩﺴﺒﺎﺡ ـ ﺷﯘﻻﻱ!..

ﺑﺎﺗﺮﺣﺎﻥ ـ ﺋﻪ ﻣﻪﻧﻪ ﺣﯘﺋﯘﻧﯩﺴﻰ ﻣﻪﺩﻩﻧﻰ ﻛﻮﻛﯩﺶ!.. (ﻳﺎﻛﺎﻏﯩﻨﺎ ﺳﻮﺭﻩ').

ﻧﻮﺭﺗﺪﯾﻦ ـ ﺑﺎﺗﺮﺣﺎﻥ ﺋﻪﭘﻪﻧﺪﻯ، ﺣﻮ ﻧﻰ ﺋﯩﺸﯩﯖﯩﺰ، ﺳﯩﺰ ﻧﻰ ﺋﯩﺸﻠﻪﻳﺴﯩﺰ؟!.. (ﻳﺎﻏﯩﺰﺍ).

ﻣﯩﺴﺒﺎﺡ ـ (ﺑﺎﺗﺮﺣﺎﻧﻨﯩﯔ ﻗﻮﻟﯩﻦ ﺋﺎﻟﯩﭗ) ﺣﻮﺕ ﻗﻮﻟﯩﻨﻰ، ﺭﻩﮬﻤﻪﺕ ﺋﯩﻨﯩﻢ، ﺑﯩﻠﻠﻪﮬﻰ ﻋﺎﺯﯨﻴﻢ ﺣﯩﭽﯩﻦ ﻛﻮﻛﯩﻠﯩﻤﺪﻩﻥ ﺭﻩﮬﻤﻪﺗﻠﻪﺭ ﺋﻮﻗﯘﻳﻤﻪﻥ. ﺣﻮ ﺋﻪﺯ ﺋﻪﻣﻠﯩﻰ. ﺑﯩﺰ ﺩﻭﺭﺍﻛﻼﺭﻧﻰ ﺟﯩﺒﺮﮔﻪ ﻳﺎﺗﻘﯘﺯﯗﭖ ﺳﯘﻗﯘﺷﺘﯘﺭﯗﺷﺎ ﻛﯩﺮﻩﻙ. ﻧﯩﺒﻚ ﺩﯦﺴﻪﻙ، ﺩﻭﺭﺍﻛﻘﺎ ﻳﯘﺩﺗﯘﺭﯗﻗﻘﺎ ﺋﺎﻗﯩﻞ ﻛﯩﺮﺗﻪ ﺋﺎﻻ... ﺑﯩﺰ ﺩﻭﺭﺍﻙ ﺑﻮﻟﻤﺎﺳﺎﻕ ﺳﯩﺰﻧﯩﯔ ﺋﯩﺸﯩﻨﻰ ﺣﯘﻝ ﻳﯩﺴﺘﯘﻧﻼﺭ، ﺋﺎﺭﯨﻨﯩﺪﺍﻥ ﻻﮔﻮﻥ ﺗﯘﺳﻠﯩﻰ ﻧﺎﻏﯩﻠﯩﭗ ﻳﯘﺭﺭ ﺋﯩﺒﺪﻛﻤﯩﺰ؟... ﺑﯩﺰ ﺩﻭﺭﺍﻙ ﺑﻮﻟﻤﺎﺳﺎﻕ ﭘﺎﺩﯨﺸﺎﺩﺍ ﺋﻮﺭﻧﯩﺪﺍ ﺣﯘﺗﯘﻧﯘﺭ ﺋﯩﺪﻯ. ﺩﻭﺭﺍﻛﻼﺭﻧﻰ ﻳﺎﻛﺎﻗﻼﯞﻏﯩﻨﺎ ﺋﺎﺯ. ﺋﺎﻻﺭﻧﻰ ﻳﺎﺗﻘﯘﺯﯗﭖ ﻗﺎﺭﻏﺎﻻﺭﻧﻰ ﺳﯩﻐﺎﻧﭽﯩﻰ ﺋﻪﺑﻨﻪ ـ ﺋﻪﺑﻨﻪ ﺑﻮﺳﻪﺭﮔﻪ ﻛﯩﺮﻩﻙ.. ﺋﻪﻣﻠﯩﻰ ﺷﯘﻧﺪﺍﺳﯩﻨﺎ ﺭﻩﮬﻤﻪﺕ ﺋﯩﺪﯨﻨﯩﻢ ﻛﯩﻢ ﺣﻮﺭﺗﺪﯾﻦ، ﻳﺎﻛﺎﻗﻼﺳﺎﺩﺍ ﺋﯘﺯ ﻛﯩﺸﯩﻰ ﻳﺎﻛﺎﻗﻠﻰ، ﺑﺎﻟﺸﯧﯟﯨﻚ ﺗﻮﮔﯜﻝ. ﻧﻰ ﺋﻪﺑﻨﺴﻪﻣﺪﻩ ﺋﯚﺯﯨﺒﯩﺰﻧﯩﯔ ﻣﯘﺳﻠﻤﺎﻥ، ﻣﯩﻠﻠﻰ ﻳﯘﺩﺗﯘﺭﯗﻕ، ﮬﻰ ﮬﻰ ﮬﻰ!...

ﺑﺎﺗﺮﺣﺎﻥ ـ ﺣﺎﺟﻰ ﺋﻪﭘﻪﻧﺪﻯ ﺯﯨﻨﮭﺎﺭ ﻋﺎﭘﯘ ﺋﯩﺘﯩﯖﯩﺰ، ﻗﻮﺭﻟﯘﻕ ﺑﯩﻠﻪﻥ ﺣﻮﻟﺪﯨﻢ؟!...

ﻣﯩﺴﺒﺎﺡ ـ ﺑﻪﮬﯩﻞ، ﺑﯩﻠﻠﻪﮬﻰ ﻋﻪﺯﯨﺒﻢ ﺑﻪﮬﯩﻞ. ﺑﯩﺮﯨﻨﺪﻩﻥ ﺋﺎﻟﯩﭗ ﻣﯩﯖﯩﻨﻪ ﻗﻪﺩﻩﺭ ﺑﻪﮬﯩﻞ!.. ﺋﯚﺯ ﻛﯩﭽﯩﻚ ﻧﻪﻛﯩﻠﻪﻱ ﺑﺎﺭﻣﺎﻗﻼﺭ، ﻗﻪﻟﻪﻡ ﺣﯘﺗﯘﭖ ﺋﯩﻨﺎ ﺗﻪﺭﺑﯩﻴﻪﻟﻪﻧﺴﻪﻟﻪﺭﺩﻩ، ﺷﺎﻗﺘﻰ ﺳﺎﻟﻤﺎﻕ ﺋﯩﻜﻪﻥ، ﮬﻰ ﮬﻰ ﮬﻰ!..

ﺑﺎﺗﺮﺣﺎﻥ ـ ﺣﺎﺟﻰ ﺋﻪﭘﻪﻧﺪﻯ، ﺯﯨﻨﮭﺎﺭ ﻋﻪﭘﯘ ﺋﯩﺘﯩﯖﯩﺰ، ﻣﯩﻦ ﺳﯩﺰﺩﻩﻥ ﺋﯚﺗﯜﻧﻪﻡ.

ﻣﯩﺴﺒﺎﺡ ـ ﺋﯚﺗﯜﻧﻤﻪ ﺋﯩﻨﯩﻢ، ﺋﯚﻛﯩﻨﭽﻜﻪ ﻗﺎﻟﯩﺮﺳﯩﻚ. ﻋﯚﻣﯜﺭﮔﻪ ﺑﯩﺮ ﻳﯩﮕﯩﺘﻠﯩﻚ ﺋﯩﺸﻠﻪﮔﻪﻧﺴﻪﻙ ﺋﯩﻜﻪﻥ ﻣﺎﻱ ﻗﺎﭖ!.. (ﻗﻪﻳﺴﻪﺭ ﻛﯩﻴﯩﻨﻤﻪ، ﺩﺍﯞﺍﻡ ﻛﯩﺮﻩ).

III – ئەووەلگىلەر ھەم داود.

داود – ھەيرلى كۈن ئەفەندىلەر!.. (كورۈشەلەر).
نورتدين – ئولم، سوعشلار چيلەبى تۇسدە باراەدى، راسمى؟
داود – بارسا، بارا تۇرعاندر.
نورتدين – بو نى بولا ئيندى؟
داود – سوعشدا ئستترانيكيبەسز بولمى.
باترحان – عۇمومەن حەللەر بيچنكنرەك داود ئەفەندى؟..
داود – ياحشى.
باترحان – سۆگمى كۆنلەردە حەبەرلەر بيك بوتالحق بولب كورنمەلەر. ئەللە چنلابدا؟..
داود – حوش؟..
باترحان – ئەللە چنلابدا كيلەلەرمى؟..
نورتدين – ئاللا ساقلاسن، ئاللا ساقلاسن. سز نى سۆبليسز باترحان ئەفەندى؟

داود – باترحان ئەفەندى، مۇندى سۆئاللەر بيرووىگزگە عەجەبلەنەم. بۈتن مەدەنى دۇنيا بزنك بلەن بولمان چاعندا، بر تۆركم باندبتلارنك ئولم ئالدندا تيرچىنولارن ئەلى هامانىدا كورميسزمنى!

باترحان – ئانسى شولاىدا بيت، ئوفالك كيتووى بيك شۆملاندرا.

داود – كوڭلكنى تنچ توت باترحان ئەفەندى. بش ئايدان سۆك مەسكەودە، كانستيتوتسيونى مانارە ئيسەنلەنگنە بكال كوتەرگەندە، بو كۆنكى قورقولارك ئۇچن قزارعا نورى كيلمەسن سيكا.

باترحان – ئالابن ئلاىدا، يەشترن حەبەرلەرگە قاراعاندا، چيلەبى تۇسدە ئالار ئيس كينكچ كۆچ بلەن، قۇت ئۇچقچ دەرەجەدە سوعشالار، دى.

داود – ئەنە ئلارنك سۆگمى تيرچىنولارى شوندا ئيندى. بزگە ئالارنك بۈتن كۆچلەرن بر جيرگە جيبارعا كيرەك ئيدى. منە حەزر ئالار چيلەبى تۇسدە جيبلب جيتدلەر. بۈگن، ئيرتەگە بزنك تارافدان بيرلگەن بر ئودار بۈتن بالشيۋىزمنى ئورال تاولارى ئيتەگندە كومەچەك. شوندان سۆك مەسكەوگە بارب كررگەگنە قالا. سۆك ئوزنگر ئويلاب قاراعز. ئازقلارى يوق، كييملەرى يوق، قۇراللارى يوق: نەرسە بلەن سوعشرعا كيرەك. بۈتن ئۆيەزلەردە، ئاوللاردا سەنەكچلەر پرودنالوك ئەترەدلەرن قرب بترگەنلەر. حەزرگى واقتدا سمبر، سامار، ۋارونيژ، تامبوق گوبيرنالارى سەنەكچلەر قولندا. مەسكەو توت ئچندە.. پيتراگراد قامالعان... شولاى باترحان ئەفەندى، روسييەدە بندتلار بى حەتلى كوب بولسالاردا، ئوتترب بتەرە ئاماسلق ئوق توگل. حەزرگى واقتدا روسييەدەگى يارتى بەندبت قرلب بتدى ئيندى. قالعانلارىدا شول كۆنلەردە جارالارن كورەچەكلەر. شولاى باترحان ئەفەندى، ياڭا روسييە، ياكارتلعان جير ئۆسلى

ياكارب، چيستارب قالاچاق... ئەتكەى، مين كاماندىروفكا ئالدىم. بەلكى تيزگنە كورنشەدە ئالمايز. ميگا ر ئاز ئۇقچا كيرەك ئىدى.

نورتدىين ـ ئەللە فروننقا ئۇزاتالارمى؟

داود ـ يوق. بزنىڭ تبلغا بر نيچە باشيۋيك باندىتلارى ئوتتى. ئاوللاردا قوتقى سالب بوريلەر ئىكەن. شول باندىتلارنى ئاتارغا، ئاوللارنى تحلاندىررغا درنقە ئىسكادرونغا پريكاز بولدى. شودان ئوق بەلكى عەيسا عەلەيھىسسەلەم پولنگنناقوشئلرغا نورى كيلر... ديلبەر قايا؟..

نورتدىين ـ ئيرتە بلەن چقب كيتكەن ئىدى. قايتماغان كورەسلىك (فەتتاح كرە).

IV ـ ئەووەلگىلەر ھەم فەتتاح.

فەتتاح ـ ئەسسەلەمئەلەيكم، ئيسەنمى بابلار!

نورتدىين ـ ئەيدە فەتتاحتدىين، ئەيدە، يە، نيلەر بار؟

فەتتاح ـ بيش ۋاگون ديگەنلەرى ئيكن گنە بولب چقدى. مە ئابرازچيگى!

ميسباح ـ قايا، قايا؟.. (چەيى چەننەب) ئورنا كورنمە... باما؟..

فەتتاح ـ باما نورندا سۇراماعردا، مى ئيندى مى!.. ئچقمدىررعا بارامى بابلار، جەمەدلەر سيزمەس بورن ئيبەرگە كيرەك.

نورتدىين ـ قازنا مالى توكلدربيت؟

فەتتاح ـ نيتكەن قازنا مالى بولسن. ۋاگونلارندا كيناپلارىدا يوتلرب تۇرالار.

ميسباح ـ قازنا مالى بولسا، نى بولعان... قازنا مالندا بەرەكەتدەحەزر..

فەتتاح ـ نيبەتدگز بولسا ئشنعبق بيلار، ئمزۋوشچيك كۆتب تۇرا.

نورتدىين ـ قارارعا كيرەك بولر، بولم، ئاقچا ديگەن ئيدگمى؟

داود ـ ئەيبى.

نورتدىين ـ بارى، ئەيدە بزنىڭ بلەن، نيندى چەى ئيكەن. باترحان ئەفەندى، واقفندمز سيدرسا بزدە قالنعر. ئۇزاقلاميچا ديلبەردە قايتر.

باترحان ـ يارى، بارى، مينم بازاسى نەرسەلەرمدە بار ئيدى، ھوشنعز داود ئەفەندى، مووەففەقييەت تلبم.

داود ـ رەحمەت، حوشنعزا..

V ـ باترحان يالغز.

باترحان ـ (باترحان ئيدەن بويلاب ئۆراق يۆرب ئوتترا) ئاردم... بەندەدە كۆچ يوق، حاندا ئالحنعان، وجداندا عارابلانا. كوگل ئورنمە بورن تابى... تگمدە بەيدەن ئچقنمان وەحشى جانوارلار، مۇندا قنسز ديسپوتلار... ئورتقدا قالعانلارعا ئشدە، يولدا يوق. كورەش كۆچەبە بارا!.. كۆچلى ئيكى دۇشمان بوعازعا بوعاز كيلب، قانعا باتب، يەشەر ئۇچن كورەشەلەر. بولار ئەجەللەرن، حەياتلارن ئورتاعا سالب جيگەرگە، ياكى بنەرگە ديگەن ئيمان بلەن سوگعى

کۆچلەرن ،جبیب بر ،رسنىنك بوعازلارن قسالار. شاھید ،بولب، ئورتالقدا ،تۆرت قاراوچىلارعا، بۆلارنك قايسىعنا جيكسەدە، عۆمرگە شاھيد ،بولبقنا قارعا،تورى كيلەچەك... ئيكى ،بول مەيداندا، ئۆچنچىسى توماعان.

ئيھ ھىھىھى!..(شارابان يرلاب ساھيبگەرەى كرە).

VI - باترحان ھەم ساھيبگەرەي.

ساھيبگەرەى -

А ну лошадка трогай, трогай
По сибирскую дорогой,
Ах шарабан мой шарабан
Я мальчишка шарлатан . . .

ئە، باترحان ئەفەندى، جانييم، بەعرم،سين ھامانمۆنداممى ئەلى...ئيسەلەمى باھشم، ئيسەنمى ماتورم، ساومى؟

عالييه بانو ،سلووم ئيركەم، ئالدرم، بالەرم، Куда ветер туда я جيزنەكەى... (شارابان).

Прощайте други я уезжаю
и шарабан мой я вам завещаю..
Ах шарабан...

قايا ،سۆك بۆلار؟... حوجالار قايا؟.. ديلبەر نوتاش، داود قايا؟

باترحان - داود حەزرگنە مۆندا ئيدى، چعب كيتدى.

ساھيبگەرەى -سين ئۆى ساقلاب قالدڭمى؟.. مين كورنشب، رەحملەتيب، ئيسەنلكدە، ساولقدا، ،بول سەفەرلمە، ،بول سەفەرلنە، سەفەر چقماقچى ،بولب، سەفەرلەشرگە كيلدم..(شارابان)

В место сыгар эх, тары бары
Хотят дить нам каммунары
Ах шарабан... (،بر ئاھەنگن يلاب بتلوە، ،يلى).

باترحان - ساھيبگەرەى ئەفەندى، يانب يۆقلاب ئالدڭز؟...

ساھيبگەرەى- ،بولمى، ،بولمى، يۆقلاب‌دا، يلاب‌دا ،بولمى .. بتدك بيت. بتدك، ،حور ،بولب، مەسحەرە ،بولب، ئەدەم كۆلكنسى ،بولب بتدك بيت باترحان ئەفەندى... سۆكمى كۆنلەرنك سۆكمى سەعدتلەرن ئاراقدا باتدرابز... مىن عۆمرمدە ئاراقنى ئاوزىما ئالعان كشى توگل... سەلامەتلنگم بوعالماسن ديلم، گيمناستيكا ياساب موسكللار ئوستردم... تازا، ساو، شاد ،بولب دۆنيادا تۆراسم كيلدى... а вон поди بالشيۆيك ئوترمەكچى بولا... ئيكە ،ئول ميمى ئوتنرە، ،سوككين ،سين! مين دەت گيمنازيس چاعمدا ساتسياليسلار كرو- ژوكلارندائشلەدم. پراكلاماتسيەلار تاراتدم، كەمينيلەرگە، ئىسمير دلارعاساپلاردم. مين بيت مانارحيس توگل!... ئوتكەن كۆنلەرنك كولەگەلەرندە ئوزمنك سوبستۆيننى ئوتارمدا حەل جيياسم كيلە... مين ئوقىلدم، مين ،ترشدم، مين

واژ رعا. پادشاعه حالقه حرمهت ئېمهرگهنتيشمۍ. توگهمۍ؟ . مژغ سوحوالی
حال شو حوش سا ن دی!

Ах шарабан мои . . .

ـه باترحان ئهدهندی. شوندان ،سوك؟...

باترحان ـ پاتنعز ساحيبگهرهی ئهدهندی !

ساحيبگهرهی ـ سر مينی ئاگلامسر، ئاگلاميسر! . ئووی! .

باترحان ـ مين سزنی ئاگليم. ماددی ههم مهعنهوی بولگهنلگمنی حسی ئېسووی ئاور.

ساحيبگهرهی ـ ئهی، سرگه نهرسه، سرگه نی تاك حاراشا. ئی ئېدهك ی ،دورنو

باترحان ـ مېكا ياراعان نيگه سزگه يارامی؟

ساحيبگهرهی ـ يارامی ،شول، يارامی. . يارامانعا يارامی... يارامی!.. جورمك مېكا باش ، و،وون قام كونهره ئالهی. ئېكمچی ، كاپيرن ديۆيرييهسنده چاعندا ـ مار تۆسده ئاتلعان كرهستيپهنلهرنك كور قاراشلارنی.. ،ئوه ،ئون مېفونلار . مين، جېر كرهستمهنلهرگه ديب منه ،شول قوللار دلهن پراكلامانسيپهلار تاراتوچی مين! ،شول ئوق كرهستيپهنلهرنك كوكره كلهرنده تۆزهلگهن پوليموتنی منه ،شول ئوق قوللارم بلهن ،بۆرب ،تۆردم. .

باترحان ـ دا!..

ساحيبگهرهی ـ راس ئاللا ئولم، ئېچهرگه كيرهك. ئاوندا ئوسم. ئېچهرگه كيرهك. данобедного конца ئېچهرگه كيرهك. ئېچودهگنه تابارمك سېن ئوز حاقگنی! دوراك!... ئهيده ئاقلم، ئايق دوراكدان ئهسترك دوراك ئاقللراق. ئهيده كبتلك دهراك!.. (اشارلن ،لاب چه)

باترحان ـ (ئمه مرلاب ئورهی سرمه ئارنه كهانعا بار ياتا) چهلابد ئايق دوراكدان ئهسترك دوراك ئاقللراق... ئېح منه شولای ياتب يۆقنعا كېمسهك ئمدیده. بۆز دلدانعما ئويا ساك ئېدی ئههوههوا.. (ئاك ده داك.)..

VII ـ باترحان، ديلبهر ههم ئېبار.

ئېبياز ـ بورنه ئهدهندلهر قايا بۆلای تۆيهلب كيتدلهر ئېكهن؟

ديلبهر ـ مللی ئيدارهگه، پهئيسه برمر سهوده ئشنی بلهن كيتكهنلهردر ... ئهدهندی. ميكهيهگزنی سۆيلهب بترمهدنگز بيت.

ئېبيار ـ حكهيه توگل ديلمهر توتاش ئوز داشمنداں كهچكهن واقيهه.

ديلبهر ـ ،هوش؟ .

ئېبياز ـ ،شول . ئالتی بوليموت دلهن ئيلمگه ياقی قولئهرمييسلهرنی بلهن ئالب ئشتانقا كيتنوب تاشردم.

دىلبەر - قاراغز ئەلى نىياز ئەپەندى، ئۇ شەھەرلەردە چاغدا مېنىڭ سىرنى ئەسكەرى دېپدە بلمىدىم ئېلىم. ئە سز نېچۈن قەھرىمان ئەيسەر ئېكەنسزلە داسا

نىياز - يىراق سەپەر كىشىلەرنى تاڭىتادا، دوسلاشىدۇرادا دىلبەر توتاش، ئۇل چاقلاردا مېن‌دە سزگە داقن باررغا داژچىنلىق ئېيتەي ئېلىم. سەپەر ئېيتىپ بېرىس لارنىڭ برلنگى مېڭا كۆپ، ئەيبرەت بېردى (...) ، دوۋەم سە؟

دىلبەر - بۇ ئامېرىكادان كېلگەن كرب دوشىن. كۆچكە، كۆچ ... پلاتىپىلىق ئال قالدم.

نىياز - شولاي‌ئوق بىيك راروۋمەمى؟

دىلبەر - مەسكەوگە قايتقاچ بز ئەمىگرانتكالار بارلىر بر ... بلاسىيە لاردان، بر تۇسالى كېيىنب گرانيبورنى دال ياساماقچى بولادى. واقت جىپەبىلارا ئېرندگە ئېمىگرانتكالارنڭ ھېيلىشىنى بولاچاق. شوندا داسەن سابلارغا ...

نىياز - قايچان مەسكەوگە قايترىز دېب ئويلىسز؟

دىلبەر - ئايلرم ئاچق ئەيتووى قېيىن. شولاي‌دا ئېكىن ... قايترىز دېب ئويلىبز. ئانسى ئېيتدى نىياز ئەپەندى ...، ئەمەسە ... راۋسيت... ئېكى ئانادان قايتارامز ئېكەن، بز ئەرر.

نىياز - مېن‌دە ئەزز دىلبەر توتاش، مەسكەوگەكەنە نەگر، ... قەدەر سزنڭ بلەن داررغا ئەرر. مېن دىلبەر توتاش بۇرغالاب - سزغالاب ئېكى سۆيلەرگە يارانمىم. مېن ئەسكەرى كشى راس. دۇا، ... گاتاقا! .. مەن دىلبەر توتاش سزنى تۇغادان بېرلى ياراب ئوريم، مە ... لار، ... (...)

دىلبەر - (ئۈرۈب) نىياز ئەپەندى، يارامى!

نىياز - يوق، ئۇل يارارغانىيش سز ميىم عومرىك بولدىشم بولغا ئېيتىسز مېن شول سۆزلەرغا جاواب ئالمىچا بولمەدەن چىقماق ئوگلمن! جاواب بېرنگز! (ئوچاقلاداقچى بولا)

دىلبەر - يارامى، يارامى نىياز ئەپەندى. مېنى بولمەدەن قاچارغا مەجبۇر ئېتمەگز!

نىياز - سزمېڭا بۇگن، ھەزرقاتى جاواب بېرر گەنمەسز. بوغاى كۆنلەر بولى شاشب يارانوومنڭ بولەگن نەگن سزدەن ئالرغا تمشمى جاواب بېرنگز!.

دىلبەر - ئاقلىنىزنى باشنىزغا جىينىڭ نىياز ئەپەندى.

نىياز - مېڭا ھەرر ئاقلدا، ئويات‌دا، ... ، ... كېرەك ... مېڭا سز كېرەك، سز جاواب بېرنگز!.. (قە چاقلاب ...).

دىلبەر - (چىقىرىب ئېچمەن) ئارتىقراققا كېتو ئېيتدى ... ئۇرنىزنى ئەقلمەگەچ، مېن سزنڭ بلەن بولمەدە قالا ئالمىم!.. (...)

نىياز - مە كورەسز، ئېشكىنڭ ئاچقىچى مېندە، سز ھەرر چىقا ئالمىسز ئەگەردە مېنم مەھەببەتىمە جاواب بېرمىسز ئېكەن. مەن موندان ئۆز ئىختىيارم بلەن چىقماق ئوگلمن!.. جاواب بېرنگز!

دیلبەر ـ ئیشكلەر [illegible] كەمەنی قورقۇتتى ئالماسىز ئاچ [illegible] شكنی! یوق ئیسە مین!..

نییاز ـ یوق، یوق دیلبەر [illegible]، مین [illegible] قورقۇتماقچی ئەمەسمەن، مین [illegible] باق ئاستىنەردا [illegible]. مەن شولای ئوتتۇراسىمغا كیلە [illegible] ئەمەر [illegible] ئەمەس. سویەسەنمی؟ ئەیتىنگز. سۆیەسەنمی؟

دیلبەر ـ بۆگن مین سزگە بر سۆزدە ئەیتە ئالمیم

نییاز ـ قایچان ئەیتۇرسز؟

دیلبەر بر [illegible] توری كیلكەندە.

نییاز ـ وەعدەمی؟

دیلبەر ئەیی.

نییاز ـ وەعدەگزنىڭ بقللعن مەن شوشی [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

دیلبەر ـ سز نیشلیسز نییاز ئەفەندی، ئاقتلنعزدامی سز؟

نییاز ـ عافو ئیتنگز جانم، وەعدەڭزنڭ بقللعن [illegible] كیرە [illegible] [illegible] دیلبەر بەعنرم، دیلبەر ئاللم ... [illegible] ئەگەردە [illegible] كولمەگەن ئوبلارنی باسەگز ئیدی، ئەگەردە باسەگز ئیدی، [illegible] [illegible]. [illegible] كیلەی . مەن شوشی ئەمەس [illegible] [illegible] تورعان، تزلاب تورعان، تزلاب تورعان ! .. [illegible]

دیلبەر ـ ئاه! بو نی ئشلەونگز! .. [illegible]

نییاز ـ تس‌س‌س!... سۆیكەنلكەمن بەعوم ، سۆیكەنلكدەن،

دیلبەر ـ حەزر قایتارگعز ئەجمنی، یوقسا ...

نییاز ـ س‌س‌س! ئەجەلەرنگزنی زالوزنڭ ئیتب ئالام. [illegible] [illegible] بركەن سەعادتە ئەجەلەرنگز كیری قایتاچاق.

دیلبەر ـ شادارتماعز نییاز ئەفەندی! سزنڭ بو قلانشلارنعز مینی شوبهە [illegible] باشلادی! ..

نییاز ـ شۆبهەلەرنگزنی بتررگە مۆمكین! .. [illegible] قارشماعز، بیرگلنگز، بیرگلنگز!

دیلبەر ـ قۇتقارنەز، قۇتقار، كاراۋل! ...

نییاز ـ ([illegible] قابلاب) قارشماعز، بیرگلنگز! ..

ساتورخان ـ ([illegible]) [illegible] خوڭگان!

نییاز ـ ([illegible]) [illegible]! قورعالماعز تورنەردان! [illegible]

دیلبەر ([illegible]) ئەجەلەرم، [illegible] كاراۋل!

باترحان - قويىڭىز، چوواڭلاماڭىز، شول حولىگان باندىت بىلەن!.. (. . .
يوق ئوچون بۇرچىلىدىغىز! .

دىلبەر - (يىغلاپ) رەھمەت باترحان ئەفەندى، رەھمەت، سىز مېنى قۇتقاردىڭىز!
ھەلى ئاللا سىزنى بۇلاي نۇرنى كۆرسەتتى.

باترحان - ئەيلانىڭىز دىلبەر تۇناش

دىلبەر - ئەيلەرم، يۈزۈڭىزگە، ئەتىگە بى ئەيترمىن؟ . .

باترحان - بىر نىدە ئەيتمەسىز! . . بۇرچىلماغىز! . .

دىلبەر - تاللادى بىت يول مېنى، تاللادى حولىگان . . . ئەركەيدىك . . .
ئېنت ساقلاغان يۈزۈڭىزنى . . . (يىغلاپ) بارى ئەلى سىز بولمىسىڭىز . .

باترحان - يامان ئىشكە قاراغاندا ياحشى يوقنى حەيرلىرەك ئەلەن دىلبەر
تۇناش،

دىلبەر - يوقنى؟! .

باترحان - عافو ئېتىڭىز دىلبەر تۇناش، مەن موندا يۇر بىلگان . . .
ئويلاردا دىپ باققان ئىدىم، يۇر مەمۇردا ئوتمەدى، ئويلادىڭىز!

دىلبەر - عافو ئېتىڭىز باترحان ئەفەندى، ئەيسەر بولماچ باندىت . . .
. . . لار ئالى . .

باترحان - بۇنىڭسىز باندىت ئالار، بۇنى روسىيە باندىتلار قولىدا ھەرر
. . . موھان، چېسنى كىشىلەركە ئىشدە يوق، يولدا يوق. كم كۆچلى شول . . .
. . . يۇلاس ھەزر (ئىشك قارتىدا نورتدىن تاۋۇشى: - ئاچىڭىز، ئاچا
. . . ئاچىڭىز.كم قاندا!)

دىلبەر - ئەتكەى تاۋۇشى . . . (ئىشككە بارب) ئاھ حەلى . . .
ئۆسلەن بېكلەب كېتكەن . . . ئەتكەى، ئەتكەى! . . (نو . . .
ئاچىڭىز، ئاچا! . . حاراب، حاراب! . .)

باترحان - نورتدىن ئەفەندى، نورتدىن ئەفەندى . . . ! . . .
كۆرۈڭىز، واتب! ... (ئىشك واتا باشلىلار، نورتدىن كىر.

VIII - باترحان، دىلبەر . . . نورتدىن

نورتدىن - حاراب، حاراب قزم، حاراب ! . . باترحان ئەفەندى، . .
. . . كەلەدى، بو نى ئىش؟! . حاراب، چيلەبى كېتكەن!

دىلبەر - كېتكەن؟ ! . .

نورتدىن - كېتكەن، كېتكەن، نورنى مۆندا كېلەلەر، دى. . . .
يولنى قزل پارتىزانلار كېسكەنلەر، دى . . . حاراب، حاراب! ئەيدە جى
بەرسەلەركىنى. كېتەك! . . (چېرمادالارن كورەب چىقغاندا كېرۆ قايتىب نورتدىن
ئەفەندى، نەرسە قاراب تۇراسز . . . قزللار كېلە بىت! . .

باترحان - مېن مۆندا قالام.

دىلبەر — } نەرسە؟ ... [illegible]
نۇرىددىن —

باتۇرھان — مېن مۇندا قالام، سىزگە ھەيرلى بول تىلەيم!

دىلبەر — باتۇرھان ئەپەندى، سىز ئاقىللىمىزدامى؟

باتۇرھان — ھەيرلى بول دىلبەر تۇتاش.

نۇرىددىن — ئەبلەگىر، ئەبلە، كەلەلەر، كەلەلەر! .

دىلبەر — باتۇرھاننىڭ قولىنى [illegible] چە) ئۇيۇنماغىر!

نۇرىددىن — ئەبلەگىر، ئەبلە، كىرەلەر، كىرەلەر! . [illegible]

باتۇرھان — (ئەيۋەندىن قاراپ [illegible]

پەردە چۈشە.

ئالتنچى پەردە.

[illegible]

١- فەتحى ھەم راوزا.

فەتحى - [illegible]

راوزا - فەتحى ئېيتەمىش. ياكا ناركوم بزگە كېلگەن. [illegible] ئەشنوب چماچاق، دى. بزنك بولككەدە كرر.

فەتحى - رەھىم ئېتسن، كرسن، ياشى بولر.

راوزا - بىك قاتى قوللى ديب سوئىلىەر. ساكراشچىيەدە [illegible] ئېدى، ديب بۈتن بولكلەردە دور - دور كېلەلەر.

فەتحى - ياساسن. ساكراشچىنىيەدە ياساسن، ساكراشچىنىيەدە [illegible]

راوزا - سىن كم ئېكەنلگن بلميسگمى؟

فەتحى - مىن بلمەگەن كشى بولسا [illegible] كومدا [illegible] ئېدى.

راوزا - ئەللە چنلاب‌دا بلەسگمى؟

فەتحى - بز ئانك بلەن 1910 نچى يىلنى بر [illegible] ئشلەگەن [illegible]

راوزا - ئستارايا گۋاردى ئەدەن‌دى، دۇرسمى؟

فەتحى - مىنم بلەن برگە ئشلەگەن دولاچ ناۋادا گۋارد [illegible] دولاماس ئېيدى

راوزا - ئەى، قارائەلى فەتحى ئېيتەمىش، چنلاب‌دا شولاى قاتى قوللمى!

فەتحى - مىنم بلەن برگە ئشلەگەچ يۇمشاق بولامى [illegible].

راوزا - ئۈيلەنگەنمى؟

فەتحى - سىن قزل بىكە ئوزگىدە ئشلەميسك، ميكادا ئوگاسرا [illegible]

راوزا - ئۈيلەنگەنمى ديب كنە سوريم [illegible].

فەتحى - ئانى زاگس ياساپ ئۈيلەندۇروچى مارە داي [illegible]

راوزا - ئەللە ھاتنى مارجامى؟!

فەتحى - قوى ئەلى يۇدەتمە. ئشگنى ئشلە... (كمەزكە [illegible]) [illegible] ئەلى، قارا، تاعى بوتاعاسك بيت. بو نيتكەن سوز ئاگلامى نورعان [illegible] بولدك... نيچە مەرتەبە توزەتدم بىت ئېيدى. ھان توگل جان. ئاگلسگى [illegible] جان! . مە. توزەت

راوزا - توزەتە، توزەتە ئابتنراب بتلم ئېيدى... بر داكومينتندا [illegible]

بوسە. ئېكەمچىسىنە چاي كەلب چەا. بۇنى داكومېنتلارن ئۆزىدەن ئۆزەڭگىلەرگە كېرەك. ئۆزى قاي يېۋەڭ؟

فەتحي - نېمىبكلەر سانىتارىيەسىنە كېتكەن ئىدى.

راوزا - كيلگەچدە ئۆزىدەن ئۆزەڭدىررگە كېرەك بولار. ئس-س-س باركەم، باركوم!.. (ئىچىدىنا ئەنى).

II فەندە راوزا ھەم باترجان.

باترجان - (و كور ... ل، ... ، ... ان، ئاياغدا ئېمكلەر، ... ... دى، ... ... ئسنەلگە ... لاب) بوساباتاۋنىڭ بېزپارتىيىنى ئېيتىلگېنىسىيەنىڭ ماھىيەت بىلەن ئېسەدلەشمەۋلەرى ۋايچان بىھەر ئېكەن. ئەلي عامان باشلارندان مىيادالىزم چوبلەرى چەارا ئالمىلار. ئېدىيالەگىيە نورنسىدا سۆيلەب تۇررعادا بوق. ئۆپراۋا جېساۋنەكلارى توسلى 20نچى چىسلا جەتىس دېب قامشانىملاردا.

فەتحي - باترجان ئېيدەش، باترجان ئېيدەش!

باترجان - ئوھەھەم!

فەتحي - باترجان ئېيدەش!

باترجان - ناشلاعز بشول فىيادال داكلارنەرنى. نېمەدى مېن سزگە دەن' نېچە ئەيتىلم ئېيندى مېن سزگە.

فەتحي - باترجان ئېيدەش مېن...

باترجان - تاعن!. كشندە ئېدېيالوگيەلى مەنتىق بولماما، بولمى ئېكەن

فەتحي - مەسئەلەدە بشول نورلدا ئېيدى. سر ئۆزنگزنى باترجان دەب بورنەسرە بۇنى داكومېنتلارنەزدا دېمەرلىك ئېسمىڭز، باترجان بشونى سز رەتكە ئالسى ئېيدى.

راوزا - مېنىدە چووالب بىلم، ھىچ ئۆچنا چعار ھەل يوق. مارسى ... ... رلك زاكوننى ئېسمنگز، باترجانمى، باترجانمى؟.

باترجان - ئەللە نېچە مەرتەبە ئەيتىلم ئېيندى مېن سزگە. بوتى دېكرنلەر كادىكسلار ھەم ئېدېيالوگيە بوينچا مېنم ئسمم باترحان.

فەتحي - داكومېنتلارنەزدا ئالاى توگل ئېب.

باترجان - بىكە بشول فيادال قالدىغى داكومېنتلارنەر بىلەن ئشمەي سىنراسى. ئېدېيالوگيە بوسا بشول جيندى. ئېدېيالوگيە كېرەك. جان بىلەن ھەم ئارادا بيندى مۇناسەبەت بولووى مۇمكىن.

فەتحي - بسۆك بەت سر ئالاي دېسردە، برگە بەت داكومېنتلار بويىچا...

باترجان - يارى جېنەر... منە سزگە ئانتىق سوز، سۆكمى فارمان. مەيدان بەق توعز ئاي ئالك مىن بكونتر ربۆەلوتسيەنېر ئېدى» نلك ئۆستىنە قرل نۆفە. ئوبرسب قويادم. شولاي ئىنب فىيادال مۇسنەبىد قان ئېچكىچ «جاننى» ئېدېيالوگيەلى ئېنترناسىيانال «جان» ياساب باترجان بولدم. مۇيدان بسۆك داكومېنتلار. بەلەنلەر دېب. ۋالاكېتا نودئراسى بولماعز. باتره ن سىتىدىقى، ۋەسسالام!..

راوزا ـ بولای بولماچ سۆزلەك بۇتتن، كونتورجیلارنەر ئەسنىمە قىن بۇقمالار قوبب چعارعا كىرەك بولو.

باتورخان ـ ئەیین، ئەیین، بوتنمسمە قین بۇقت.

فەتحی ـ ئانی باگا نارکوم قویار.

باتورخان كم، دەرسە قویار؟.

فەتحی . قزل نۇمت.

باتورخان قایا؟.

فەتحی ـ نییشلی ئورنىدا.

راوزا ـ باتر «جان» ئیبلەش، باگا نارکوم بۇتن وەكەرنی تیجشئرب یۆری، برگەدە كرەسی‌دی.

باتورخان ـ باگا نارکوم؟!.. هی، كیلەدە جنتكەسنی .. هی، بوكەر تیكشتوب یوروەن داشقا ئش تاپا ئالماغانمی... یوریلەر شوندا سوراكرانیوم تارانب، ئاقتامایل شینی توزدوب...

فەتحی ـ باگا نارکومنك كم ئیكەنلگنی بلەسزمی؟

باتورخان بلەسكە مین مارسدان توشمەكەن.

فەتحی ـ ئول سزنك پارتییەگە یازلغاننی بلەمی سن؟

باتورخان ـ كیرەك بولسا بلر.

فەتحی ـ یوق، ئالای قرت كیسمەگر...

باتورخان ـ ئوچنراغان بر تورەنك نورننما پارتییە بلیتن تورقر ئەدن پارتییەگە یازلمیلار.. ئیكنجدن، پارتییە توردا یرپارتییلارنك سۆیلەر ... قلاری یوق. مودی سر بارگە بییشسز مەدحی ئیبلەش!.

فەتحی . سرگە ماناپویییە ئیتب بیرلمەوندە بلەم مین ئارتق...

III ـ ئەووەلكلەر هەم داود.

داود ـ مۇمكینمی؟

باتورخان ـ رەحیم ئیینگر... ... داود ئەمەسمی!. سز نیچوك بولای؟.. (كینەت توزكەرب) رەحیم ئیتنگز، نی بیۇمش؟

داود ـ دۇنیا كولەسە دیلەرمی ئەی، ئەیلەنب نورا بیت مۇل.

فەتحی ـ ئەیلەنە، ئەیلەنە، ئەیلەنەدە. شاب ئیتدوب بر داما. حیحی ... ئیسەمسز؟

داود ـ عەفو ئیتنگز، سزنی تانمیم، كم بولاسز؟

فەتحی ـ حەیر، مین كورگەندە سزنی تانیدم... راەرا ئیبلەش، سرووچەن حەزر یازلعزا!.. (چعب كیتە).

IV ـ باتورخان، داود، راوزا.

باتورخان ـ خوش، نی بیۇمش، نی ئشلەر بتەرەسز؟

داود ـ سزگەن ئش یوق باتورخان ئەفەندی.

باتورخان — ئىسمىنى بۇتالماعز داود ئەپەندى...

داود — ئە، ئىپى، عەفو ئىتىنگز باتورخان ئىپەدمش!

باتورخان — باش - باش، ھەقىقەتەن بىلىپ دوس بولۇش مۇمكىن، ئەمما سىزنىڭ ئىسمىڭىزنى ئىپەدمش بولا ئالمايز، عافو ئىتىنگز!

داود — سىزنىڭ نىيەت ئەدەشىرگە بويرۇلسا؟

راوزا — باتورجان، ئىمىدەش، قول ئويپ قەدەم ئەتكەن، [illegible] [illegible] كىرىدۇ.

داود — [illegible] باتورجان، ئەللە ئىسمىڭىزنى ئالماشتۇردىڭىزمۇ؟

باتورخان — (قول بويا قويا) پىشلامىچا، تالەگەن ھەتلى قىچقىرىپ سۆيلەشىڭىز! [illegible]

V — باتورجان ھەم داود.

باتورخان — خوش، نىمە بولدى؟ سىزدە ۋاقىت ئاقچا دىيەر ئىدى، ئەمما [illegible] ئاقچا توكەل، بۇ عالەمدىكى تانا ئالماسىلىك. دىيەر... سۆيلەڭ!

داود — مىن بارتىيە بىلەن بىرلىك ئۆزىنىز يوقمىشىم، [illegible] ۋەزدانىمە بولوۋم بىلەن قالدان كەلگەن جەمەنتىنى. خالق ئۈچۈن دىسەرمىز، ئىشچى [illegible] ئۈچۈن دىسەرمىز، ئۈتىسىم كىلە.

باتورخان — سىزنىڭ بولسادا ئاقلما كىلگەنسىز ئىكەن.

داود — مىنىم ئىكرىمچە، تاتار زىيالى جەمەنتكارلىما ئىش [illegible] ئىمىش

باتورخان — نىگە ئالاي، ئىمىنفو تاتار زىيالىسىنىڭما؟!..

داود — موسكوۋىت ھەر ئىسپىسلارعا دۇشمەنى ئىكەچىن كور بىلەن قارى شلادى ئىدى.

باتورخان — بىر كامونىستلار، ئىدىيالوگىيەلارى بىلەن بىرگە باقىن تۇرغان جىسمى زىيالى جەمەنتكارلارنى ھەر ۋاقت چىنكە قاققانىمىز يوق. سوۋىت تۇزۇمى ئۈچۈن كۆڭلى ئىشلەرگە تالەپچىلەرنى بىر ئالقىشلىمەي. لەكىن بىر [illegible] ئىدىيالوگىيەدان يىراق تۇرغان قىيادال ئىكرلىمە... [illegible] ئەمو ئىتىنگىز، بىلك ئوك ئىشانىپ جىتمىز ئەلى.

داود — سەبەب.

باتورخان — بىزگە ئۈچ ئىتىپ بىر تاپقىر جىمرگەن ئىلمى بىوك كىشى بىر [illegible] ئىكەن؟!..

داود — مىنىمچە سىۋىتلەر ۋلاسى ئانىرم كىشىلەردىن قورقۇ [illegible] ئىبىدىنى ئۇتكەن بولۇرغا كىرەك.

باتورخان — دوس، بىز ھەزر سىزدەنده، سىزنىڭ ئىپەدمەنلارنىڭ ئىدارىدا قورقمىز شولاي بولسادا، تۆزۈ فرونتدا كىم بىزگە دوس، كىم دۈشمان ئىكەنلىكىگە ئەلى [illegible] زامانىدا ئاچىق كوز بىلەن قارارعا تىيىشىز.

داود — شولايمۇ؟..

باتۇرخان — ئۇرۇش-بۇرۇنقى ئىدېيالوگىيە ساھەلىرىدە، كونتر رېۋولۇتسىيەنىڭ ئىپادىلىرىنى قەدەملىرىنىڭ قاملارنى قۇرۇتۇپ تاشلىدۇق. شۇ، كونتر رېۋولۇتسىيەنىڭ چىركەن تولەكسىنى ئۇستىمىزدە ئەلى ھامان ئىشچى-كرەستيەن ئۈچۈن زارارلى مىكروبلارنىڭ قالدۇقلىرىنى كورۇرگە توغرى كېلەدۇ. ھەممە ھەزىر، شۇ مىكروبلار بىزنىڭ ئۆزۈ ئىشلەيدىگەن ئىنگىنىزگە كىرىپ كىمىرىرگە تىلەۋلەرىدىن بىز ئەلى ھامان ئەمەس تۈگەلمىز داۋۇت ئەپەندى.

داۋۇت — ھەي، سىزنىڭ بۇئىستاقىيەكىز مېنىڭ توغرى كەلمەي مېنىڭ ھەر بىر رېۋولۇتسىيە قوزغىلاڭ بۇ قايىدىدا بوق، مېن ئالپاۋت توگۈل. شۇلاي ئۇق مېنىڭ قايناراچاق يۈرىكىمدە بوق. مېنىڭ بۇتۇن باياتقان ئۇزىڭىزگە مەلۇم تاۋاردا ئاپاروتىدا ئىدى. پىرېۋاروت ياساپ ئانى نەچچە بىر كىمدە بۇ مەنە ئالماۋاتادا كۆرۈم مېنە. ھەزىرگى ۋاقىتتا مېنىڭ ئىنتېرېس شەھەر پرالېتارىياتى ئىنتېرېسى بىلەن بىر.

باتۇرخان — سىزنىڭ ماللارىڭىز كالچاكقا چاغلى ئۆزىڭىزدىن كېتكەن ئىدى شۇلايدا كاراتىلىدى ئەترەت بىلەن كرەستيەنلەرنى بوغازلارغا چەپ كېتىۋاتقانى ئۆز كوزىم بىلەن كورۇپ قالدىم بىت. مۇڭا نې دەيسىز ئىكەن؟..

داۋۇت — مېن ئاڭا ھەزىر ئامىسىز بىرلىپ ئىشلەيدىكەن ئاھماقلىق دىيپ كەلەرمە.

باتۇرخان — بىز ئاڭا ئىپادىلىق، كونتر رېۋولۇتسىيەنىڭ قالدۇق مىكروبلارى دىپ قارايمىز. سىزنىڭ ھەر بىر ئەگەر بولماغانى توغرىلى ئولى. ئىدېيالوگىيەگە بولغان شۇلاي بولەچ، يۈرەگىڭىزدە مەككى ساقلاپ قالاچاق ئاچۇ بىلەن ھەر ۋاقىت بىرگە قارشى بولغان ئاممىنىڭ باشىدا تۇراچاقسىز.

داۋۇت — سىز، باتۇرخان ئەپەندى، ئۆز فىكرىڭىزگە، ئىشلەگەن ئىشىمە ھەر بىر كېرى سۆيلەيسىز. مەنە مەسەلەن، سىز ئۆزىڭىز، ئۆتكەندە نېمىدىگەنە ئامىلار، ئىبەرمەدىڭىز، دىن تۇزەتۇچى بولىدەر، ماركس ئەسارى، پوروشكېۋىچلەر بىلەن دەۋەت دۇمانىدا بەنەشە، ئۆتەررع، ئۇيلادىم. مىللى كاپىتال ئورچىتىپ مەيدانە بولۇغا يۈردىڭىز. شۇ ئۇق سەۋىتلەر ۋلاسى، قارشى تۇرلىكەن ئامملارنىڭ ئاپپاراتلارىدان بوسى ئىدىڭىز. سىبىرىدە مىللى ئىدارەنىڭ ئىشانچلى بىر ئازاسى بولۇپ كالچاك ئىشتىكى تۈبىدە مىللى بولەك تۈزرگە يۈرىدىڭىز. سىزنىڭ شۇ ئۆتكەندەگى ئىشلەرىڭىز، كاممۇنىس بولۇغا ئوكاسىزلاماغانلار بىت. شۇلاي بولەچ ئۈستىمدە راتنەمدىن باشقا بايلىغىم بولماغانى ھالدە، نېچە ئىندى مېن ئىشچى-كرەستيەنگە زارارلى مىكروب بولام ئىكەن؟..

باتۇرخان — سىز، مېنىڭ ئۆتكەندەگى ئىشلىرىمنى ئېسكە تۇشىرىپ بەلدى. دۇرۇستلۇقچى، تورلاتمەكچى بولاسىز... ئالبەتتە، مەسەلە ئۆتكەن بىلەن ئەمەس. مەسەلە ھەزىرگى ئىدېيالوگىيەدە.

داۋۇت — بولۇقتار ئۈچۈن ئوگۈل، سىز ئوكايى بىلەن كەمە ئەيتىم.

باتۇرخان — مەيلى، ئەلبەتتە نېچىك بولسۇن، مېنىڭ ئۈچۈن بارلىق ئىشچى-كرەستيەن ئالدىدا ۋىجدانىم پاك بولغانلىقىدان، ئىدېيالوگىيەم توغرى بولغانلىقىدان.

ئۈنچەبەگى ئىشلەرنىڭ مېنىم ئۈچۈن ھەزىر ھېچ بىر ئەھمىيەتلىرى يوق. بەندە ئاتادان خالى تۈگۈل. بۇنى نى ئاشىبايتىسە، ئىككىنى راۋۇقايت.ئەقەتلىما..

داود — مېن سىزگە ئىشانىرغا مەجبۇرمەن.

باتۇرخان — نەمە مېن سىزگە ئىشانمىمدا ھەم ئىشانىرغا ئۆزىمنى مەجبۇر بىر دەپ بىلمىيم... چۈنكى سىز مىللەتچى دە، واتانچى دا. بىر كەمدە تۈگۈل، سىز ئىنگاييست تارگاشقىنا.

داود — بەلكى شۇلاي بولغانمىدۇر، لېكىن ھەزىر ئالاي تۈگۈل.

باتۇرخان — يالانىڭ نىش سەمەرساك دا ئاغوۋى قالا ئانىڭ ئەمما سىزنىڭ مىللەتچى بىز كىشىلەرنىڭگى، ۋىيدان قالغانلارنىمىز، نەرسە تەلەگەنلىكلەرىن ئۆزلەرىدە بىلمەيلەر، واق مىللەتلەرگە قاچان دا بولسا مۇندى كېلىك رەۋىشدە بېرلگەن ئازادلىقنىڭ ئىبىردا ئۇۋشاشنى بارمى؟

داود — بېرلگەن گىنە شول

باتۇرخان — نەرسە ئۈيتمەكچى بولاسىز؟

داود — بېرلگەنىنىڭ مېنىڭچە دە بولىرغا مۈمكىن دېمەكچى ئىدىم.

باتۇرخان — مېنىڭچە مەندا ئۇرۇن يوق. ئىشنىڭ كۆرسەتىدىكە ۋلاس دولەت ئىشىنى دە، سادىقا ئىشىنىپ بىرلمەيدى. بز ئانى كۆرەپ، قان تۈكمە ئالدىق. قان تۈكمە ئالغان نەرسە قان بىلەن ساقلاناچاقدا.

داود — كۆررىز.

باتۇرخان — دۇرس، سىزگە بەلكى كۆرگەگىنە بۇرى كېلۇ، ئەمما سىزنىڭ بالالارىڭىز ئانىڭ رەھەتىن، قەدرىن بىلەلەر.

داود — ئامىن!

باتۇرخان — ئەكتنچكە قارشى، بۇن كۆڭلەمن چىققان تىلەك ئەگى

داود — سىزنىڭ كاموۋنىيستلارنىڭ بۇن كۆڭلەمن بولغانىدا. مېنىم ئامىنىم نىيكە چىن كۆڭلەمن بولمى دېكەن؟!.. سىز ھامان بىزگە يالغىن قاراشىڭىز باتۇرخان ئەفەندى... ئېيتىڭىز، نى ئۈچۈن بۇل ئالاي؟

باتۇرخان — بۇرۇنقى كەكرى دېب كۆرسەتىلگىلىك ئامالى بولماغانلىغىدان

داود — سىزگە ئاگىتاتسىيە ياسىنى — تۈگۈلمەن. مىڭا بۇل سىخەيپەجەد ...مەلگە قالدىق. مىڭا بىزنىڭ بۇرۇن، ئىش ناھو ئىشنىڭ سىز نېچىك قارىيسىز؟

باتۇرخان — بىزدە سىزگە يارلىقلى تۇرنىلار بولماس. ئاندان سىزنىڭ مۇندا مېن بىر كىچكىنە كىشى. ئىشقا جېرلەردەن سۇراشىپ قاراغىز!

داود — بۇرۇن ناتلىماي نەقەدىر دە سىز مىڭا دەلالەت كەچەرىنى بىرە ئالاسىزمى؟

باتۇرخان — مېنىم ئۇرۇندا سىز بولساغىز نى ئىشلەر ئېتەدىگىز؟

داود — ئەلبەتتە ئالمىيم... ھەيىر، بىلمىيمەن. مېن سىزگە ئىشانام.

باتۇرخان — مېن بىرە ئالمىيم، چۈنكى مېن سىزگە ئىشانمىيم.

داود — ھەيىر... خوش ئېيتىڭىز، ۋاقتىڭىزنى ئالدىم.. خوشىڭىز!..

باقرجان - خوشنعز!.. قاراعز ئەلی داهد ئەمەسدی. [illegible] سیمفی، سەیاسی، ئیدیالوگییە یاعندان رەسمی دوشمانلار بوساقدا. خوسوسی تورمشدا ئیسکی دوسلقنی دەوام ئیتدرگە مومکین. سۆیلەشب ئوتنررعا کۆارتیرتما کیلەنگر!

داود - مەن سینفی دوشمانم بلەن خوسوسی تورمشدادا دوسلقنی دەوام ئیتدرمەس ئیدیم. خەیر، مین سزنی هەر باقدان دوست دیب ساناعانم. نەقەدەر شادلق بلەن قابول ئیتدم. خوشنعز!.. [illegible]

VI - باقرجان [illegible]

باقرجان - میکروب، میکروب، چقلداعان میکروب!.. هە، قاراسین ئانی، مینی هەر باقدان [illegible] ساناعان [illegible] رەهبەرلەمەکچی بولا... [illegible] ساپرئیت، بانك بار [illegible]، خوسوسی تورمشداعی دوسلق بلەن [illegible] دوشماقنی [illegible] سین!.. ئوینمە قوناق بولب کەل، قابول ئیتەرمن، سیلارمن. [illegible] سەمفی [illegible] قارشی کیلەسك ئیکەن. ماکلادکنی دا [illegible] [illegible]

[illegible]

VII - [illegible]

میسباح - توقتا یگت. قانالار [illegible] ئالای. مین [illegible] دۆسلی ئوك مینده گرازدان. [illegible] [illegible] کیلەی قایا باریم..

فەتحی - واقتندا کیلورگە کیرەك. کورەسز بیت ئوچ سەعەت نیمەی؟

میسباح - سزنك شاپتان وافلار [illegible] یوق، ئور واقتم [illegible] چەب [illegible]

باقرجان - نی یومش ئابزی؟

میسباح [illegible] [illegible] کشی [illegible]

باقرجان - یومشمەرنی ئەیتنگز!

میسباح - مین یورتلارنی قایدارا توزعان کەمیسیەگە. ماشائاللا چو، چو... سوبحان ئاللا!.. مین [illegible] نگی کم، نی [illegible] باشقا من ئیچو؟!

باقرجان - یومنشنعرنی ئەیتنگر؟

میسباح - ئەیتودو، ئەیترمز ئاللا [illegible] کیم کورنشات! [illegible] [illegible] نورەده [illegible] یاری، یاری، یارەکەللا... ئوفتدان کشی [illegible] تکتلەیده کیسە، بولای دایونا... حی حی حی! یاری یاری!

باقرجان - سزگە نی کیرەك؟

میسباح - یوق [illegible] نگی چاعدا میلەت دیکەن [illegible] [illegible] کیسە [illegible]. کاممونیس دیکەن یچاعکدا بار [illegible] سبك.. [illegible] ئوچون، نی ئەیتسەڭدە، قانقان [illegible] ئورس تورەسدەن موسلمان تورەسی یاخشراق

ئىسىنى . . . ئېكىن ياق بىلەن كېسەبز دېيلىك، ئەۋ؟.. ماشائاللا، ماشائاللا .
ئەمما بر ئوقنىماعان نادان بولعاچ. رەتن، چيراتى ئانابلاماعاچ ئوتقا كىركەن كەرەلەك ئۆسلى ئۆتلەكدە قالدق. ئوگدان‌دا ئۆندىلەر، سوللدان‌دا ئۆندىلەر: مەللەتتكز دلەن‌دە ئۆنەلگز. كالچاك بلەن‌دە،يۇنغى‌ننىدىكر، ،شول فەدەرئۆنلىك. كە دگت، تاموقدا يانارلق يونئىزدا قالمادى، ھى‌ھى‌ھى!..
باتىرخان - سۆگەنى قات سزدەن سورەيم. يۇمشىز نەرسە؟..
ميسباھ - مين توبەن ئورامداعى يۇرتمدك ئورتىمە قايتارئىۋون سوراب، ئورنلارنى قايتارا ئورعان كەمىسىيەگە پراشىنىيە بيرگەن‌ئيدىم. جولەرئەيتەشلى. رىب ئوردى ئېيندى، براشىنىيەمدە يوق، ھاۋادى‌دا يوق، يۇرتىمدا يوق. يوق بو؟ ئارتندان يۇرب، مە ئاللا حەزر، ئېكنى كەم كېير ماتا تورداردم
باتىرخان - يۇرتىڭز بروەمى؟
ميسباھ - كچكنىە، بىك كچكنىە، يۇرت دېب ئەيتەرلىكى‌دە يوق
باتىرخان - نىچە قاتلى؟
ميسباھ - قات سانى كوب ئالىك. ئوچ قاتلى؛ ئوزى كچكنىە.
باتىرخان - نيچە كۋارتىرى بار؟
ميسباھ - سانى باشلاساغ واتىر سانى‌دا ئېشنى ئالىك. واتىرلارى كچكنىە. شرېنى ئارتماسى حەتلى‌گنە.
باتىرخان - ئالاى‌دا نيچە واتىر؟
ميسباھ - بىك قەھەرلەب سانالسە دۆرت، بىش، ئالتى، جىدى واتىرغا تولار بەلكى.
باتىرخان - نيچە تەرەزەسى بار؟
ميسباھ - ئىسەبچە كوب. لەكىن ئېلك يش دەرەزەسىدەن بر يزور تەرەزە چعار ميكەن، واللاھى ئەعلەم.
باتىرخان - نى ئۈچۈن قايتارماقچى بولاسىك؟
ميسباھ - كوز. قولاق بولماعاچ ئيسكىرب ئىشدەن چعب دە.
باتىرخان - يارى، بر ئاتنادان جاوابىنا كېلىرسز.
ميسباھ - كم، سن زبنچار مېنم قوسى بونا كور ئيندى. مين نكى ئىمراھم ماى تۆسلى دوررنيەتدەن وابدالاب ئۆيلەمەدمدە، ميللەتنكرگەدە. ئەرالارنعزعادا. ئوزگىلك كەستيمكەدە سوراعان ھامان بيرە كەلدم.
باتىرخان ارى، يرى. نندى، چعنعز!..
ميسباھ - قراشدرا كور ئيندى . داو ناو بلەن ئۆچنراشماسدا، كشى كشى بلەن ئۆچنراشا ديكەنلەر... قارى كورا، (چعا) (راھر ئاشنە كر -)

VIII - باتىرخانە فەتحي ھەم راوزا.

راوزا - باركوم كيلە، فاركوم!..
باتىرخان - ئورنلارئىزعا ئوتئرئشئزا!..
راوزا - كره، كره، تس‌س‌س!.. سزدە دە يە ەدە كىي كر ارا!

IX [illegible]

سۇنعەت ـ ئيسەنمۇسز ئيمدەشلەر؟..

فەتحى، راوزا ـ ئيسەنمۇسز!

باترخان ـ ئيسەنمۇسز سۇنعەت ئيپەدەش! [illegible] بولسەڭز [illegible] بر واقتلاردا تانش ئيدك

سۇنعەت ـ ئيسەنمۇسز، [illegible] ئوركەر [illegible] ردە ئشليسزمى؟

باترخان ـ بل يارم بولا ئيندى

سۇنعەت ـ [illegible] ئيچك، نيچك، بارا تۇر عاچ برنك ياقدا قالرعانبولمەنعزمىمى؟

باترخان ـ ئوز ئيحتيبارم هەم تلەگم بلەن.

سۇنعەت ـ شولاى، شولاى.. يارى.. ([illegible]) [illegible] دوعدا ئەدن؟ [illegible] فەتحى، [illegible] شاكرو [illegible]؟

فەتحى ـ نەق ئورى. حىحىحى... ([illegible]) مين [illegible] سۇنعەت ئيپەدەش، مين ئەيتەم [illegible] [illegible] ئيسكى [illegible] يوق [illegible] مين ئەيتەم، [illegible] بيت، مالادس!..

سۇنعەت ـ كوروبلەن تاندم... ئاى فەتحى، ئاى فەتحى يگت. مالادس [illegible] چاقدا ئش تاشلارعا بيك بارانا تورعان ئيدك، هەزرده شولاى؟

فەتحى ـ هەزر ئوزم ئش قوشب يوربم مين موندا..

سۇنعەت ـ پارتييەگە يازلدگمى؟

فەتحى ـ يوق

سۇنعەت ـ يوق؟!.

فەتحى ـ مين سۇنعەت ئيپەدەش، [illegible] ئەينكەندە [illegible]

سۇنعەت ـ شولايمى؟

فەتحى ـ بيللەهى شولاى. نگى چاعلاردا شولاى ئيدم. هەزرده شولاى [illegible] ريۋەلوتسيەنى واقعدا ([illegible]) [illegible] ئيتوەكادان [illegible] هەزر سيبدئرب قارا..

سۇنعەت ـ [illegible]؟ ئازا [illegible] [illegible].

فەتحى ـ قارقانى [illegible] ئارتك هەرر، حىحىحى!.

سۇنعەت ـ بولك باشلغى قايسڭز؟

باترخان ـ مين

سۇنعەت ـ سز ميكا قول ئاستڭزدا ئشلى تورعان بوتن حرمەتكەرلەرنڭ ئاتكيتلارن، بولمكڭزده ئشلەگەن ئشلەرنى، كيلەچەكدە ئشلەرگە بيلگلەنگەن پلانلارنڭز تورندا ئيكى ئاتنا ئچندە تولى داكلاد هەزرلەگز!.. [illegible] ئيمدەشلەر!.. (هەلاك)

X - راۋزا، ھەم فەتتاھ

راۋزا – قاراڭ، قاراڭ، ياڭا تارقوم چىلان بەردا تاتلىشىپ كېتىپتۇ!؟

فەتتاھ – مېنىڭ تاتلىشىپ تولامدا تارقىمدا دوامىس ئەمەس، بىر ئەيسەم سىز مېنى سىزگە

راۋزا – ئەي فەتتاھ ئىسىمىش، بوۋقا پارسىيە گە بارمىغانسىز، ئاللا قىلغان تورغا تارقوم بولىدىكەن.

فەتتاھ – بولىدىكەن ئەلى، تارقوم بولۇر ئۈچۈن تارىيىقىغا بېرىپ، تارقوملارنىڭ دوسى بولۇپ ماڭا چېچەكمەن. تارقوم بولۇپ، يولدا چاپارغا ئوتۇرۇپ كەلگەچەك. ئۇل ئىش مېنىڭ ئەقلىمە بارامى.

راۋزا – بارامى، ھاھاھا!.

فەتتاھ – ئەسىي. قانۇ چەت، ھەيۋە يۇرۇ سۇۋىق ئۈچۈن دايىلىنى دىدۇ كەرلا دى سېن مول بېكە، ئەيىدە بار، ئىشكىنى ئىشلە. تارقوم ئۆزگىشىنى بولغاچ تاغدا ئىراق ئىشلەرگە كىرەك. ئەقلى - مىقى كىلسەك باشقادان سىپماس. دىلىم مېنى تاپى، ئەدەنىدا، سوتىدا ئۆتكەن يەكتىنى. يالقاۋلانباشلاشقا سىفىنىدە قوزلىدە سېرماس ھەقىقىسى!... (ئوچىنا ئۆزى).

راۋزا – سىس-س-س!. (ئاستا، بىر ئىز بېرىپ ئارقىدىن راۋزا)

IX - باتۇرخان، فەتتاھ، راۋزا ھەم دىلبەر.

دىلبەر – مۆمەكچىمىنى؟

باتۇرخان – (ئۆزىچەغىنا) رەھىم ئېيتىڭىزا! (قاراش - تۇرادۇ).

دىلبەر – (راۋزا) باتۇرخان ئەمەندى، بىر مېنى تاتلىمىسىرەي ئەدى!

باتۇرخان – مېنىڭ ئادىمىم دىلبەر ئۇتالىش. بىلەك تاپىم. لەكىن ئەھۋە ئېيتىڭىز. بۇنى قابول ئەمەرگە ۋاقتىمدا يوق ھەم ئەسلىدە ۋگېيەمدە بىلەرمەنى!.. (چىقىپ كىتىپ بار: گاسى باشىدا تۈگەپ قالا)

پەردە تۈشە.

جيدنچێ پەردە.

ای امينێ

ا- زەيندين هەم ديلبەر.

زەينتدين — ...رو ئوسەلێ انداا ئوزرب يارلا، وا... ... ...ىس' ديلەر، دللوس! . . باپادير كە، جوقنراق چوچقا، چق مۆذ'. .

ديلبەر — (...) بوئلێ قلان، توپاسلانماسائدا توپاسلماك جينەراك

زەينتدين — ئاى ئاللا، باپادير كە ديمو توپاسلغمنێ؟' . . باپادير كە ... نورك شاشدك ئيچ . .

ديلبەر — بارى، يارى، پاپاسلانب ئوترماسان نى كبوەك؟ .

زەينتدين — ئاپياى، بردە سركەك بو كونەرمى ئيكان سيملك، ملاى بەعاچ قارت خاتنمێ قاپتارمى‌دا بولماس ئاحنرێ . . .

ديلبەر — يارى، قاماسانك قاينەرسك . . . چوا ...

زەينتدين — بتلێ، بتلێ باپادير كە جان كيسەگم، بساووم، ئيركەم ... نلێ، سين بولعاندا قارت خاتنلار ئۆشكۆگەن ئيمدێ . . .

ديلبەر — نەرسە كيرەك بوك سيكا؟ . .

زەينتدين — چەپچنمە، چدچنمە، مە بشول ۋيكسلمێ قاراب چق ئەر فەلشفسێ يوق مكەن؟

ديلبەر — قارا ئەلێ زەينتدين، بشول ۋيكسللەرا بلەن باشەمێ ... رەتلەرگەە توشننە ئالەيم.

زەينتدين — توشننە ئالەيم، حا حا حا؟! . . مين توشنمم ئيچ، كيمەدرب ئلەرده ئوقمادم، ئونيۆيرسيتيتكەدە كرمەدم، پراستوى ئشكولەادا يورمەدم . ... شنسنده سرەرلك بولماعاچ گيمداريە بنرووكدە نى بايدا بوك؟

ديلبەر — ئەى، بازار تاتارێ توسلێ باشمێ قادرما ئەلێ.

زەينتدين — بازار تاتارندا حيكمەت بيهى باپادير كە جان كيسەگم، ديمەر بو بساووم، ئيركەم، بازار تاتاردا حيكمەت. سزلك تيرەدەن دەرەكەب بەچاى ئيندێ حەزر، (كو كنورگننە سوءب) نيپ ئابزاگدا حيكمەت، نسدا! . . داەد قاپناعاپنێ ئەينەم ئەلێ، مەسكەودە ئوقتعان بيت. شولاى بولسادا سوقر بر بيلك بازار دەرەكەتن ئاگلێ ئالمى، حەرر بشول ۋاگونلاب، ۋاگونلاب مال جيەرب نوروچى كونشونلاردا، ماروولاردا، سينابللەردە بوق . . ئحقدەاى حەرر ئاللا جان كيسەگم، ئۆشكورگەن، حەزرگێ زاماندا جيدێ قات بسو، جيدێ قات بئوت كيچەب ئاوار تاتلا، قايا كيتدا ئيمدێ' . . بوتر ديگەچ، بوتر! . .

دىلبەر ـ قورچاق نۇسخىسى قارشىدا ئۇنىڭغا ئىشەنچ بار ھېيىم . .
رەيىندىن ـ ئۇنى، نېمە لازىمچە ھاجەت يار ! . .
دىلبەر ـ ئۇنداقمۇ بە؟ . .
زەيىندىن ـ جىبەرگەن ماللارنىڭ ھەم ،دۆروژنىكى ۋېكسىللەرنىڭ ئادەم دېگەن (قاشقار)، ئانىدا ،ئون كۈن ئىچىدە ياكادان ئاقچا ھەم سوراشقانلىق ، دۆروژنىكى ۋېكسىللەر جىبەرمەن دېگەن. ئادرەسنى ئاۋارىشىسكىم يوبىدىم ، قوي. قوشىمى ئۆزىم قويىمەن. مەن ئاللا بويرىسا كېلەسى يازدا، مەسكەۋدەن بازا بولۇپ قايتىمەن. تەكلەتتە، تەكلەتتە ئانغارى. قاسۇلدا كۆپ . ھەق قويۇپ قويەمەن! . . ماشىنادا بىروىنى بەلكى تۇرغانسىڭىز بىت.
دىلبەر ـ ئاي، قوي ئەلى، زېھنىمنى تارانما!
رەيىنى ـ پىيانىمدا ئۇيمى ئالا تۇرغان بارماقلار ماشىنادا ئۇينار ئەمەس . . . سەزەي . . . قابا شەرىپ بىر!
دىلبەر ـ بو ئىشنى بىلدۈرگە ئېرىك سىز !
رەيىنى ـ (سىزىپ) ساۋ ركوسكى دېيىك نەدە ! . . ھا، ھە، ھا، زىيمىنى ئىلاجىندىمى ساۋناركوسكىمىن سابىرا . . . نە ئادرەسى داۋىقا مەدانۇش ۋە بۇ دا نەشى. ھا ھا ھا !
دىلبەر ـ توپاسلانماسانا زەينۇش!
رەيىندىن ـ سىنى، سىنى دىللوس . . . سىنى باياديركا ! . . (يىرلا)

О баядерка мы тебя любим
О баядерка через тебя страдаем

دىلبەر ـ بولدى، قىل قوي
رەيىندىن ـ قاي، مەن نەيە كەمىچە بەردىڭمى؟ . .
دىلبەر ـ قارا نەي، رەھمۇش ،بو كۈندە كىينۇغا بارا ئامچا قالدىمى؟
رەيىندىن ـ بىجە مەرىدە نەيىتەم مەن سىڭا . . . ھەل ي ھەرگەن چووالغان . . . ۋساي تۇرما دىب . . .
دىلبەر ـ ئەي، ئاراتماسا بارۋاسىق تاغى . . . . كەرا

II ـ ميىسباھ، زەيىندىن

مىسباھ ـ ئەسسالامەئەلەيكۇم! باي ئۆزىدە ئۆيدە ئېكەن! . .
زەيىندىن ـ ۋەئەلەيكۇمئەسسالام، ئەيدە ھاجى ئابى، ئەيدە!.
مىسباھ ـ قاي . . . قالىق! . . نى ھەللەر بار رەيىندىن ئەم؟ بىلىپ تايىسەمى؟
رەيىندىن ـ ھەۋىندە كىشى تايىمقنى؟
مىسباھ ـ تامىر ئىبدى تايىسىز. ئاللا بىيرسە

زەينىدىن — باينىترلار دۇلار. ئىككى مايدەك بالوكلارنى توسەرگەدە حيتمى

ميسباح — يارى-يارى، ئاللا بيرسۇن، ئەيدە، بىر فارت دايلار كۆيە تۆشكەن تيرى دۇسان، حيكمەتنى حودا. قووتۇلدۇقدا قالدىق هيچ حەللەنر حەل يوق.

زەينىدىن — ناسيب بولسا بولر ئەبى.

ميسباح — بوھى ئيندى، بولمى. بيش يۇزنداي بىرسىن مايە رمادلار بىت ئەلبىسىلار، قارتلىق بىلەن رەتنى بىلە ئاماعادىر كىيرەسىن. ئەنە ميعماء مالابى بيورنى قابنارىدا ئالعان. كومەچچى شەرىعكە سەنقاندا. رەيلى بىلجەن كورەسن.

زەينىدىن — دەرس ئەنەمەسن ھاجى ئابى، رەتلى بىلودە حيكمەت بور. حەر. كى واقتىدا ئيشكەن قووت چعرسالار، تەرەرەدەن كرر كەكىرەك، تەرەرەدەن قوسلار بىرقدان كرر گەكىرەك. ئابتدراتا تورعاچ يومشارالار مالالار.

ميسباح — بتون، بتول. مەلاي — سالاي بشون. هيچ بىر سوردنى تۆشەدۇرۈپ بوسەى تۇرلەرنىڭ. بورى — مەرى ئۈچ كىيىم كەوش بىردم، ئەلى بشولك ئۈستنە تۆرمە گەتلەكە باردم. بىرسنمە ئيللى بسومنى تۇرنكەن ئىدىم، رازبوى سالا باشلادى. ئاتامى دىب تورام. ئەلە ئەللى بسومنى ئازسنووى بولعان ئىمدى.

زەينىدىن — تۆرنە بىلركە كىرەك حاجى ئدى، تۇرنە بلودە حيكمەت سەدەھەنىدە بيسميللا ئەيتەي بىرسەك قابول بولمىدى. تۇرنە بىلودە حيكمەت!

ميسباح — شولابىلر، شولابىلر. بوتى دۇنياسى چەكمەرە كىلدى. بوتنى ئش. بوتنى بارىسە داكاچا بولب كىتتى... ھ راب تۇرامدا زەينىدىن ئىم، حادرانعا قالام. كم ئيدك، كم بولدك؟ بى ئەيتسەڭ دە ميندە كشى بولدك سىن، ميندە. كم ئەيتب كىم ئش دىر. كىتكەندەگى ئۈچ تىلك مالاى باشلق بىلەن بوتى دنيا حەيرچلىككە بىلە بىلا باشلقدا كىتتى. ئاتىكالار، بىكەچلكدە حەزرلەگەن بەرتلين ابىق ئىمماربىيە بتركەن قرن ئىسداده قويدك. دۇنيانك ئاستى ئۈستكە كىلدى. ئىسكى بايلار بىتك، حور بولدق. ياكا بايلار بتودى ياكا. تورەلەر، بك راكونلار. ياكا سالدانلار، پالسيسكىيدا ياكا. بۇنىنىسى ياكا. ياكا. حير بىلەن قوياشقا ئىسكىنچە قالدى. بولماسا ئوبەسى ئيدى ئيندى تيرتورەك.

زەينىدىن — ئوبەرگە ئولسكنرردر ئەلى، بورب قالرعا كيرەك. دنيا ئبكى كبلمى.

ميسباح — كىلەدە كورمەسن، بىر كيلگەن دۇنياسىدا چەكمەرە كيلدى بز ئيندى بىر، بىرى. گوناهنىر بولعانىر ئيندى... ئاللادا نى نشلەرنى بار بىر كورەسر كەولمونك. ئاكا بىلەن حنلارنى چعا دىت ئاي مين ئەللا ئوريمدا نوگل، كورسەتر ئىدم مين ئالارعا. تەوبە، تەوبە. شولار بىلەن گۇناھلىدا بولب بتەسك. بىر كۈن كيلر، بشوىدى قايتنرر تۆز ەرن، ئەدە ئىتتە ئالماسلار. بۇن برنى نالاب، دۇنىدرب حاراب ئيتتلەر. ئالالىنى بولدرە ئالماسلار ئالا بوبرس، هى هى هى!.. بتدك، تەمام بتدك.. ئەلى زەينىدىن ئىم. بشونك ئۈچن ديب كرگەن ئيدىم كىمەتكدە ميگا بەر ئش تابالماسمى؟ ئاللا حەرر،

منە قاتيرغا تولەرلك دە رەت قالمادى. ئلك سىن مىندە حرمەتچى ئىدىڭ، حەرر مين ،بوليم. ئەيلەنگەچ ئەيلەنب بتمرگە كيرەڭ ئيمدى.

زەينىدىن – حەرركنى واقتدا كولەب حرمەتچىلەر، پريكىشچكلار توتارغ برامى ئاندان ...، تورلىس ئەينكەندە. سىن حاجى ئاسى حەزرگنى سەودەنك حكمەتىمەدە توشنمە ئالماسك. حەزرگى زاماندا ئاچاى ... حكمەتلەب ئش ئيتەرگە ،تورى كيلە.

ميسباح – ... ، ... ، ... . ئورمدە ،بولر ... ئشانماغان ئيلىم، ئاقشامان چەشلى، توقن بر بەرئلب قاربم ... كمە كردم. ئندە ئوتترا ... ئەدە ،بوشا، بورەكدە يدا، ،ئوە، ،ئوە ە ە ە . . . دتەسىدوغاچ نەسلك ئەكەن بارى زەيندىن ئىم ساو ،بول. عەيلەب قالما! ئوز كشنى ،وغاچ كرگەن ئيدىم ئيمدى، ،ئوە ،ئوە، ،ئوە ە ە (چقا)

III – زەيندىن، دىلبەر.

زەينىدىن – دەمەس!.. ديللوس س س!

دىلبەر (كرب) نەرسە؟

زەينىدىن – ئاننىڭ ئانزا كىمنى. حرمەت سەراب كملەر كيلە ئاگاھ ە ە! (... چقا).

دىلبەر – قاناتلارگنى جەيمە، جيبەر، ... ! ك ك ئو قابماتام...

زەينىدىن – ئاسراو قابناتسن!. ... كە ئورنى ئشيسك ... ر كم ...، ئەركەم. (چقا ...)

دىلبەر – ئەى، حيبەرسەدە! (چە)

IV – زەينىدىن ...

زەينىدىن – ميسباح حاجى نەرسەدى؟! ... سىن بايلك ئاباكانقاغا بيكەچ بولرغا حەزرلەنگەن قزن تيملىدە قويدىڭ ديمن؟.. تمەرىز ئەلى ... و ئاداق ... بىلدى حيكمەتلەر چعرب توراىر، ئيكى ئاداق ... تيمە ... كوررىر ئەلى. تيمە ... بيمودە حكمەت. ئەي ميىم ... ماباديركام برئون بلغا بەشرەكدە بوسا حكمەتنى ئاعندا باشقاراق ،بولر ئيدى حەير، ... ياقىدان قاراغاندا حيكمەت ... قارتلقدا توگل، مالنى مال ،بولسن ميىن ئوزم ... دى حانن – ... ئازاو نشنى چققادن براتا توشەم. ئازاو تشنى چققان حادن ... حيكمەتلەرەك بولا. بەش ديب ...، ... كامسامولكاغا قاراسا كورسەتر حبكمەتلەرن، بونى يورتكنى ... ،ئە ،بو مين ... ئەينسەم بيكلەگەن تيمر ساندق توسلى. ئچقەس ئورمدە

(دىلبەر ... كاكالە ھەم ... كردا)

V — زەينەددين ھەم دىلبەر.

زەينەتدين — بولەمەمى؟.. باراتام شول كاكاتو ديگەن حيكمەتمى. ئامبريكانسكيلەر دەمى ئحەمەلەر ئيكەن... (ئەر ئيشەن) ئحەمەد، بۇرۇن چىققان بو!

ديلبەر — ياشى بولغانمى؟

زەينەتدين — پيرۆۋى سورت!.. (ياشىنى ئچەلەر) حاحاحا!...

ديلبەر — ھەرسە تاشاس نەعى؟ ئىشەعان. ئحكەن چاعمدا شارقىلداب كۆلۈو نى پرىلەيچمو.

زەينەتدين — ئات داش علاعى ملادى بىسكۆيتلەب كاكاتو ئحە، ئە. حاحاحا! قارشىسىدا ئاداكاتلار ئوچون ئەسلەرگەن باداركا!.. ([illegible]).

ديلبەر — بارى، بارى، قلانما، بولدى بولدى!..

زەينەتدين — بەدى، بەدى بيبى بابادير كاحانىم. ئىركەم!.. [illegible]

ديلبەر — شوپيردانى ئچمە. نى پرىلەيچمو.

زەينەتدين — شوپيردانقا حيكمەتلەرەك بولا بول [illegible] مەرحەممى قەيەدەن تورعەنىب شول حيكمەمەن كەرسەدەسى ئيدەنى بى ئشلەر ئىدى ئيكان؟.. تكى تمياتورداعىچا كوزلەرن [illegible] حەدلى ئاچب [illegible] ئەدى [illegible] حاحاحا... تمياتر ديگەندەن بەرلەك تاتاردا يەرسەك بەرادير كىسى تۆسلى [illegible] بوار ميكەن؟.

ديلبەر — تاتارعا نەعى!..

زەينەتدين — مەندە شولاي ئويلىم. ئاي ھەي ئاقفىرعا كيرەك [illegible]. بول قچقىروعا يۆرس بولەلارىعما يەدى ئالا تورعاسىر. [illegible] حەتلى ئقفىرعا [illegible] ئاعاي، ئمى بوعىرى چدماس ([illegible])

ديلبەر — يەسير تۆسلى چاي. چوق كىلمەنەى. چاپلا [illegible] ئەرەن نى پرىلەيچمو

زەينەتدين — چاپلادەى ئاشاسا تەمى، ئەرزەتنى بەلەمى ئانك. چاپلار تودا حيكمەت قىب [illegible] ن بيرا!..

ديلبەر — [illegible] كاكاتو [illegible] نى بىرلەيچمو

زەينەتدين — كەتر، كەتر، كاكاتدا ئورمەتكى. ئەرساقدا [illegible] نى پرلەيچمو ديگەنلەك [illegible] بولسى!.. داواى!

ديلبەر — داۋايلامى بۇلدب [illegible]!

زەينەتدين — داۋاى، داۋاى!.. كيىر!.. [illegible]

VI — [illegible]

زەينەتدين — بولعاندا حيكمەتنى يات قارعا كيرەك. ئاكدان ئەلەد نيمەدى ياكا بالشيۋيكلار چەب حيكمەتلى باشلادلار، ئحەر ئمىدە بولماس حەير

ھەرر جېردەگى دەشۋېكلار توگىن كوكلەگنى باشىۋ كلاردان‌دا ئاللانمايز.
ئەيرە ئاشارغا ئۆيرەندك ئىمدى (دىلبەر كاكئو كرتە).

VII — زەينىتدىن ھەم دىلبەر.

زەينىتدىن — (ئىچە ئىچە يىغىداپ) ئە ئە ئە! ھا ھا ھا!..

دىلبەر — ، و بى ئىشلەك ئىمدى، ئەيتكەن ساين كيرى كيتەسك . .

زەينىتدىن — ئۆينەپ تۇرام ئېكەن ئەلى .. ھەرر گمە كياب كيتكەن قارنەمك كم ئېكەنن بلەسكمى؟

دىلبەر — ميسباھ ھاجى، يە نيكە؟ . ئەنك بى قرلەنى بىر؟

زەينىتدىن — ميسباھ ھاجى دوۋوندا ھيكمەتدە. ئۆرن سۆرارغا كيلگەن، ھ ھا ـ !.. ئۆن بيش يىل ئالك مين ئاگار ئۆرن سۆراب بارغان ئېدىم. ئايرما شۇندا، ئۆل مېنى ئايغا سېكز سوم بيرب خزمەتكە ئالغان ئېدى، مين ئانى بر بيىمكەدە ئالەم ئور ئەيمەسى، ئامېرىكانسكى بولرغا كيرەك. ئامېرىكانسكى بولودا ھيكمەت. بيلدى توكسەرگەن‌قارتك خۇرريەتكە ھەتلى سەن ئەنى كورسە، ھەررنامنماس‌دا ئېدك. چيستى ئارسلان ئېدى. ئۆنندەن قوپ ئۆچا ئېدى كيك چاپونى ھبلەنى قادارنب كوركە توسلى ئۆرناپ ئوسكە كەلكەنەدە كوز ئاللارى قاراكەنلاپ كېتە تۇرغان ئىدى ئۆن بىل خرمەت ئەتتىم ئوزدە. ئاغرنى بىللاردا غما ئايغا بكرمى بيش سوم ئيندى. كور، ھەرر بوتەلدى، سارق توسلى، ئوينەپ ميك كەلكەن ئەدىردە ئىشلەر ئامېرىكانسكى! ھ ھ ھا . (ئىشق قاغالار) جيب ئال بۆلارنى، كشى‌بار.. كرنگوا! (نورتىدىن، باتور . .

. . . .

VIII — زەينىتدىن، باتورخان، نورتدين، داود

نورتدين — ئەسسەلامەلەيكم!.. ئۆيدە ئېكەنسك، يەك ياخشى.

زەينىتدىن — ۋەئەلەيكم ئەسسەلام. ئەيدە قايناتاى، خوش كېلدى! ساۋمى قويدعاي!

نورتدين — ئىش بولغەر، بو بىزنك ئېسكى دوستىمىز باتورخان ئەمدانى

زەينىتدىن — ئېشتكەنم بار، ئۆتتىرىشمەز قوناقلار ئوغى تىمەكى . .

نورتدين — دىلبەرنك كيەۋى شول بولا ئېمىسى باتورخان ئەمەدى

باتورخان — بيك ياخشى، بيك ياخشى.

زەينىتدىن — قوناقلار، چەي ئىچەسنگز كەلەمى، كاكائومى؟

نورتدين — يوق كيرەك، رەخمەت، چەيلەر ئىچە . تە نورمىز . . بزورغە ئېيمش بلەن كېلگەن ئىدى.

زەينىتدىن — ئالايمى؟ . . .

IX – ئەووەلكىلەر ھەم دىلبەر.

دىلبەر – ئىسمىنى ئەيتكەى؟
نۇرىدىن – ئوزۇڭ ساۋمۇ قىزىم؟
باتۇرخان – ئىسمىمىز دىلبەرخانىم. مۇبارەك بولسۇن!
دىلبەر – رەھمەت!.. بى ھەم داۋۇد. مەشھۇر نۇراسىڭ؟
زەينىدىن – قوز قىلارغا چەى دىيكەن ئىدىم، ئىچمىز دىلبەر.
دىلبەر – سۆيلەشە، سۆيلەشە ئىچەربىز ئەلى.
نۇرىدىن – بوق قىزىم، رەھمەت، كىرەك نوگل. بىز كىيەوگە ئىش بارىگىمە كىلدىڭ.
دىلبەر – سۆيلەشە، سۆيلەشە ئىچەربىز ئەبى... فاتىما، فاتىما، سەماۋار قەدى.
نۇرىدىن – يە يەشلەر، باشلاڭىز، باتۇرخان ئەفەندى سىز باشلاڭ!
باتۇرخان – بىزنىڭ سىزگە كىلووىمىز زەينىدىن ئەفەندى، باشقا ئىقتىسادى سەياسەتكە بەيلەنگەن.
زەينىدىن – نىچۈك بەيلەنگەن؟
باتۇرخان – يەعنى نىمە نورىدا سۆيلەشەكىمىز بولابىز.
زەينىدىن – بولا بولا، سۆيلەگىز، سۆيلە.
باتۇرخان – بالشىۋىكلار ۋىلاسىنى ئالو بىلەن بىرگە، بۇتۇن سەناعەت، سەۋدە ئىشلەرىدە ئۇر قوللارىمىز ئاتىپ قاراغانلار ئىدى. بەكىمى ئىش چەماعاچ سەۋدە، سەناعەت ئىشلەرىدە نىمە ئۇيلاپ چىقارغان بولدىلار. ھەزىرگى زاماندا قوللارىدا بىر قەدەر كاپىتاللارى بولغان بەش سەۋدەگەرلەرگە بۇل بىر بولىك بىر سەۋدەگەرمە بۇشنىمە ئىش كۆررگە كىرەك.
زەينىدىن – ئەبى، ئەبى، سىزگە نوشنىمەدە ھىكمەت، خوش، خوش؟
باتۇرخان – بۇ مەسئەلەدە بىز فەنكە، بىلمىگە، سەياسەتكە قايانماسلىق ئومىر گەسەۋىيەت ۋىلاسىنىڭ زاۋوىيەسىز بىرىك رىچىكلارى بولۇپ قالاچاقىز، بالشىۋىكلارنىڭ بۇتۇن نەلەگەنلەرىدە بۇل.
دىلبەر – عافۇ ئىتىڭىز، سۆرەڭگىزنى بولدىم، سىز ئۆرۈنگەردە بالشىۋىك بىر باتۇرخان ئەفەندى؟
زەينىدىن – بالشىۋىك؟
نۇرىدىن – ئايىندى ئىمىدى، ئايىندى. كۆلەمەن ئايىندى، ھى ھى ھى.
باتۇرخان – تۇرمۇشدا ئادەم بالالىنى باشىدان ئۆرىنى ھەللەر ئوتكەنى بىلىك مومكىن، دىلبەرخانىم. لەكىن بۇل ھەللەردە مەككىنىدە چاراپ بولاپ قىلماس تۇچىن، باشىدان باشىمنى ئايىنورغ، دىيپ ئاللاھى تەعالا ئەدەمگە ئاقىل بىرگەن.
دىلبەر – دىمەك سىزنىڭ بالشىۋىكلىنمەنىز فاكت؟
باتۇرخان – دۇرىس. مىن بىر مەعا يافى بالشىۋىك بولىپ ئالماقلاپ، خەلق قووب بۇرگەن ئىدىم. لەكىن ھەرزە تەلاعا شۈكر بۇل ئادەتىمىن قوتۇلدىم.

داود - چېسنكه بىلەن بالشېۋىكلار ئۆزلەرنى قۇتقاردىلار دېكىن.
باتورخان - دارىبر چېستارتماسالاردا، ئۆز ئىختىيارىم بىلەن چىقار ئىدىم.
زەينىدىن - (چېكه جاۋرىپ) قايناتاي بىرنى كېلىنگىز ئەلى؟
نۇرىددىن - نى بار كېمەو؟
زەينىدىن - بو ئەمەلدىنگىز ئۈچ دەرد نوگامىكەن؟
نۇرىددىن - يوق، يوق، ئۇل يىلدان بىنچ بول، قىزىم دىلبەردە ئانى بىلەك بەختى بىلە، باشىدان ئايىق ئەر كىشى، تەمە بول. (تايېب) دەۋام ئېيتىنگىز باتورخان ئەپەندى!...
باتورخان - ئە... ئەپەندى... بىر بىلمايمەن بالشېۋىكلار ئاراسىدا قايناغانلىقدان ئالارنىڭ تۇتقان سەياسەتلەرىنىڭ توبىنە تۇشىنلىم.
زەينىدىن - بىت دۇرس، تۇبىنە تۇشىنمودە ھېكمەت... كىم، ئېيسىمىنگىز نىمەت ئەدى؟..
باتورخان - باتورخان
زەينىدىن - دۇرسەي باتورخان ئەپەندى، بو ئېيب دېگەن نەرسە ۋاقتلى ئىغنا بولاچاق دى ئىمش، بەشىرگەن ماللارنى چاغىرتر ئۈچۈن قۇرلغان ھېكمەت كىمدى ئىمش، دۇرسمى؟
باتورخان - دۇرۇسىن ئەپىنكەندە بول ئېيبدا سىز ئاڭلى ئالماغان قاي بىر سۆزلەر بار.
نۇرىددىن - كېمەو، بو كىشى بۇتىن نەرسەنىڭ تۇبىدەن باب سۆيلى تۇرغان كىشى.
زەينىدىن - ئەلبەتتە، ئەلبەتتە تۇغرى بولودە ھېكمەت. مېنىم مەرھوم بادى ئېيتە دورغان ئېدى: «تىل سوبلەودە بىر ھېكمەت بولسا، تىل ئىشلەودە يۈز ھېكمەت» دى تۇرغان ئېدى سۆيلەگىز، سۆيلە!
باتورخان - نەرسە سۆيلى ئىدىم ئەلى مەن؟...
داود - بىيىك مەئنەسى بولاي كېيەو: بېپ دېگەن سۆز جۇسى كاپىتالى! بول ئاچو دېگەن سۆز ئەمەنلەر ئېيدى كاپىتال كېپىتالنى بودۇرا، مەن بىر سىبىك ئۈچۈندە، بىزنىڭ ئۈچۈندە بىك فايدالىق بىر ئىش قۇرماقچى بولار.
زەينىدىن - سىز ئاغى مېنى دېگنى ئەرتىل بىلەن ھېكمەتلەگەن تۇسلى ھېكمەتلەمەكچى بولاسىز كورەم.
داود - يوق كېيەو. سىز تۇيلاغاچقا تۇگل، بىزنىڭ بىلەن يوردان.
باتورخان - ميليبوللار ئۆزلەرنى قچقىرب دورغاندا ھەرەكەتسىز بولۇر يارامى زەينىددىن ئەپەندى.
زەينىدىن - قايا مېلىبوللار قچقىرا؟
باتورخان - قايا دېسىزمى؟..
داود - سابر نېمىنگىز باتورخان ئەپەندى، ئۆزەم سۆيلەي. مەن كېيەو ئىش نەرسەدە. سىيەد كېپىنار ئارە بىزدە بىلىم بار.

زەينەتدىن — خوش، خوش؟ .

داۋۇد — سىزنىڭ كاپىتالىڭىز بىلەن كەمپىرىسەيلەر، مۇكارچى بولغان كۆرمەگەن ياڭا ئىش باشلارغا قىلسىڭىز بەك خوپ بولمامدۇ؟

زەينەتدىن — مەن نادان كىشى، سىزنىڭ شىكلىڭىزدە كەلگەن تۇيغۇمدا ئۆز نادانلىقىم مېنىكا بولايدۇ:

كاپىتالىسىز قۇرۇق بىلىم بىلەن بىر نەرسە قىلغىلى بولمامدۇ . بىز كاپىتال بىلەن بولۇپ دۇنيانىڭ ساپ ئالدى بولا قەدىمىي ئۇقۇشلار ئاراسىدا ئىشلەتكەنلەر . قۇرۇق بىلىم بىلەن ھېچ نەرسىنى ئىشلەتمەك مۇمكىن ئەمەس چارا. سىز بىلىمىڭىزنى مېنىڭ كاپىتالىمغا ئالماشتۇرغىلى تەلەسەڭىزدە، مەن كاپىتالىمنى سىزنىڭ بىلىمىڭىزگە ئالماشتۇراسىم كېلىمۇ. مەن، دىلبەر ئەيتمىشلى، ئامېرىكانسكى بولسەم ئامېرىكانسكى ئىشلەرگە ئوبدان ساغلام، ئەيدەگىز ئىشلەيمىز.

دىلبەر خان — نېچەك ئامېرىكانسكى؟

زەينەتدىن — ياڭا ئىشىڭىزگە مېنىڭ كۆپەيگەن كاپىتال قويسام، سىز بىلىمىڭىز بولۇپ قويسىز. فايدا ئېتىسەكلەدە ئورتاق. ھەكمەتلەنسەكدە ئورتاق، بارمۇ؟..

داۋۇد — ئە بىزنىڭ بىلىمىمىزنى قايا قويامىز؟

زەينەتدىن — سىزنىڭ بىلىمىڭىز ئۆزىڭىزدە، مېنىڭ ئاداملىرىم ئورنىدا قالسۇن. لارىنى كامپانىيەگە كىرىمىز .

دىلبەر خان — ياخشى سىز بىزنىڭ بىلەن ئىش باشلارغا تەلەگەنلىكىنى بىلمىسىز.

زەينەتدىن — بولمىسا توغرا، مەن ئالدىمىلىيونلار توپلىغان ئورنىدا ئىشەرى بار. نوپۇسلىرى بىلىمنى بىلگە ھەر كۈن بايلىقنى بايىتىدىغان كاپىتالىسىز ئادەملار يوق ئورا... ھەممىسى مىلىيونلار كۆرسەتەلەر. ئە ئۆزلەرىنىڭ كىشىلىرىنى گۇرۇشلارىدا يوق. ھېكمەتنى خۇدا بارلىقىدا مېنىڭ بايلىغاچى بولالار. بىزنى ياشاۋاتقان ساداقاتا ملك بىلەن تەلەكەن جېرچىلەر توپلىدى. ھا ھا ھا! .

نۇرتەدىن — مەن باي چاغىدا ئالدىغا شۇماڭى مىللەت فايدا ئىستىفادا بېرە دورغان ئىدىم.

زەينەتدىن — سىز باي چاقدا سىزنىڭ مىللەتىڭىز بولغان، ئە بۇ قېيدىكى ئېسىز باتىسىڭىز، ھا ھا ھا! . بىزدە مىللەتدە، بۇرتدا يوق. مىللەت، كىسەكدە دوستلىقمەت، كىسەكسە دوستانا ئىمكەنى دى، بۇل مىسمات ھەي.

داۋۇد — مالادىس كىيەو، ئۆز ياغىڭىزنى قارا. مانە بىزنىڭ ئەتىلەر مىللەتچىلىك مۇشت بولدىلار. دۇنيانىڭ بىرياغىدا كاپىتال، ئىككىنچى ياغىدا ھۆرمەت يەشەكەن چاقدا بىزنىڭ شىكلىڭىز ئورنالقىدا قالۇ ئىش توگۇن. ئۆزياغىڭىزنى قاراپ، بىزنىڭ شىكلىنى برتىيىنسىز يارلىق باي ئادەم تاعب يۇرگەنچى مالىڭ دى بون.

نۇرتەدىن — بۇ نەرسە بولدىمۇ ئىندى؟

داۋۇد — ئېلەك بىلەن قوم تاشونى تاشلارغا واقت ئەتكەي!

دىلبەر خان — دىلبەر خانىمنىڭ فىكرىن ئېشىتمەدىك ئەي.

زەينىدىن ـ كاكاڭنىڭ ئۆچەسنگر كيلسە، ديلبەر خانىم ئۇنى بىلەك ئۇستا بولدىرا. ئەمەر ئىشىنە قاتناشرغا بالشىۋيكدە، كامساموىدا بولغانى بوق ئەلى ئىك.

باتىرخان ـ شولاي ئوقمىنى ديلبەر خانىم؟!..

ديلبەر ـ شولاينراق باترخان ئەفەندى.

باترخان ـ عەجەب؟!..

ديلبەر ـ بۇرلى كىشىكە ئۆرلىجە عجەبلەنرگە مۇمكىن. مەن مىن مرلك كوبەلەك تۆسلى بر ئيدىيەدەن ئيكنچى ئيديەگە كوچىب يورەنكرگە عەجەبلەنىم

باترخان ـ شولاي ديلبەر خانىم، شولاي . .

ديلبەر ـ ئىيى

باترخان ـ ئىيى؟ .

ديلبەر ـ شولاي باترخان ئەفەندى، شولاي . . (بىر دەر) ئورا، سەمرى يىرمە باترخان ئەفەندى؟ . .

باترخان ـ خوش؟

ديلبەر ـ مىن سزنك بالشىۋيك بولغانلغزنى ئىشتكەچ ئچىن كەكلمدەن قوواندان ئىدىم.

باترخان ـ سز، قوواندىغز؟ ! .

ديلبەر ـ ئىيى. مىن قوواندىم باترخان ئەفەندى بىرتيەدان چەوقعرى ئيشتكەچ شولاي ئوق قايىردىمدا

باترخان ـ سز. قيەردىغز؟

ديلبەر ـ ئىيى، مىن قيعردىم

باترخان ـ عەجەب.

ديلبەر ـ بەلكى

باترخان ـ قىعنرووغزنك سەبەبىن بلركە مۇمكىنمى؟

ديلبەر ـ رەحمەت ئيتنكر!

باترخان ـ خوش

ديلبەر ـ كاموونستلار پارتييەسنىنك تىمر ديسسيپليناسى، سزنك وەرمانىر قرانلارنعوى بىلگىلى بر وورماغا سالر ديب قووا عان ئيدىم.

داود ـ ئە مىن باترخان ئەفەندىمنى ئيكىمچى تۆرىنى ئىكلىم،

باترخان ـ مەسەلەن؟

داود ـ مەسەلەنى، مەسەلەن قاي بر كۆچلى كىشىلەر بولا ئالار ئۆزلەرى بەدنى بر ئىعم نودىرالار، باكى توعىن ئاعمغا كۆچ بيرب ئاعرغاچا شول ئاعمدان ئىبەر ميلار. ئيكنچى بر ئۆرلى كىشىلەر بولا: ئالار ئۆزلەرى ئاعم نودىرا ئالميلار. بىشەلار بودرعان ئاعمغا موڭدى چاعندا ئيبەرەلەر، موداسى بىتكەچ ئۆچمچى، دەرتنچى، بيشنچى ئاعملارغا ئيەرب، خانىقرلار كولمەك وورماسن ئاله شلرعان شيكلى، ويكر، مسلەك ئالماشدرالار.

باترخان ـ مىن ئۆزمنى سرنكچە ئىكلامىم. مەن ئرليم، مەن ئرلەنەم . . .

داود ـ كامونيسلقدان، نيمان بولرغا ئىمتىلو، بودا ئزلەنومى؟

نورتدين ـ سرتەن مرتعى ئەكيبەتلەرنگرگەكرشلنگز . مەسئەلەگە قاينيق، ئش تورندا سۆيلەشيك.

داود ـ مەسئەلەگە ياگا باشدان قيتقەجى ئۆيگە قايتو ترتنەراق بولو ئەتكەي ! . . (ئورنندان تۆرب جيغما باشلى).

باترخان ـ مينەچەدە بو مەسئەلەنى بو كۆنگە قلدريق. ميمدە بوگن كەيم بوق . . . دورەگم ئويمات، باشلارم ئەيلەنە باشلادى. ئەللە ئيمدى دلبەر خانم سزنك هواعز كيلشمەدى؟ . .

ديلبەر ـ عەجەب نوكر

نورتدين ـ قايتاسى بولساعز قاينيق! .

ديلبەر ـ نوقتاعز، چەى ئچەربز ئەتكەى.

نورتدين ـ رەحمەت قزم، رەحمەت!.

زەينتدين ـ ئوتكرئعز قايناعاى، چەى ئچەربز قاينانای!

باترخان ـ (دستەرخان بويی ئا) شولاى ديلبەر جدم. مۆياش سبنەچقما بز ئانك قەدرن سيزەبز ئيكەن!..

ديلبەر ـ بۆل قوياس تورددا ئويلامەر سزرحان ئەوەندى، بۆل يا ددان هيچ بر واقت چقماس!.

زەينتدين ـ نيكە چقماسن... منە جولەر!.. قۆياش چعار، حيكمەت چقماس ديبك سين ئاكارا..

نورتدين ـ بارى، ئاللاعا باشردق بالالار، جوشنعر!..

ديلبەر ـ جوش ئەتكەى، جوش!.. كيلب ئوتنرئعز!

زەينتدين ـ بى عەبدە قايماناى، هەر دمەلكدە برمەلارى نورلەنە تبا بۆگنلە.. (ئزران چعا، بشورا. كرە دره) قارا سين ئانى بۆل ـ بسقى، حبحمەتلەب قۆياش چعاررع، كيسكەن بر قات كورك بلەن گمە كورلەرث كورمەسە، قابارلار قويب جيبەرگەن ئوچ‌دە قيممەت ئالمم مين!.. (ا مر ره).

ديلبەر ـ نەرسە ديسلك؟..

زەينتدين ـ ئەى نگى ئەفەندمك قۆياشى تورندا ئەيتەم... ئوهوهوهو... سەعەت بۆن بولعان... بۆرن جەيگەنمى؟..

ديلبەر ـ جەيگەن...

زەينتدين ـ ئاى سەنى باياديركا ديسەك بياديركا.. بوتن تۆمانك كوزى قزا بيت ئوزنگە، ئا!.. (ئا نەمى).

ديلبەر ـ قلانماسانا...

زەينتدين ـ نگى ئەوەندى مۆياش چعارسن، ئە بز ئوتلارمى سوندربك... ئە! هاهاها... (ئوتلارنى سوندلر) ئەيدە!.. (قۆچاقلاب برلاب)

О баядерка мы тебя любим
О баядерка через тебя страдаем.

(ناس بيب جيدگە كرەلە).

پەردە تۆشە.

سيگزنچى پەردە.

[illegible]

1. نورىددىن، داود ۋە رۇقىيە.

[illegible]

[illegible]

نورىددىن — قىزىم، چەي ئىچىپ ئالاسىز ئىمدى بولماسا!..

رۇقىيە — كۆپ بوق.

نورىددىن — ئەھى ھەي ھەي... بۇ كېرىلگە كېتسە كېتە ئىكەن، ئاۋدان نەگەرەگەن تاش تۆشلىن ھامان ئەلنى ئاسقا تاپا نەگەرىبىز.

رۇقىيە — ئارلك قاراۋى بويكەن قركىلك كيمەۋى ئۆسكە نەگەرى.

نورىددىن — كيبەۋ توكال، حوۋاش بۇل، جوۋاش بوھەتلىن‌دە ئىنساپسىز قارون بولۇر ئىكەن!

داود — بەق ئەتكەي، بول قارون‌دا، ئىنساپسىردا توگل. ياكى زامانىك ياكا بورژوينى بۇل! كيبەۋ ئورتىدا مەن بولسام، مىن‌دە شۇلاي بولۇ ئىدىم حەزرگى زاماندا فيلانتروپيىيە — سەدەقە بىلەن ماناشو ئۆزى كۆچسزلك بولۇر ئىدى. سرنلك ئۆمردەدە سەدەقە بىرگەنلە حەيرچلىنى قرغانپ بىرمەلەر ئىدى.

نورىددىن — قوي بۇلام، كشنى ئىشانماسلىق سوزلەر بىلەن ماناشما! مىن سەدەقە بىرگەنلە بردە حەيرچلىدەن قورقب بيرمىلىر ئىدىم.

داود — كملەن قورقب بيرەتر ئىدىڭ بولۇڭ؟

نورىددىن — بر كملەن‌دە قورقب توگل. ئاللا ريزالقى ئۆچۈن بىرەدر ئىدىم.

داود — ئەنە بۇل ئاللا ريزالقى ئۆچۈن‌ديب بيرو حەيرچى ريزالقى ئۆچۈن ئىكەنلىگن ئاچق كورسەتە. قورقۇ ئىسنىمكىنى فيلانتروپييەبلەن ماناشرغ سزنى مەجبور ئىتكەن. ئە حازرگى ئوسب كيلە تۇرغان بەرژۋارييەنك كوكلمدە قورقۇ يوق. ئالار ئاللادان‌دا، حەيرچلەن‌دە قورقمىلار. چۈنكى ئالارنى قورقتنا تۇرغان حەيرچلەرنى، ئىشچىلەرنى حۆكۈمەت ئۆزى قارى ئۆزى‌ئاسرى. باشملا ئاقنىنى، قولىدا سوماسى بولغان كشىكە سەۋيتلەر ۋلاسنىك بۇ ئىشى كوكدەن تۈشكەن رەحمەت

نورئەدىن ـ ئىشچىلار ئۆتكەن ئىشلەتتى. كۆرۈشكۈچىلەرگە ئىشچىلارنىڭ ئۆلۈشىنى كۆرسىتىش كېرەك
ھەزرگى زاماندا بىت، ئىشچىلارگە ژالونيادا نولەيدۇرەلەر، شۇنىڭ ئىشچىلارنى
ئۆزلىگە خوجا ئېيتىپدە قويالار. بار ئىشلەپ قارا، قورسىك.

داۋۇد ـ ئول تورىدا ئەتكەي سىن مېنىڭ سۆيلەمە... كىمنىڭ كىمگە ھەم
نۇمانلىغىن سېندەن ياخشىراق كورەم مەن

نورئەدىن ـ سەۋدەگەرلەرنى ئالوكلار بىلەن ئەجەز ئېيتەلەر.

داۋۇد ـ بىلمەگەنلىكنى سۆيلەمە ئەتكەي

نورئەدىن ـ كورگەننى سۆيلىيم. كور ئالدىمىزدا نېمە. بىر دەۋلىنى
ئىنى سوماللارن ئاشاپ بىردىلەر. كوكسەن نۇشكەن ... ۋەسا ئېيتىمىن
تۆسىنرەك بولو ئېيدى بولم.

داۋۇد ـ دۇنيا ھەممەرن بىزلك ئىمكالنى ... بىلەن ئۆلچەمچىلەر كوپ ئى
ئەتكەي. مىتر زاماندا ئارشىن بىلەن ئۆلچەپ بىراق ... بولمى ...
كوز ئالدىگىدا، ئالمانىيالاندا مېترىلەن ئۆلچەي. ئارنق چېكىدە ...
ئۆزى ئەيتىمشلى، ئامېرىكانسكى. شوكاكوره ... چورتلاندا ...
ئەدە ئۇ ھەرگى ... دەۋرىدە ھەر ... ئۆرۈۋىرىدە ...
ھەنك چەكىدا ... بولۇپ، قويلىغان ...
ئە ... ھەرچىلەرگە سادا، ئۆلچەش، مىللەت دېگەن بولۇپ ، ...
بويدۇر. ... ئىشانىپ، ... ھېچ ...
... مىلاتروپىيە بىلەن ...

I ـ ئەۋولگىدەر ھەم مۇدىمە.

مۇخلىيسە ـ ... سەئەت تورەنۈچى نۇشمىدا ... ؟

داۋۇد ـ مۇندا، مۇندا، رەھىم ئېيتىڭز !

مۇخلىيسە ـ ... سەئەتنىمە كېچەدى ... ئەلە ى
بولغان، بۇرمى. شونى رەنلەپ ... ئۆچن كوۋنى ئالوسك ؟

داۋۇد ـ مونك ئىشى ... بولو.

مۇخلىيسە ئە ؟... شاشدىكى ئەلەسىن ! ... تىيىن ...
... ئۆرامداغى ئۆرس ماچتۇرغا ... ناتار ماچتىرى ئاررا ئالا ...
مۇندا كرگەن ئېلىم. 20تىيىن بېررمن، نۆزەت.

داۋۇد ـ سۆگەن سوز، ئېللىتىيىن بولو. ... ئۆرامدا بو ئىشكى ...
كيم ئالماسلار. ئىشاسا ... كورسەت

مۇخلىيسە ـ كورسەتە، ... تۆرمەم، ... تىيىمگە تۆرەتمە ...

داۋۇد ـ بولمى، ئۆرتنەن سۆرامادم.

مۇخلىيسە ـ قرق تىيىمگەدە تۆرەتمىسكەى ؟

داۋۇد ـ بومى

مۇخلىسە ـ ... نېمىكە مە دېگەن بولۇس مەجنۇنى تورەتر ئەلى كىمە

داۋۇد ـ توقتا ئەلى تونۇش، يارى ئاتنىق سور. ... نىيىن بولۇر.
مۇخلىسە ـ ... بايائوق شولاي دېسەڭ تىلىڭ قۇرۇردان قورقىدىكەنى ئەلە.
قارا ... ياخشى تورەت، ياخشى بولسۇن.
داۋۇد ـ ياخشى ... .
مۇخلىسە ـ ... ئەرر بولۇر؟
داۋۇد ـ ئېرتەگە شول ۋاقىتلاردا سوغىدۇرسىز
مۇخلىسە ـ ئەزر بولۇرلىق بولساغىنا كېلۇرگە ئەيت. قات- قات يۇرۇرگە مېنىم
ۋاقتىم يوق.
داۋۇد ـ ئەمدى ... بولۇر.
مۇخلىسە ـ [illegible] قالا.
داۋۇد ـ ... .
مۇخلىسە ـ چو. چو!.. ... ئاپا بو ... ئىچا!..
رۇقىيە ـ ئېنى مېن، تورۇ كىم ... دوقتا، توقتا. مۇخلىسە توگىمەنى؟
مۇخلىسە ـ ... قارا ئەمتىناغانىسلىك ئەيكى ... مېن سېنى
كورگەندە ... ئىدىم
رۇقىيە ـ ... بىز تۇرىبىزدە بو شەھەردە ... نىچەۋگىنە بىيت
مۇخلىسە ـ ... تورگەرمەگەنسىڭ رۇقىيە ئاپا، شول ئۆمرىدەن بېرلى
... تور ... كەلدى
رۇقىيە ـ ... تورگەرگەندەن ... ئاكا قاراب گوربونىمدا
... قالارمدا تور ...لار
مۇخلىسە ـ ... ئىشلەب تۇرا. كىيەوگە چىقدىمى؟
رۇقىيە ـ ... چىقدى...
مۇخلىسە ـ ... ئىسلىكامى؟
رۇقىيە ـ كىمگە دېسەڭ؟
مۇخلىسە ـ ... بىك كوب سۆيلەشە تورغان كوزلىكلى، كم ئەلى، ئاتى
... ... بولدى؟
رۇقىيە ـ يوق. ئاكا دوگر
مۇخلىسە ـ ... داۋۇد ... ئىسلارمى تۇزلەرن؟
رۇقىيە ـ ... .
مۇخلىسە ـ ئالار ... قايا تورالار؟
رۇقىيە ـ ... ئاراك ... داۋۇد.
مۇخلىسە ـ ئەجەب!.. ... ئەي مىسكىنلەر... ... باى ئاتى؟
... ... قىياقەتنى قاسلاتان تورگىدە...
... ـ سېن ... كىيەوگە چىقدىمى ئەللە؟ ... .

مۇھلىيسە ـ يوق دى ئابى، كامىسارلار بىزگە ئىشەنمەيدى.

نۇرىددىن ـ نېمىشقا؟ ئاسترولوگلاردىن مىنىستىرلەر ياسىمىز دېمەيسىز، ئۇلار، سىز ئۈچۈن قۇرغان پادىشاھنىڭ ئىستىقبالى توغرىسىدا پال ئاچىدىغان ئەمەلدارلارمۇ؟ ھى ھى ھى..

مۇھلىيسە ـ يوق مېن ھامان ئىسكىنچە ئاستىراۋ بولۇپ تۇرام.

نۇرىددىن ـ مىنىستىر ئىتەمدىغان بولمامسىز؟

مۇھلىيسە ـ ئاكلامىيىم باي ئابى!

رۇقىيە ـ شايارتا بول.

مۇھلىيسە ـ شايارتادىر بول، دېلەر ئىپادا شولاي داراللاندىڭمى؟

رۇقىيە ـ يوق، بول باي.

مۇھلىيسە ـ ئەي مىسكىنلەر!.. داپلار ياڭدىن ئابى باتىلادىلار بىت. سىرتىدە بىر بايبوسىز ئەلى، ئاللا بۇيرىسا. يارى ساۋ بول رۇقىيە ئاپا! دېلەر ئاپاغا سالام ئېيت. خوشلىشىز (چىقا). ئېرتەگە سائەتىم ئۆلكەنگەن بولسىن!

III ـ نۇرىددىن، داۋۇت ھەم رۇقىيە

نۇرىددىن ـ ئەي راماللار، رامازان بىلەن باشلىنى موھلىيسە بولكىنە سائەتلەر تاغ دارسىيت ئىدى. كامىرچىسكى ئىنستىتۇت بىركەن كىشىلەرنى ئاسترولوگلار سائەتنى ئۈرەتتۇرلەر. بۇدا بولدىمۇ خۇرۇر بەت؟!.. بۇدا بولامدىمۇ ئۇراللىق

داۋۇد ـ شولاي كىرەك نېمىشقا، ئالار ئورنىدا ھەسام مېن دە شولاي ئىشلەر ئېدىم. ئالىنىم ـ ئىينىم كىشىلەرنى قىرغانا ئۇرغان چىق توكىل. ئۇنىڭدىن ئۈچىنى ھەرر ئالار. ئالسىلار، ئاشقا جىر بىردە ئالاردىن بىرنىڭ ئۈچى ئالار. بەيرەم ئاشنى قارا مارشى، ئەكىن قوشقارلىك رشىنى بىر قارانغا ئىسمى دېلەر

نۇرىددىن ـ قوچقار، قوچقار، مېن ئىيمەي قوچقار... ھەبرچى كوستەر دېلك.

داۋۇد ـ دۇرس، مەن بىك كىچكىنە كوستار. لەكىن مېن چەچۇلۇپ ئاچما ئولسەمدە ۋۇلاسەي ھۆرمەت مولىنا بىرە بەيدا توگىل. چۈنكى بول قاراش دۇرس قاراش توكىل. كاپىتال ئۆزىنىڭ كەمكىيەن دەۋرىن ئۆزدۈرىنى ئىيش، بىرنىك ئىشى كوستىرلارنى ئالار ئۆنلى كورەلەر. شوڭا كورە ئىيزەرگە تاشلار. ئەيدە ئىيزسىلەر، تارىخ بارى بىر ئۆرىتەتكەن ئالار.

رۇقىيە ـ ھامان سوز، ھامان سوز. ئىيرىدە سەۋيەت سوگو، كىيىن سەۋيەت سوگە. سۆيلەگەن سوزلەرنىڭ مىگدەن بىرسىگىنە ئىشكە ئاشە ئۇرغان بولسە ئېدى. ھەرر ئىندى دۇنيادا بىر باشلىقتە قالماغان بولۇر ئېدى

نۇرىددىن ـ ئۆز پۇچماقىمىزدا سۆيلەشكەندە يارامى ئىشلادىمەي ئېيندى؟!.. مېن ئۆلگەندەن سوڭ، ئەنە پۇچماقتا ئىشۈكت سوزەنى قويىپ، مېنىڭ ئادەملەرنى چوقۇن شوندا..

رۇقىيە ـ ئەي ئاللا، توۋلا، دورچلاپ سوگىنىشدە قوي تولماس.

نۇرىددىن ـ سوگىنىش مەندە بول، سىن ئوك بىت جەي دېگەنچى كومر يوق دىيسك..

رۇقىييە — ۋاي قۇرۇتقان، كاكاتۇلار ھەرراق كۈلۈپ تۇرادى. ھى‌ھى‌ھى..

نۇرەتدىن — قانمىنى بۇزما يارنىڭ جان، يۈرەك!..

رۇقىييە — جىگىرىمنە ميكا قارت دوراك...

نۇرەتدىن — تىلىڭنى تېپىق تۇت.

داۋۇد — شاۋلامانىز، سىزنىڭ تۇشلارىڭىزنى ساغىنىپ، ئۆرمىيم ئەلى...

نۇرەتدىن — بىر نى بولسا سالىمنى چارا باشلى. خىيالىڭىزنىمە بوتە.

رۇقىييە — شۇلايمۇ؟..

نۇرەتدىن — بوقتا دېيم!.. (كىرەم، زەينەتدىن بىلەن دىلبەر كىرەلە).

١٧. ئەۋۋەلگىلەر ھەم زەينەتدىن بىلەن دىلبەر.

زەينەتدىن — ئەسسەلەمنەلەيكىم!.. ئېسەنمى قايناتاي، سومى قىيىنئاي نى ھەل قايدىگەپ؟.. ساۋغىنا ھىكمەتلىسرمى؟

نۇرەتدىن — نۇردەن ئۆزئەز بالالار!

دىلبەر — نى ئىشلەپ تۇراسىز ئەنكەي، رۇقىيە ئاپا بىرگە كېلىپ‌دە ھارامى ئېيندى بىرنى دوتىلەي چىت كورە.

رۇقىييە — نى ئىشلىم مىن سىزدە؟

نۇرەتدىن — بالالار، چەي قويساق ئىچەرسىزمى؟..

رۇقىييە — مادىشما، كومر يوق!..

نۇرەتدىن — ماچايت، تېپىق تۇر، سىندەن سورامىلار.

زەينەتدىن — يوق، يوق، بورچىماغز قايناتاي، كېرەك نوتىل مىن ھەرر چەينى ھىكمەتى خودا بىلەن ئارتەمالشلادم دىلبەرخانم كاكاتۇ بىلەن ھىكمەتلىمىمى.

رۇقىييە — بىزنىڭ ئەنكەي‌دە كاكاتۇنى بىلەك ياراتام‌دى.

نۇرەتدىن — تالىڭ، تامەھ نوشكىنرى، دوكەر، نوغىنىسكەنى مىنى!

داۋۇد — ئۆمرئىشنەز، نىگە ياسپ تۇراسىز!..

زەينەتدىن — مىن قايناتاي سىزگە ھىكمەت بىلەن، بۇمۇش بىلەن كىرگەن ئېيدىم.

نۇرەتدىن — ئالابمى، يارى، يارى. . . تۈنىرپ سۆيلەشىك كېيەو، بۇمۇش دېسكەي، خوش كېيەو، خوش!

زەينەتدىن — مىن بويۇرنىما كېپىتالىنى رېمونت ياساتىرغا بۇيابىم. كوگەرپ، چوپ ئۆشلەن چغا، سىزگەدە جايسزدر.

نۇرەتدىن — رەھمەت كېيەو، رېمونتلار ياساپ بىزنىڭ ئۈچۈن بۇرچلماغز

زەينەتدىن — تۆيىدە بۇل رېمونت سىزنىڭ ئۈچۈن... توگل قايناتاي.

نۇرەتدىن — ئالابمى؟

زەينەتدىن — مىن بو ئاسقى قاتنى بۇتنىنسن نقلاپ، سىمنتاپ تۆزەتدىرپ ئىسكىلاد ياسارغا ئۆيلادم. ئانيرلاردان ھىكمەت چقمى قايناتاي. ئۆزلۈك ئۆبلاپ

قارا، ئاسقى قاندا بارلىقنى ئاتتى و تېز . ر. شۇل ۋاقىتلاردان ئايغا ئون يەتتە
ھېيار ھەل بوق. قايسى ئىشسىز دى، قايسى ئىشچى دى، قايسى ھېكمەت دى.
ئەكتىلاد بولسا ئارزدا ئايغا ئالتمىش، جىتمىش يەتتە كېتىدۇ. نۇرر ئىشنى
ئامېريكانسكى قويۇ مەسلىھەت قايناتاي.

نۇرتدىن — ھە، ئالاي ئېكەن... شۇندان يەنە كېيەۋ؟..

زەينەتدىن — سىزگە بۇ قاتىردان كۆچەرگە نۇرنى كۆپ قايناتاي. ئى
باشنى ھەتلى ئۆزنگەرگە ۋاقىت تاپ ھېكمەتلەر قويساغز باشنى بويسۇ ئىدى...

نۇرتدىن — ئاننىسى ئالاين ئالاي دا ...ت، تېز ئارادا ... زادى ...
تاموي چىننىنۇرەك بويسۇ كېيەۋ.

داۋۇد — تاپارىز ئەنكەي... قا چاغدا يەشانىق دىسلە؟..

زەينەتدىن. ئى باشلارىدان قانىمىدا ھېكمەتكە، يېمۇ نەقا كرشمەكچى بولام.

داۋۇد. بارى، ئۆچ ئاندادان قاتىرلە بۇشاغان يولر.. باشقا ھېكمەتلەرنى
ئەقمى؟

نۇرتدىن — ئۇ م ئالاي قرت كېسب قىمما. ... تادولارنى ھەقال ئىش
تەگل ھەزر.

داۋۇد — تېزسلىك باشنى كۆچەرىز. ئالە نىشە كېيىن قاتالاردا ۋاق ...
كۆپنۇرەك بور.

رۇقىيە — كۆرشىلەرنى ھەۋا ... ۋلاسى ئېكەن، ...

زەينەتدىن — ھەۋا ...لاردان جېرەھسكنى ئەللە ق...كەپ.

رۇقىيە — ...نى ...ى ھەلى ئۆك نوكل ...

نۇرتدىن — ئەمما ... مېن ...!.

دىلبەر — كىلاھسىز، يۇرمىسر ... ئۆپكەلسر... ... رۇقىيە ...
رەھەرەنە ...لى

رۇقىيە — ...دان قووارغا كىلووتكز ئەجىن ... ئۇ...گە قەشر
ئىدىكومى تاغى؟..

دىلبەر — كىيوەك ... بۇ سرگمە نۇرمىسر ...
بو بۆرتدا، نور كشىلەرنى ... چەرەمىق. ... لار ... چارلار ...
...مى؟

زەينەتدىن — ئىشنى ئامېريكانسكى ... چقمى ق...،
بارى . ئۆزلكردە ... نوسرلەر ق...ى. ...ى ... ئەمما، ...
... چەنەر. سوبلەشىپ ئۇنىرووى قرق ...

داۋۇد — قرقلىقدا ئامېريكانسكىمى؟

زەينەتدىن — سوبەشرگە ... دا ...، ... ...
ھېكمەت ئاز، بارى، بارى شوندا ئېيتدى. كىنوغا ئۇنشلىگىمە كرگەن ...
بەك ھېكمەتلى كارتىنكەدى بۆگن ... ... دى. ھېكمەتلى دى.
بارى ... ...!..

دیلبەر ــ [illegible] وش ئەنكەی، مە ئاز بولسادا چەی یانغدا قاپارسز (كەمزكە تۆرگەن پاشتیت كیسەكنی بیرە)، ھوش داود (بر [illegible] روبكا پاپروس [illegible]) مەورکا تارتما، ئۇل سیكا زارارلی.

رۇقییە ــ میكادا بر پرەننك بیوسەڭ تەمام نوگەللەنر ئیدی، ھی‌ھی‌ھی!..

دیلبەر ــ ھوش، ساو بولنعر!.. ([illegible]).

V ــ نۇرتدین، داود، رۇقییە

نۇرتدین ــ ([illegible]) قزم، ئالب قوی، چەی یانغدا ئاشاربز.

رۇقییە ــ [illegible] پەروەننی بەیرەمگە ساقلیقمی، ھی‌ھی‌ھی!.. (پاۋزا).

داود ــ مە ئەنكەی، دای سۆیلەگەن سزنك سادالارنعزنك قالدئعی بزنك دیلبەردە ھاماندا [illegible]گەن ئەی. ئۇل بر كسەك پاشتیت، بر كاروبكا پاپیروس [illegible] ئالاب، كوكلمدەگی قورقە حیسن شونك [illegible] باسماقچی بولا. [illegible] تورمشادا ساي بولب یەشەرگە ئوزن ھاقلی دیب تانغان بریك كیبەو ئالای ماماشمی، ئالتی سومنق داھودنی ئالتمش سومدا كونەرو ئوچن نیكاھلی [illegible] ئورامدا چارب تاشلارغا كیرەك ئیكەن، ئۇل ئانی ئشلی. ئانك [illegible] میتر [illegible] تورمش ئوچن كورەشكەندە سانتیمنتلارغا ئورن بولماسقا تییش

رۇقییە ــ [illegible] سوز، [illegible] ئەكیبەت.. [illegible] كیرەك، كومر، كومر!..
([illegible] میسباھ حاجی كیرە).

VI ــ نۇرتدین، داود ھەم میسباھ حاجی.

میسباھ ــ (قولندا [illegible] چوركنی [illegible]) ئەسسەلامۇئەلەیكم!..

نۇرتدین ــ وەعەلەیكم ئەسسەلام، ئەیدە حاجی!.

میسباھ ــ كم نۇرتدین، بۇلار سیكا یاتمەمی؟

نۇرتدین ــ ([illegible]) قالالا.. ئەھە... مۇنەسن كویە ئشدەن چارغان ئیكەن... كویمی سۆربسك؟

میسباھ ــ ئیكنسلە سیكسەن تیین بیررسك.

نۇرتدین ــ مۇنەسن كویە ئشدەن چارغان بیت حاجی.

میسباھ ــ كویە تیشمەگەن بولسا یوز یگرمی تیین‌دە بیرر ئدك.

نۇرتدین ــ قرق تیینگە ریزا بولساڭ قالدر.

میسباھ ــ كم نۇرتدین، سوماسی ئیللی تیینده،

نورتدین ـ کۈیه توشکەن بیت... های بو جەرن کورمیده نۆرام ئۈکەن، سین ئەینکەن حاقق، بانماس حاجی..

میسباح ـ کوزەنی دیسك سۆزۈ، تیپەرن بەر.

نورتدین ـ ئیکنسندەن تارتپ، سورپقما ر کیمەگەئاس چقس، چعار.

میسباح ـ قسمحاعف، تیپەرن بردە ئال قال،

نورتدین ـ یری ئاللی تیپنگە قالدر،

میسباح ـ ئیحلاس ئەگەر سوماسی ئیللی تیپن، بیش، بون نیپنده وایداسی .وماسا بولمی ببت ئیناسی. قسما سین میغنی.

نورتدین ـ ئیللی بیش تیپنەەن ئرتق ر تیپنده بیرەئالەم حاجی.

میسباح ـ باری، ئیگلنگن کور... بۆلاری باتمیمی؟

نورتدین ـ یوق... ئاقچاسی ئیرتەگە بولر ئیندی حاجی.

میسباح ـ بۆگن بولمیمغی؟

نورتدین ـ بۆگن بولمی.

میسباح ـ ئیرتەگە تەعەین بولرمی سۆز؟

نورتدین ـ تەعدین بولر ئاللا بۆیرسا... بە نی ئشلەر ننرب ئۆراسك ەحی؟ . . .

میسباح ـ ئیپپنی دولسا دەرەکگنسی یوق، چەبی بولسا شمکەری بولمی، دزەی چاقدا بۆتن دۆنباتوق ئەدی .. دۆنباسی چەکمەرە کملاسی. ئولب ده بولمی. ننداك ئیمدی نورتدین. ننوك ئارباعنما چعب نناك... باری نورتدین، ئیرتەگە دولا کورسن ئیندی؟.. (باتورحان کرە).

نورتدین ـ بولر، بولر...

VII – ئەووەلگىلەر هەم باتۇرحان.

باتورحان ـ (ئیسلاری کیتکەن، کوز قاراشلاری ههیوغ تابیەی) ئیسەئەمنسز ئەوەبنلەر!

نورتدین ـ ئەیدە باتورحان ئەفەندی، رەهیم ئیت!

داود ـ شەهەردەن کمنب تۆرعان ئیدکەنی ئەللە کورنمەدی؟

باتورحان ـ بو ئارادا ئاۋرئبنراق تۆرام. یۆقنسزلق، گاللوسنیناتسییە بلەن ئابدئراپ، ئازابلانب بتەم. بۆگن هاوا یاحشی بولعاچ بر ئاز چعب کررگە ئویلادم.

میسباح ـ ممە کم ئەفەندی، بزنی گمە ئشدەن چعاردئعز، بارقیر ئۆزئگزگەدە دوامادی!..

باتورحان ـ ئیسەنمنسز؟.. سز پالکاونمك مەردان ئەفەندی بولاسزمی؟

میسباح ـ ننندی پالکاونیك بولیم!.. ساتاشاسگەنی ئەللە؟.. حەیرچنلککە قالدرو جیتمەگەن، ئیندی‌تاغی پالکاونیك دیگەن‌بولب ئاندرماقچی بولاسگەنی؟..

نورتدین ـ بو میسباح حاجی، سز ئانی بلەسز ببت.

باترحان- قايسى. . ئه، ئيپى، ئيپى... عاوئيتنگز... ئيپى ميسباه حاجى... ئيپى، ئيپى... شوندان بسوك؟

ميسباه - بارى شوندا... مەنى هەلگە قالدردئعز...

باترحان - داود ئەفەندى كيچە سز ميگا نى ئوچن كلگەن ئيدنگز، هيچ هەترلى ئالميم...

داود - سزگە باررعا ئويلاعنمدا يوق باترحان ئەفەندى.

باترحان - شولايمى؟!.. گاللوستينانسييە بولدى ميكەننى؟

داود - سزنك تۇسنگزدە ئوزگەرگەن، دوكترعا كورنو كرەك ئيدى.

باترحان - ئيرتەگە سۆلەيمان ئەفەندنگە كورنمەكچى بولام.

ميسباح - شولاى بوت ئم... ئاللا بول چداب تورا. تورادا. ئوگدين تاپ بر قاپتترا. تاللادئعز، تاللادئعز، بارنبر داين ئالمادئعز. شونى ئەيتەم ئدى، راچەيدە نى هەدلى مال بار ئيدى، نى حەتلى بايلق ئيدى، نى حەتلى ئالتن، كومش ئيدى. حوداىك حيكمەتى، يوق بولدى دا كيندى. ئەفسون ئوقب يوقعا چعاردللارمننى. . قايا قويدئعز سز ئانى؟.. قيامەت كونى ياقاعردان توتقاندا نى جاواب بيررسز؟.. ئوزنگزگەدە بولمادى، ئشچنارنگزگەدە بولمادى. حەيرچنارنكردە باينمادى. قايا كيندى بسوك بول بايلق؟!.. قايا قويدئعز؟!..

باترحان - مين ئوزمدە شول تورندا نولەر بويى ئويلاب يوقلاميچا چعام.

ميسباح - تويدان بسوك دومبرگە ديگەندەى، بتكەندەن بسوى ئويلاوگدان نى ماييدا. حەير سيگا نەرسە، ئلكدە حەيرچى ئيدك. حەرردەدە حەيرچى. هـه. دونيا تيگزلەرگە ئويلاعانلار. منە ئەلى ئاللا بويرسا تگى دونياعا بارعاچ كوررسز. ئاندا قرل چوپرەكلەركونەرب يوري ئالماسسز. ئاندا كوپوئوولعزنكدا قوينرئمنما باسارلار ئاللا بويرسا. هە، جيين باساك، جيين شارلاتان، جيمن رازوينيك كانرژانلار جييئلب ئالعانلاردا. نيگرلەرگە كرشكەنلەر.

نورتدين - بەيلەنمە ئاگا، بو ئالاردان توگل بيت.

ميسباح - جيينمنسى بر قالبدان چققان بونسزلەر... بۆرتمنى قايدارعا بارعاچ بيت ئەللە كم بولعان، رەتلەب سۆيلەشمەگەندە بولا.

نورتدين - بول كوبدەن ئايننىدى ئيندى.

ميسباح - بۆرتم قايتماعاچ ئانك ئاينوونددان ميگا نى فايدا... بارى، حوش نورتدين، سۆيلەشە باشلاسام بورەگم دوزلا، ئيرتەگە كررمن... (چعا).

VIII - نورتدين، داود هەم باترحان.

باترحان - نورتدين ئەفەندى. ميمى سوراب سزگە كيلوچنلەر بولمادئمى؟

نورتدين - يوق.

داود - نيگە ئانى بسوريسز؟

باتورخان — مېنى سەئالىلار... مەن بو ھاجىدانداشىكەنمەن... قىيامەت ئالماشتۇرغان ئاگىنىت توگلمەي ئىكەن؟

نورىدىن — سىزنى سۆيلىسىز باتورخان ئەپەندى!.. قىرق يىلدان بېرى بىلەم مېن ئۇنى، ھامان شول ..

داود — قارتايغان، باشقالارغا سىزگە شولاي كورىنگەندىر.

باتورخان — شولايدىر، شولايدىر، يە ئەپەندىلەر، ئېيتىڭ نى ئىشىمەر؟ ي ئىشلەرگە؟!.. شولاي ئۇق بۇتۇن بۇلگانلىكلەرنىڭ چىگىنىدە جىتەد كىمنى؟..

داود — ئېيتى. سىزنىڭ جىبكەيەگە نۇقتا قويلدى؟.

باتورخان — نۇقتا؟!..

داود — ئېيتى، قىزىل نۇقتا!..

باتورخان — (جىلانىپ) يوق، مەنمچە رومانىڭ ئېرنچى تولىنگىنىگە ئىدى ئەلى. يوق، مېنىم فىكرىمچە، قويلغان بو قىزىل نۇقتا رومانىڭ ئىككىنچى تولىنگى باشلارغا واقت جىتكەنلىگىنى ئاچىق كورسەتە. رومانىڭ ئىككىنچى تولىنگى مېن ئويلاغان پلان بىلەن ئىشلەنسە، ئېرنچى تولىنگىندە قىزغىنلىق ئېتمەس مىكەن؟.

داود — بىلمىيم!..

باتورخان — مېنىم ھەزر ئاقىلىم، جىسمىم شول قەدەر تېز ئىشلى .. بو مىنۇت ئىچىندە مىڭ تۈرلى سورەتلەر، ھاللار جەلىمدا ئىشلەيب چىقا.

داود — ھەتتا سىزگە ئاور تۇيلماس باتورخان ئەپەندى. سىزنىڭ جىھاللار تۇرمشقا ئاشارلىق بولمادىلار، ماناشماغر يوق دىلەن ..

باتورخان — نوقتا، سابر... تورس سوز ئېيتادىكىز. بىراق تورس سوز، مېن توزمەدە شول ئوق مىكىردە. مېن ئۆرمىڭ تۇنكەنەدەگى بۇتۇن ئىشلەرمنى بىكىشنىرب، شولارغا ئۇنايىر ياساب قارادىم .. بۇتۇن ئۆمرىم بويىچە ئىشلەنگەن بۇتۇن ئىشلەرىم، بۇتۇن قاراشلارىم، سەياسى يوللارىم، قورى ئىبەرچىلىكدەن، ئاۋامالىقدان عىبارەت ئىكەنلىگىن ھەزر ئاڭلادىم. بو ھال مېنى شاشتىرا، ئازاپلى!.. 45 يەشكەچە تۈلى تۈز ئىنسىپىاتىۋام بىلەن بىر نەرسەدە ئىشلى ئالماوم ھەزر ئاچىق مەعلوم بولدى. مەن بىيلىگىنى دەورلەردە، بىيلىكنى ئۇعلارغا قوربان بولغان لىقىمنى ھەزرگە ئاڭلادىم. بو ھال مېنى ئۆتىنرە، بووا!.. تۆبلەر يوقلامىم. ھەقىنا سۆگەن واقتلاردا گاللوسىنىناتسىيەلارغا مۇبتەلا بولدىم. (كەتتەرغالاب) مېن ھەرر تۈر ئىنسىپىاتىۋام بىلەن تۈرك - تاتار دۇنياسىندا ياڭا بىر دەور سەھىفەسىن ئاچارغا قارار بىردىم. پلان ھەزر... يول ئاچىق!..

داود — يوش؟..

باتورخان — مېنىم ئالدىمدا ھەرر ئىككى يول بار. بو يوللارنىڭ بىرسى بو ياقغا، ئىككىنچىسى بو ياققا كېتە. مەن تورتالغدا... تېز ئارادا شول ئىككى يولنىڭ بىرسن قابول ئېتەرگە مېن مەجبورمن، ئاڭلىسىزمى، مەجبورمن!.

داود ـ قزىق قىلىپ كۇلەر ئالماسۇرەسز باترحان ئەفەندى، حوش، شوندان، سوك؟..

،نورتدين ـ مين باترحان ئەفەندىنىڭ قايچان‌دا بولسا بر واقت ،زور ئشلەر تودئراچاغئنا ئەلله قايچاندان ئشانعان كشى. ئاقل ،ئول مال‌دا توگل، ،يۇرت‌دا توگل، ئانى بالشۇيكلاردا ويكۆبزبراوايت ئينه ئالميلار.

باترحان ـ حەير، تاتار زيالىلارنىڭ ئاقللارى كوبدەن ريكۆبزبراوايت ئينلگەن، ئشلەرى بتكەن.

داود ـ عامەلپيونلار بلەن بز ئيسەبلەشميبز.

باترحان ـ ئيين، ئيين، ئيسەبلەشرگە ،تورى كيلمەس، كيرەك چاغئدا بزنىڭ تۆسكەدە كررلەر... مين نەرسە سۆيلى ئيدم ،سۆك؟..

داود ـ ئيكنى ،يول، سز ئالارنىڭ ئورتاسئندا.

باترحان ـ ئيين، ئيين، ئيكنى ،يول، مين ئالارنىڭ ئورتاسئندا... ،ئ‌ول يوللارنىڭ بۆنچئسى ئۆلتر ،سول...

،نورتدين ـ نەرسە؟!..

باترحان ـ ئۆلتر ،سول!..

داود ـ بەعنى؟..

باترحان ـ دۆشمانىنى ئۆز تاياغى بلەن ئۆزن قينارغا كيرەك.

داود ـ نيچك؟...

باترحان ـ بالشيۇيكلارنىڭ يۆز يلدان، مڭ يلدان ،سۆك بولاچاق ديب حيياللاغان ميللەتلەر برلىگى ديگەن پلانلارن ئيللى ئالنمش بلدا ئشكه ئاشئررغا كيرەك.

داود ـ سز نى سۆيليسز؟

باترحان ـ سابر... مين تاتار ميللەتن ئالام. تاتار ميللەتى حەزرگى حەلندە مەدەنى ئاسادا ئچندە تورا. بر ياقدان ،ئورس مەدەنيەتى، ئيكنچى ياقدان عەرب مەدەنيەتى ئانى قسئرقلى. قارشى تۆررلق ئۆزنىڭ كۆچلى ميللى مەدەنيەتى يوق. بيرلگەن مۆختاريەتلەردە ئانى تودئرا ئالماياچاق. قايچان‌دا بولسا بارئبر بر بتەرگە تييش... مەدەنيەت جيگەرگە تييش. شولاي بولغاچ نيگە ئانى قۆمعان، كەلەپوشلەر بلەن ئازابلاپ سوزارغا كيرەك؟.. نيگە يوققا ميللى ئەدەبيات، ميللى تل، ميللى ،چورت ديگەن ،بولب، پارتى ـ ،يۆرتنى تاتارچالاشدرغان كاممونيزم ئيمان شارتلارى بلەن يەشلەرنىڭ باشلارن قاتئررغا كيرەك. نيگە يوققا ئويمور، لاتين، عەرەب، چوواش، ،چورت ـ گورت حەرفلەرى ديگەن ،بولب ئيلەك بلەن ،سو تاشب ماتاشرغا...

داود ـ سز نى ديمەكچى بولاسز باترحان ئەفەندى؟!...

باترحان ـ سابر!.. مىنم پلانمچا كۆچلى مەدەنيەتى بلەن كورشى تورغان ،ئورس تلنىڭ حەزردەن ئوك كوچەرگە كيرەك.

نۇرتدين ـ ئانىسى بانماس باترهان ئەفەندى.

باترهان ـ باتا، باتا، نۇرتدين ئەفەندى، ئۆزم باتترام... دۇنيادا هيچ بر زور ئشنك قۇربانسز ئشلەنگەنى يوق. بر بوونڭ قۇربان ئيتەبز ئيكەن، ئەنە بارسن، قۇربان بولسن!.. زاتو كيلەچەكدە، بۇنن ميللى چوب ـ چاردان يەش بوونڭ قۇنقارربز.

داود ـ باترهان ئەفەندى، عافو ئيتنگز!..

باترهان ـ سابر!.. دۇنيادا هەر بر نەرسە ئالتفاسيتلنۇ، تابيعەت ئوزىدە ئاننماسيتلنۇ، ئاشارعا بولسا، كيەرگە بولسا، قالعانى ئانك توپاس ناداناق تودرعان كەميدبيەگندە... سزدە بركنە ئسناكان بو بولماسمن؟.. ئاوريم داود ئەفەندى، ئاوريم!..

داود ـ هەزر بولر... ئاپا، رۇقييە ئاپا!..

باترهان ـ تس‌س‌س... كم ديدنگز؟!..

داود ـ نيگە، رۇقييە ئاپا ديدم.

باترهان ـ ئەلى تگى بوكرى قزمى؟..

داود ـ ئيين، نيگە؟!..

باترهان ـ زينهار كرمەسن، كيرەكمى، كيرەكمى!..

نۇرتدين ـ نيگە ئالاى ديسز باترهان ئەفەندى؟!..

باترهان ـ ئول... ئول... كيرەكمى، كرمەسن، كيرەكمى!.. تس‌س‌س، مۇنداراق كيلنگز... تيزئرەك، تيزئرەك. مينى ئزليلەر... كيچە تۇن بويىنچا گ. پ. ئو. ئەترەدى ۋاتيرمنى قاماب ئۇردى... مينى بيك قاتى ساعاليلار.

داود ـ باترهان ئەفەندى؟!..

باترهان ـ تس‌س‌س!.. زينهار هيچ بر كشنگە ئەيتە كورمەگز، يوقسا بارگىزدا هاراب بولربز. مين بوگن كيتتم.

نۇرتدين ـ قايا؟

باترهان ـ شۋيتساريىەعا...

داود ـ شۋيتساريىەعا؟!..

باترهان ـ ئيين، موسسولينيدان هات ئالدم. ميللەتلەر ليگاسندا مينگا ئورن بيرگەنلەر... تس‌س‌س... مين سزگە مۇندا ئشلەرنى ئالب بارر ئۇچن ئاقچا قالدرام (كسەسندەن گەزيت كيسەكى چغارب) ئون ملك سوملق چيك... ئانگلييە بانكاسندان ئالرسز. ئاندان سوڭ، ئاندان سوڭ!.. (قارانا، ئزلەنە).

داود، نۇرتدين ـ (قاكاناشلاب) باترهان ئەفەندى، سزگە نى بولدى؟!..

باترهان ـ (قانى قچقرب، يلاب) شاشام مىن، شاشام!.. (قولنداعى كەزيت بلەن يۈزن قابلاب ئوكرب يلاب ئيشككە تابا بارعاندا رۇقييە كرە).

IX - ئەووەلگێلەر هەم رۆقییە،

رۆقییە - کم چاقردی مینی؟..
باتورحلن - ئاهەء!!!..(رۆقییەنی کوروگەبیك قاتی قچقڕت کینەت ھیتکەپایقالب کیتە. کچکلنە پاتوزادان ،سۆلك هەلسز حەلە قالپان - تیلپەن حالققا بۆراەئندا قاوزندا کوەکلەر، قیافەتی بۆزلەی شاشقان حەلە، یلمایعاتن کورسەتە).

پەردە تۆشە.

تازار، 12/7 -1926

بەیەسی 90 تیین

К. ТЕНЧУРИН.

БЕЗ ВЕТРИЛ

(Комедия в 8 д.)

НА ТАТ. ЯЗЫКЕ.

Казань „ТАТИЗДАТ“ 1928 г.